

ΙΟΝΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ

ΣΧΟΛΗ ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

ΤΜΗΜΑ ΞΕΝΩΝ ΓΛΩΣΣΩΝ ΜΕΤΑΦΡΑΣΗΣ ΚΑΙ
ΔΙΕΡΜΗΝΕΙΑΣ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

Πολιτική, Γλώσσα και Διαπολιτισμική Επικοινωνία

Διπλωματική Εργασία

Η εικόνα του Ρωσο - Ουκρανικού πολέμου μέσα από τον
διαδικτυακό Τύπο στην Ελλάδα κατά το πρώτο εξάμηνο του
2022: Πολιτική περιθωριοποίηση και δίπολα στις ψηφιακές
εκδόσεις εφημερίδων

Νίκος Παπαϊωάννου

Κέρκυρα, Σεπτέμβριος 2023

Η εικόνα του Ρωσο - Ουκρανικού πολέμου μέσα από τον
διαδικτυακό Τύπο στην Ελλάδα κατά το πρώτο εξάμηνο του
2022: Πολιτική περιθωριοποίηση και δίπολα στις ψηφιακές
εκδόσεις εφημερίδων

Νίκος Παπαϊωάννου (flti.plic2106)

Επιβλέπων Καθηγητής

Σωτήρης Λίβας, Καθηγητής, ΤΞΓΜΔ

Τριμελής Επιτροπή

Σωτήρης Λίβας

Καθηγητής, ΤΞΓΜΔ

Ιωάννης Καρράς

Αναπληρωτής Καθηγητής, ΤΞΓΜΔ

Διευθυντής ΠΜΣ POLICO

Πρόεδρος ΤΞΓΜΔ

Αναστασία Παριανού

Καθηγήτρια, ΤΞΓΜΔ

Ο Νικόλαος Παπαϊωάννου, γνωρίζοντας τις συνέπειες της λογοκλοπής, δηλώνω υπεύθυνα ότι η παρούσα εργασία με τίτλο «Η εικόνα του Ρωσο - Ουκρανικού πολέμου μέσα από τον διαδικτυακό Τύπο στην Ελλάδα κατά το πρώτο εξάμηνο του 2022: Πολιτική περιθωριοποίηση και δίπολα στις ψηφιακές εκδόσεις εφημερίδων» αποτελεί προϊόν αυστηρά προσωπικής εργασίας και όλες οι πηγές που έχω χρησιμοποιήσει έχουν δηλωθεί κατάλληλα στις βιβλιογραφικές παραπομπές και αναφορές. Τα σημεία όπου έχω χρησιμοποιήσει ιδέες, κείμενο ή/και πηγές άλλων συγγραφέων, αναφέρονται ευδιάκριτα στο κείμενο με την κατάλληλη παραπομπή και η σχετική αναφορά περιλαμβάνεται στο τμήμα των βιβλιογραφικών αναφορών με πλήρη περιγραφή.

Αυτή η σελίδα είναι σκόπιμα κενή

Περίληψη

Ο πόλεμος Ουκρανίας-Ρωσίας, που ξέσπασε στις 24 Φεβρουαρίου του 2022, έχει πυροδοτήσει έντονες διεθνείς συζητήσεις και ανάλογη κάλυψη από τα μέσα ενημέρωσης. Ως κεντρικό σημείο ανησυχίας για την παγκόσμια κοινότητα, η σύγκρουση έχει τραβήξει την προσοχή διάφορων χωρών, καθεμία από τις οποίες προσφέρει τη δική της ερμηνεία και ανάλυση των γεγονότων. Η παρούσα έρευνα εστιάζει στην κάλυψη του πολέμου από τον Ψηφιακό Τύπο της Ελλάδας, διερευνώντας αρχικά το εύρος των προκαταλήψεων και των αφηγήσεων στην απόδοση εθνικών ταυτοτήτων Ρωσίας και Ουκρανίας. Αναλύοντας επίσημες δηλώσεις και ενέργειες που έγιναν ως απάντηση στη σύγκρουση, διακρίνεται η ευθυγράμμιση μεταξύ της φράσης «η σωστή πλευρά της ιστορίας» και των αποφάσεων εξωτερικής πολιτικής της κυβέρνησης. Με την κριτική αποτίμηση του τρόπου παρουσίασης των δύο χωρών και της στάση των εφημερίδων απέναντι σε όσους παίρνουν θέση υπέρ της μιας ή της άλλης πλευράς, εντοπίζονται τα χαρακτηριστικά εκείνα τα οποία στοχεύουν στον πολιτικό χαρακτηρισμό και την περιθωριοποίηση κάθε άποψης. Τέλος, μέσω της ανάλυσης των κειμένων γίνεται η σύνδεση της αρθρογραφίας με τη ρητορική του μίσους και τις ακραίες εκφράσεις απέναντι στις δύο συγκρουόμενες δυνάμεις και τους «υποστηρικτές τους».

Λέξεις Κλειδιά: Πόλεμος, Ρωσία, Ουκρανία, Ελληνικός Ψηφιακός Τύπος, Πολιτική Περιθωριοποίηση

Abstract

The Ukraine-Russia war, which broke out on February 24, 2022, has sparked intense international debate and corresponding media coverage. As a central point of concern for the global community, the conflict has attracted the attention of various countries, each of which offers its own interpretation and analysis of the events. The present research focuses on the coverage of the war by the Digital Press of Greece, initially investigating the scope of prejudices and narratives in the depiction of Russian and Ukrainian national identities. By analyzing official statements and actions taken in response to the conflict, the alignment between the phrase "the right side of history" and the government's foreign policy decisions is discernible. The critical assessment of the way the two countries are presented and the attitude of the newspapers towards those

who take a position in favor of one side or the other, identifies those characteristics which aim at the political characterization and marginalization of each point of view. Finally, through the analysis of the texts, the set of articles are connected with hate speech and extreme expressions against the two conflicting forces and their "supporters".

Key Words: War, Russia, Ukraine, Greek Digital Press, Political Marginalization

Ευχαριστίες

Θα ήθελα πρώτα από όλα να εκφράσω την ειλικρινή μου εκτίμηση και ευγνωμοσύνη στον Δρ. Σωτήρη Λίβα για την καθοδήγησή του στην παραγωγή αυτής της διατριβής.

Η ενθάρρυνση και η συνεχής υποστήριξή του ήταν εξαιρετική και υποδειγματική. Εκτός από τον σύμβουλό μου, θα ήθελα να ευχαριστήσω τον Δρ. Ιωάννη Καρρά και την Δρ. Αναστασία Παριανού για τη συμμετοχή τους στην τριμελή επιτροπή.

Τέλος, θα ήθελα να ευχαριστήσω την Ιωάννα καθώς και τους γονείς μου, Γιώργο και Σίσσυ, για την ακλόνητη πνευματική τους υποστήριξη κατά την εκπόνηση αυτής της διπλωματικής και της πορείας της ζωής μου γενικότερα.

Αφιερώνω αυτή την εργασία στην κόρη μου που ήρθε στον κόσμο κατά τη διάρκεια εκπόνησης της παρούσας διπλωματικής.

Κέρκυρα, Σεπτέμβριος 2023

Νικόλαος Παπαϊωάννου

Πίνακας περιεχομένων

Περίληψη - Abstract

Λέξεις Κλειδιά - Key Words

Ευχαριστίες

Περιεχόμενα

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1.

Εισαγωγή

1.1 Το χρονικό του πολέμου.....	1
1.2 Πεδίο διπλωματικής - προσδιορισμός προβλήματος - λόγοι μελέτης του θέματος και η σημασία του.....	2
1.3 Σκοπός έρευνας	4
1.4 Γενική παρουσίαση της μεθοδολογίας που θα ακολουθηθεί	4
1.5 Αναμενόμενα αποτελέσματα και ερευνητικά ερωτήματα	5
1.6 Συνοπτική περιγραφή εργασίας.....	6
1.7 Αποσαφήνιση εννοιών.....	8

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2.

Θεωρητικό υπόβαθρο – Ανασκόπηση - Σύνδεση με βιβλιογραφία

2.1 Προγενέστερη έρευνα.....	12
2.2 Η Κριτική Ανάλυση Λόγου.....	13
2.2.1 Βασικές αρχές και στόχοι της ΚΑΛ.....	15
2.2.2 Εφαρμογές της ΚΑΛ	17
2.3. Ο λόγος των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης	17
2.3.1 Η μελέτη του λόγου των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης	18
2.4 Ο ψηφιακός Τύπος στην Ελλάδα.....	19
2.5 Διεθνείς κρίσεις και πολιτικές θέσεις των ελληνικών εφημερίδων.....	21
2.6 Ο λόγος του μίσους: έμμεσος λόγος, πολιτική περιθωριοποίηση – πολιτικής εξόντωσης.....	23

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3.

Μεθοδολογία έρευνας

3.1 Ποιοτική Έρευνα - Ποιοτική Ανάλυση: επιλογή, πλεονεκτήματα – μειονεκτήματα	26
3.1.1 Τεχνικές Ποιοτικής Έρευνας	28
3.2 Περιγραφή και αιτιολόγηση επιλογής της συλλογής των δεδομένων – άρθρων	30
3.3. Κριτήρια επιλογής - συλλογής - κατηγοριοποίησης εφημερίδων – αρθρογραφίας	33
3.3.1 Διαδικασία συλλογής των δεδομένα	36
3.4 Ερευνητικά ερωτήματα	37
3.4.1 Διατύπωση των ερευνητικών ερωτημάτων	38
3.4.2 Κατηγοριοποίηση των ερευνητικών ερωτημάτων	41

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4.

Ανάλυση - παρουσίαση των αποτελεσμάτων της έρευνας

4.1 Η ισχυρή Ρωσία και η αδύναμη Ουκρανία: αναπαράσταση των δύο χωρών στον ψηφιακό Τύπο	43
4.2 Η σωστή πλευρά της ιστορίας: η δημιουργία πολιτικού κλίματος, η εξωτερική πολιτική και ο αντίκτυπος αυτής	49
4.3 Πολιτικές θέσεις εφημερίδων: Πολιτικός χαρακτηρισμός και περιθωριοποίηση ...	50
4.4 Η ρητορική του μίσους στον ελληνικό διαδικτυακό ενημερωτικό χώρο: ακραίες εκφράσεις απέναντι στις δύο χώρες και τους «υποστηρικτές τους»	68

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5.

Συμπεράσματα και προτάσεις

5.1 Συμπεράσματα	74
5.2 Περιορισμοί	78
5.3 Προτάσεις για περαιτέρω έρευνα	79
5.4 Επίλογος	81

Βιβλιογραφία	83
---------------------------	-----------

Παράρτημα	99
------------------------	-----------

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

Εισαγωγή

1.1 Το χρονικό του πολέμου

Η κρίση των τελευταίων ετών στην Ουκρανία, με αφετηρία τον Νοέμβριο του 2013 και με κορύφωσή της την εισβολή της Ρωσίας στα εδάφη της πρώτης, τον Φεβρουάριο του 2022, αποτελεί την ισχυρότερη ρήξη και αποσταθεροποίηση των ισορροπιών στις σχέσεις «Ανατολής - Δύσης» από τη λήξη του Ψυχρού Πολέμου μέχρι και σήμερα. Η πρώτη φάση της κρίσης εκτυλίχθηκε στα τέλη του 2013 με αρχές του 2014, με την επανάσταση του Euromaidan και την αναγνώριση και προσάρτηση της περιοχής της Κριμαίας από τη Ρωσία. Ο τότε πρόεδρος της Ουκρανίας Βίκτορ Γιανουκόβιτς, αποφάσισε να απορρίψει την επικείμενη «Συμφωνία Σύνδεσης» και την ισχυροποίηση των δεσμών με την Ευρωπαϊκή Ένωση (Freedman, 2014).

Αντίθετα, επέλεξε να ακολουθήσει φιλορωσική πολιτική αναπτύσσοντας στενότερες σχέσεις με τη Μόσχα. Οι μαζικές διαδηλώσεις που ακολούθησαν το επόμενο διάστημα, κυρίως στην κεντρική και δυτική Ουκρανία, οδήγησαν στην ανατροπή του Γιανουκόβιτς και στη δημιουργία νέας, περισσότερο φιλοδυτικής, κυβέρνησης. Ωστόσο, ο ρόλος της Ρωσίας στην υποκίνηση και υποστήριξη της εξέγερσης κατά του Κιέβου στο Ντονμπάς, αποτέλεσε προάγγελο των μετέπειτα γεγονότων (Bukkvoll, 2016). Από την άνοιξη του 2021, η Ρωσία ξεκίνησε σταδιακά να συγκεντρώνει στρατιωτικές δυνάμεις κοντά στα σύνορα με την ανατολική Ουκρανία, προκαλώντας μεγάλη ανησυχία στην ίδια τη χώρα, στην Ευρώπη αλλά και στις διεθνείς συμμαχίες (Będowska-Sójka et al., 2022).

Στις 21 Φεβρουαρίου του 2022, μετά από ένα διάστημα μεγάλων εντάσεων, ο Πρόεδρος της Ρωσίας Βλαντιμίρ Πούτιν, αποφάσισε να αναγνωρίσει τις περιοχές των περιφερειών Ντονέτσκ και Λουχάνσκ στην Ουκρανία ως ανεξάρτητες οντότητες και να αποστείλει σε αυτές ρωσικά στρατεύματα. Στις 24 Φεβρουαρίου του 2022, η Ρωσία με την κήρυξη «ειδικής στρατιωτικής επιχείρησης» εισέβαλε στην Ουκρανία. Από τότε, εδώ και πολλούς μήνες, ο λαός της Ουκρανίας βιώνει ξανά τη φρίκη των πολεμικών συγκρούσεων. Οι συνέπειες έγιναν και γίνονται αισθητές και από ανθρώπους πολύ έξω από τα σύνορα της χώρας (Hellegers, 2022). Ωστόσο, η παρούσα διπλωματική εργασία δεν έχει ως αντικείμενο τη μελέτη των αιτιών ή/και την ανάδειξη των άμεσων

συνεπειών του πολέμου, αλλά το πώς αυτός επικοινωνείται στον ελληνικό διαδικτυακό Τύπο.

1.2 Πεδίο διπλωματικής - προσδιορισμός προβλήματος - λόγοι μελέτης του θέματος και η σημασία του

Ο Τύπος, κυρίως οι έντυπες εφημερίδες, υπήρξαν και στην Ελλάδα για πολλές δεκαετίες, το κυρίαρχο μέσο ενημέρωσης, δημόσιας έκφρασης, πολιτικής δήλωσης και ιδεολογικής ταύτισης. Ωστόσο, τα παραδοσιακά έντυπα μέσα ενημέρωσης τείνουν να αλλάξουν μορφή σε ένα διαρκώς μεταβαλλόμενο περιβάλλον όπου οι νέες τεχνολογίες αποτελούν μία πραγματικότητα, ένα νέο καθεστώς στις σύγχρονες κοινωνίες (Leenes, 2019). Οι νέες τεχνολογίες επηρεάζουν και διαμορφώνουν την καθημερινή ζωή, την ανθρώπινη εξέλιξη στη δομή και τη λειτουργία των περισσότερων επιστημονικών και επαγγελματικών πτυχών. Η εμφάνιση των τεχνολογιών, καθώς και η ανάπτυξη του Web 2.0 έχει προσφέρει νέες ευκαιρίες για τη δημιουργία και την προβολή περιεχομένου και την αλληλεπίδραση μεταξύ πληροφοριών και χρηστών στο διαδίκτυο (Za'in et al., 2017).

Το Web 2.0, περιλαμβάνει εργαλεία που επιτρέπουν την ατομική και συλλογική δημοσίευση, τη δημιουργία και τη διατήρηση των κειμενικών περιεχομένων στον Παγκόσμιο Ιστό. Η αλματώδης διάδοση και η -σχεδόν καθολική- πρόσβαση των ανθρώπων στο διαδίκτυο, έχουν διαφοροποιήσει σημαντικά και τον τομέα της ενημέρωσης. Ο ψηφιακός Τύπος στο διαδίκτυο ανθίζει. Οι εφημερίδες προσπαθούν να μετασηματιστούν ολοκληρωτικά από έντυπες σε ψηφιακές (Cawley, 2019). Δεν μπορεί κανείς πλέον να αμφισβητήσει, τη δυνατότητα και την ικανότητα των διαδικτυακών διαύλων ενημέρωσης να επηρεάζουν και να διαμορφώνουν την κοινή γνώμη σχετικά με ένα σημαντικό ή ασήμαντο γεγονός. Οι εφημερίδες όμως δεν περιορίζονται μόνο στο να εξυπηρετούν τη διαδικασία της πληροφόρησης των πολιτών-αναγνωστών (Kenny, 2020).

Ο Τύπος, έντυπος και ψηφιακός, λειτουργεί ταυτόχρονα, για τους υπεύθυνους χάραξης πολιτικής, ειδικά σε περιόδους κρίσεων, ως ένα από τα βασικότερα εργαλεία για προπαγάνδα και ιδεολογική χειραγώγηση του αναγνωστικού κοινού. Οι προβληματικές προκύπτουν όταν οι εφημερίδες αναλαμβάνουν τον ρόλο κατασκευαστή (ακραίων) αφηγημάτων και παραπληροφόρησης, αδυνατώντας να απεικονίσουν την πραγματικότητα και να την μεταδώσουν με νηφαλιότητα και ψυχραιμία (Abbas, 2020).

Ειδικά σε περιπτώσεις που αφορούν τους εμπλεκόμενους λαούς, τους συντάκτες/τις συντάκτριες, αρθρογράφους, το αναγνωστικό κοινό των κρατών ή των πολιτικών δυνάμεων που συμμετέχουν ή επηρεάζονται έμμεσα ή/και άμεσα από τον πόλεμο. Ο τρόπος με τον οποίο καλύπτεται και παρουσιάζεται από την αρθρογραφία των εφημερίδων μια περίπτωση πολέμου καθώς και η ανάλυση του τρόπου προβολής (πρέπει να) αποτελούν αντικείμενα προς έρευνα (Iddins, 2021).

Μέσα από τη διαδικασία φοίτησής μου στο Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα Σπουδών «Πολιτική, Γλώσσα και Διαπολιτισμική Επικοινωνία» του Τμήματος Ξένων Γλωσσών Μετάφρασης και Διερμηνείας της Σχολής Ανθρωπιστικών Επιστημών του Ιονίου Πανεπιστημίου, μου δίνεται η ευκαιρία μελέτης ενός τέτοιου ζητήματος σε επίπεδο μεταπτυχιακής διπλωματικής εργασίας. Η εκπόνηση της διπλωματικής εργασίας έχει ως στόχο την αξιοποίηση των γνώσεων και των δεξιοτήτων που αποκτήθηκαν μέσα από τα μαθήματα - διαλέξεις των δύο πρώτων εξαμήνων του συγκεκριμένου Μεταπτυχιακού Προγράμματος Σπουδών. Η ανάπτυξη δεξιοτήτων αναλυτικής και κριτική προσέγγισης, η έρευνα και η τεκμηριωμένη συγγραφή, εφαρμόζονται πλέον στη μελέτη για τη βαθύτερη διερεύνηση του επιθυμητού θεματικού πεδίου.

Για τη διπλωματική εργασία επιλέχθηκε ως θέμα μελέτης ο πόλεμος μεταξύ Ουκρανίας και Ρωσίας όπως αυτός παρουσιάζεται μέσα από τον διαδικτυακό-ψηφιακό Τύπο στην Ελλάδα. Κύριος λόγος επιλογής μελέτης του συγκεκριμένου θέματος είναι καταρχάς το προσωπικό ερευνητικό ενδιαφέρον για την ανάλυση και την ερμηνεία των -κυρίως κειμενικών- δημοσιογραφικών δημοσιευμάτων των εφημερίδων και ειδικά για ένα τόσο σοβαρό ζήτημα. Επιπρόσθετα, υπάρχει και το ερευνητικό «κενό» σε ότι αφορά την μελέτη των ελληνικών άρθρων διαδικτυακών εφημερίδων για τον ρωσο-ουκρανικό πόλεμο μέσω της Κριτικής Ανάλυσης Λόγου. Το «κενό» αυτό, το οποίο αναλύεται και τεκμηριώνεται και στο υποκεφάλαιο 2.1, δεν προκαλεί έκπληξη, μια και το θέμα είναι αρκετά πρόσφατο και οι πολεμικές συγκρούσεις στα ουκρανικά εδάφη λαμβάνουν χώρα καθημερινά, υπό τα βλέμματα της διεθνούς κοινότητας.

1.3 Σκοπός έρευνας

Σε κάθε γεγονός που προκαλεί το παγκόσμιο ενδιαφέρον η συνεχής ροή πληροφοριών μπορεί να δημιουργήσει έντονη σύγχυση στον τομέα ανάλυσης και επεξεργασίας δεδομένων. Στην προκειμένη περίπτωση του πολέμου Ρωσίας - Ουκρανίας όπου γίνεται

σύγκρουση μιας παγκόσμιας με μία περιφερειακή δύναμη, είναι αναμενόμενο να δημιουργούνται ερωτήματα. Σκοπός της συγκεκριμένης έρευνας είναι να καταδείξει, με συστηματικό τρόπο, τις αντιλήψεις και τις αναπαραστάσεις από τον πόλεμο στην Ουκρανία όπως αυτές αποτυπώνονται και αναπαράγονται στην αρθρογραφία των ψηφιακών εκδόσεων ελληνικών εφημερίδων συγκεκριμένων κατευθύνσεων. Επιπλέον, μέσα από την ανάλυση του περιεχομένου των κειμένων στόχος είναι να αναλυθούν οι πρακτικές με τις οποίες διαχειρίστηκε δημοσιογραφικά το συγκεκριμένο ζήτημα το μέρος των διαδικτυακών εφημερίδων που διατήρησαν από την αρχή ξεκάθαρη στάση υπέρ των άμεσα εμπλεκόμενων χωρών στον πόλεμο.

Σε δεύτερο επίπεδο, επιχειρείται η ανάδειξη των ενδεχόμενων, έμμεσων επιδράσεων προς τους υπεύθυνους χάραξης πολιτικής και τους εκπροσώπους των μέσων ενημέρωσης που είναι σε θέση να διαδώσουν, να ενισχύσουν, να ομαλοποιήσουν ή να αμβλύνουν τις αφηγήσεις που προκύπτουν. Με την κριτική αποτίμηση του τρόπου με τον οποίο παρουσιάζονται στο αναγνωστικό κοινό οι δύο χώρες, επιδιώκεται να εντοπιστούν τα χαρακτηριστικά εκείνα τα οποία προσδίδονται σε κάθε περίπτωση και στοχεύουν στον πολιτικό χαρακτηρισμό της. Τέλος, μέσω της μεθοδολογικής ανάλυσης των κειμένων σκοπός είναι να αναδειχθεί η σύνδεση της αρθρογραφίας με τη ρητορική του μίσους στον ελληνικό διαδικτυακό ενημερωτικό χώρο και τις ακραίες εκφράσεις απέναντι στις δύο συγκρουόμενες δυνάμεις και τους «υποστηρικτές τους».

1.4 Γενική παρουσίαση της μεθοδολογίας που θα ακολουθηθεί

Στην παρούσα διπλωματική εργασία επιλέχθηκαν προς ποιοτική ανάλυση περιεχομένου δημοσιογραφικά άρθρα που δημοσιεύτηκαν σε ψηφιακή μορφή στο διαδίκτυο μέσα από τις ηλεκτρονικές σελίδες των εφημερίδων, κατά το πρώτο εξάμηνο του πολέμου της Ουκρανίας με τη Ρωσία. Το συγκεκριμένο χρονικό διάστημα επιλέχθηκε ως το χρονικό πλαίσιο για την ανάρτηση δημοσιογραφικών άρθρων γύρω από το συγκεκριμένο ζήτημα. Ειδικότερα, στην αναζήτηση εφαρμόστηκε προσαρμοσμένο εύρος ημερομηνιών για τον χρονικό περιορισμό των αποτελεσμάτων καθώς και λέξεις ή/και φράσεις κλειδιά. Η μεθοδολογία ανάλυσης των άρθρων όπως και τα κριτήρια επιλογής και στη συνέχεια διαλογής της αρθρογραφίας που χρησιμοποιήθηκε στην έρευνα αναλύονται στο Κεφάλαιο 3.

Ως προς τη μέθοδο καταγραφής των παραπομπών, σε όλη την έκταση του κυρίου μέρους της παρούσας διπλωματικής εργασίας καθώς και στη λίστα βιβλιογραφίας, επιλέχθηκε και χρησιμοποιήθηκε η έκτη έκδοση του προτύπου βιβλιογραφικών αναφορών APA: American Psychological Association (<https://apastyle.apa.org>). Τέλος, η αξιολόγηση των διαδικτυακών επιστημονικών άρθρων και περιοδικών που αποτέλεσαν πηγές επιστημονικής τεκμηρίωσης του θεωρητικού μέρους της διπλωματικής, πραγματοποιήθηκε λαμβάνοντας υπόψη τον δείκτη επιστημονικής εγκυρότητας Hirsch index ή αλλιώς H-index (Hirsch, 2010), μέσω του Scimago Journal & Country Rank (<https://www.scimagojr.com>). Σημειώνεται πως ένα επιστημονικό περιοδικό θεωρείται εξαιρετικά αξιόπιστο έχοντας δείκτη $H \geq 20$ (Kamrani et al., 2021). Τα επιστημονικά άρθρα τα οποία αξιοποιήθηκαν στην παρούσα εργασία προέρχονται από επιστημονικά περιοδικά με δείκτη αξιοπιστίας $H \geq 25$.

1.5 Αναμενόμενα αποτελέσματα και ερευνητικά ερωτήματα

Η παρούσα διπλωματική εργασία αναμένεται να καταδείξει, το πως οι αντιλήψεις και οι αναπαραστάσεις της «κρίσης της Ουκρανίας» ακολουθούν τις κυρίαρχες κοινωνικοπολιτικές προσεγγίσεις και τα αφηγήματα πολιτικών προσώπων που ανήκουν στην ελληνική φιλοουκρανική ιδεολογική ζώνη. Αν και διαφορετικά διατυπωμένα σε κάποιες περιπτώσεις, τα αφηγήματα των άρθρων πρόκειται να παρουσιάσουν έναν ορισμένο βαθμό συνοχής ως προς τους στόχους τους και τα πολιτικά μηνύματα που επιδιώκουν να επικοινωνήσουν. Ένα εκ των ζητούμενων, είναι και η ταύτιση με την ισχυρή Ρωσία ή την αδύναμη Ουκρανία. Αυτό είναι αναμενόμενο να καθορίζεται με ορισμένα χαρακτηριστικά ταυτότητας τα οποία προσδίδονται στις δύο χώρες και τα άμεσα και έμμεσα εμπλεκόμενα έθνη, τις πολιτικές τους ηγεσίες, μέσα από τη συνειδητή επιλογή συγκεκριμένων λέξεων και φράσεων των αρθρογράφων.

Στην περίπτωση της χώρας μας, παρεπόμενο αυτών των προσεγγίσεων προβλέπεται να είναι η χάραξη ιδεολογικών «κόκκινων» γραμμών, η διαμόρφωση διαιρετικού πολιτικού κλίματος και η δημιουργία κοινωνικοπολιτικών διπόλων. Η «σωστή πλευρά της ιστορίας» θα είναι η δήλωση η οποία θα καθορίζει την πολιτική επιλογή κάθε πλευράς και τον αντίκτυπο αυτής της επιλογής. Οι πολιτικές θέσεις των εφημερίδων αναμένεται να υιοθετήσουν και να αναπαράγουν αυτή την πολιτική δήλωση. Τέλος, σε ορισμένες εκφάνσεις τους τα αφηγήματα των αρθρογράφων και συνεπώς των εφημερίδων, αναμένεται να ταυτίζονται με τον ακραίο λόγο, κυρίως με έμμεσο τρόπο,

αποσκοπώντας όχι στη φυσική εξόντωση προσώπων και πολιτικών αντιπάλων, αλλά στον πολιτικό στιγματισμό και την περιθωριοποίηση της αντίθετης άποψης.

Επομένως, τα ερευνητικά ερωτήματα τα οποία πλαισιώνουν το θέμα της εργασίας και τα οποία καλείται να απαντήσει το κύριο μέρος της έρευνας διαμορφώνονται ως εξής:

Ε.1. Πώς παρουσιάζονται από τις ελληνικές ηλεκτρονικές εφημερίδες οι ταυτότητες της Ρωσίας και της Ουκρανίας;

Ε.2. Ποιες προκαταλήψεις διαμορφώνουν τη συνολική αφήγηση που παρουσιάζεται στο ελληνικό κοινό;

Ε.3. Πώς η απεικόνιση του πολέμου της Ουκρανίας από τον ελληνικό ψηφιακό Τύπο, αντικατοπτρίζει την εξωτερική πολιτική της ελληνικής κυβέρνησης έναντι της Ουκρανίας και της Ρωσίας;

Ε.4. Πώς οι αφηγήσεις των εφημερίδων ευθυγραμμίζονται με ευρύτερες πολιτικές ή ιδεολογικές θέσεις;

Ε.5. Με ποιες μορφές αναπτύσσεται ο λόγος του μίσους και της πολιτικής περιθωριοποίησης απέναντι στις δύο χώρες και τους «υποστηρικτές» τους στον ελληνικό ψηφιακό Τύπο;

1.6 Συνοπτική περιγραφή εργασίας

Η εργασία αποτελείται συνολικά από πέντε κεφάλαια. Το πρώτο κεφάλαιο, αποτελεί την εισαγωγή της εργασίας. Στο πρώτο υποκεφάλαιο αναφέρεται εν συντομία μία ιστορική αναδρομή ως προς το χρονικό του πολέμου. Στο δεύτερο υποκεφάλαιο, γίνεται ο προσδιορισμός του υπό μελέτη θέματος, ο προσδιορισμός προβλήματος καθώς και οι λόγοι μελέτης του συγκεκριμένου θέματος και η σημασία του. Το υποκεφάλαιο τρία, περιλαμβάνει τον σκοπό της έρευνας και το πεδίο της διπλωματικής εργασίας. Η μέθοδος που θα ακολουθηθεί περιγράφεται συνοπτικά στο υποκεφάλαιο τέσσερα. Στο υποκεφάλαιο πέντε, παρουσιάζονται τα αποτελέσματα που αναμένεται να προκύψουν με την ολοκλήρωση της έρευνας και τη συγγραφή του κυρίου μέρους της εργασίας καθώς και τα ερευνητικά ερωτήματα. Στο παρόν έκτο υποκεφάλαιο του πρώτου κεφαλαίου γίνεται μία σύντομη περιγραφή της εργασίας. Το έβδομο και τελευταίο υποκεφάλαιο περιλαμβάνει την αποσαφήνιση βασικών εννοιών της διπλωματικής.

Το δεύτερο κεφάλαιο της εργασίας αποτελείται από το θεωρητικό υπόβαθρο και τη σύνδεση της έρευνας με τη διεθνή βιβλιογραφία. Στο πρώτο υποκεφάλαιο, αναφέρονται συγκεντρωτικά οι θεματικές και ο προσανατολισμός των δημοσιευμένων άρθρων και εργασιών πάνω στο συγκεκριμένο γεγονός. Το δεύτερο υποκεφάλαιο αποτελείται από την βιβλιογραφική ανασκόπηση των θεωριών της Κριτικής Ανάλυσης Λόγου πάνω στις οποίες στηρίχθηκε η ανάλυση στην εργασία. Το τρίτο υποκεφάλαιο, περιλαμβάνει τις θεωρητικές προσεγγίσεις στη μελέτη του λόγου των ΜΜΕ. Στο τέταρτο υποκεφάλαιο, παρουσιάζεται το καθεστώς του διαδικτυακού-ψηφιακού Τύπου στην Ελλάδα. Το πέμπτο υποκεφάλαιο, περιλαμβάνει τις πολιτικές θέσεις των ελληνικών εφημερίδων σε περιόδους διεθνών κρίσεων οι οποίες αποτέλεσαν και ένα από τα κριτήρια επιλογής - κατηγοριοποίησης των δεδομένων. Στο υποκεφάλαιο έξι, αναλύεται ο λόγος του μίσους και διευκρινίζεται ο έμμεσος λόγος που έχει σκοπό την πολιτική περιθωριοποίηση – πολιτική εξόντωση.

Το τρίτο κεφάλαιο περιλαμβάνει αναλυτικά τη μεθοδολογία έρευνας που ακολουθήθηκε στη διπλωματική εργασία. Στο πρώτο υποκεφάλαιο τεκμηριώνεται η επιλογή της ποιοτικής ανάλυσης του περιεχομένου των δεδομένων καθώς και τα πλεονεκτήματα – μειονεκτήματα του συγκεκριμένου τύπου ανάλυσης. Η περιγραφή και αιτιολόγηση επιλογής της συλλογής του προς ανάλυση υλικού βρίσκονται στο δεύτερο υποκεφάλαιο. Τα κριτήρια επιλογής και διαλογής των εφημερίδων και της αρθρογραφίας παρουσιάζονται στο τρίτο υποκεφάλαιο. Τέλος, στο υποκεφάλαιο τέσσερα τεκμηριώνονται, διατυπώνονται και κατηγοριοποιούνται αναλυτικά τα ερευνητικά ερωτήματα της έρευνας.

Στο κεφάλαιο τέσσερα γίνεται η ανάλυση και η παρουσίαση των αποτελεσμάτων της έρευνας. Στο πρώτο υποκεφάλαιο, παρουσιάζεται η αναπαράσταση των δύο χωρών στον ψηφιακό Τύπο. Το δεύτερο υποκεφάλαιο, περιλαμβάνει την ανάλυση της διαδικασίας δημιουργίας πολιτικού κλίματος σε ότι αφορά τη ρωσο-ουκρανική σύγκρουση, την επιλογή της εξωτερικής πολιτικής της Ελλάδας καθώς και τον αντίκτυπο αυτής μέσα και από μία πολιτική δήλωση η οποία αναπαράχθηκε και συνεχίζει να αναπαράγεται από τον Τύπο. Η ταύτιση των εφημερίδων με πολιτικές θέσεις ή ιδεολογίες παρουσιάζεται στο υποκεφάλαιο τρία. Στο υποκεφάλαιο τέσσερα προβάλλεται ο πολιτικός χαρακτηρισμός, η πολιτική περιθωριοποίηση και η ρητορική του μίσους στον ελληνικό διαδικτυακό ενημερωτικό χώρο, με ακραίες εκφράσεις απέναντι στις δύο χώρες και τους «υποστηρικτές τους»

Στο πέμπτο και τελευταίο κεφάλαιο του κυρίου μέρους της παρούσας εργασίας, παρουσιάζονται αναλυτικά τα συμπεράσματα όπως αυτά προέκυψαν από τη διαδικασία της έρευνας και της ανάλυσης των άρθρων. Στη συνέχεια ακολουθούν οι προτάσεις για περαιτέρω μελέτη, καθώς και οι περιορισμοί της διαδικασίας εκπόνησης της συγκεκριμένης διπλωματικής. Το κύριο μέρος της εργασίας, ολοκληρώνεται στο τέταρτο υποκεφάλαιο του κεφαλαίου με τον επίλογο. Τέλος, καταγράφονται η βιβλιογραφία που χρησιμοποιήθηκε για την εκπόνηση της έρευνας καθώς και τα παραρτήματα.

1.7 Αποσαφήνιση εννοιών

Όταν εξετάζεται ένα περίπλοκο και πολύπλευρο θέμα, όπως η κάλυψη του ρωσο-ουκρανικού πολέμου από τον ελληνικό Τύπο, είναι σημαντικό να δημιουργηθεί μια σαφής βάση κατανόησης. Επομένως, στο πλαίσιο της έρευνας, κρίνεται σκόπιμο να αποσαφηνιστούν σε αυτό το σημείο, βασικές έννοιες που χρησιμοποιούνται στην έκταση του κειμένου.

Αφήγηση – αφήγημα: Η αφήγηση και το αφήγημα είναι συγγενείς όροι, αλλά έχουν ξεχωριστές έννοιες. Η αφήγηση αναφέρεται στην πράξη της παρουσίασης μιας σειράς γεγονότων ή πληροφοριών με συνεκτικό και οργανωμένο τρόπο. Ως ευρύτερη έννοια αναφέρεται στο ποιος, τι, πού, πότε και πώς. Το αφήγημα, από την άλλη, υπερβαίνει τη βασική μεταφορά πληροφοριών περιλαμβάνοντας την επιλογή και τη διαμόρφωση στοιχείων για την κατασκευή μιας συγκεκριμένης εικόνας - ερμηνείας. (De Fina & Johnstone, 2015). Στην παρούσα έρευνα, η αφήγηση περιλαμβάνει την ευρύτερη περιγραφή της σύγκρουσης, μέσω πληροφοριών για στρατιωτικές ενέργειες, πολιτικές επιλογές, διπλωματικές προσπάθειες, εθνικά, κοινωνικά και ανθρωπιστικά ζητήματα. Πρόκειται για το πώς οι πληροφορίες μεταφέρονται από τον Τύπο, στο ελληνικό κοινό. Περιλαμβάνει το σύνολο των αφηγημάτων, την επιλογή των λέξεων και του τόνου όταν οι εφημερίδες αναφέρονται στον πόλεμο. Η επιλογή μιας αντικειμενικής ή μη αφήγησης μπορεί να επηρεάσει σημαντικά τον τρόπο με τον οποίο το ελληνικό κοινό αντιλαμβάνεται τον πόλεμο, τα εμπλεκόμενα μέρη και τη συνολική δυναμική της σύγκρουσης.

Το αφήγημα στην εργασία, αναφέρεται στην υποκειμενική προοπτική, που υιοθετεί ο ελληνικός ψηφιακός Τύπος όταν καλύπτει τον πόλεμο Ουκρανίας-Ρωσίας. Τα

αφηγήματα που αναπτύσσονται στα άρθρα των εφημερίδων, έχουν συνήθως μια συγκεκριμένη οπτική, έναν προσανατολισμό ή μια πολιτική-ιδεολογική ατζέντα. Περιλαμβάνουν τη δημοσιογραφική διαμόρφωση και την έμφαση που δίνεται σε ορισμένες πτυχές της σύγκρουσης έναντι άλλων. Τα αφηγήματα μπορεί να ποικίλλουν ανάλογα με τη πολιτική στάση της εφημερίδας, την κυβερνητική επιρροή, το ιδεολογικό υπόβαθρο. Σε ορισμένες περιπτώσεις τονίζονται οι ανθρωπιστικές πτυχές της σύγκρουσης με αναφορές στους δύο λαούς, στα δεινά των αμάχων και τη βαρβαρότητα του εισβολέα. Άλλα αφηγήματα, προσανατολίζονται στις γεωπολιτικές επιπτώσεις για την Ελλάδα, τη στάση της κυβέρνησης με τις διπλωματικές της ενέργειες, τις εγχώριες αντίθετες φωνές.

Προκαταλήψεις - Στερεότυπα: Η προκατάληψη αναφέρεται σε μια προκατασκευασμένη γνώμη ή κρίση για ένα άτομο ή μια ομάδα, συνήθως χωρίς επαρκή γνώση, λόγο ή εμπειρία για να υποστηριχτεί μια τέτοια κρίση. Οι προκαταλήψεις μπορεί να είναι θετικές (ευνοϊκές) ή αρνητικές (μη ευνοϊκές) και συχνά έχουν τις ρίζες τους σε πολιτισμικές, κοινωνικές ή προσωπικές προκαταλήψεις. Η προκατάληψη μπορεί να οδηγήσει σε διακρίσεις και άδικη μεταχείριση ατόμων ή ομάδων με βάση τα αντιληπτά χαρακτηριστικά ή τις σχέσεις τους. Τα στερεότυπα είναι απλοποιημένες, γενικευμένες πεποιθήσεις ή ιδέες για μια συγκεκριμένη ομάδα ανθρώπων ή πραγμάτων. Τα στερεότυπα βασίζονται συχνά σε κοινά χαρακτηριστικά ή χαρακτηριστικά που αποδίδονται σε ολόκληρη την ομάδα, χωρίς να λαμβάνονται υπόψη οι ατομικές διαφορές. Τα στερεότυπα μπορεί να είναι θετικά και αρνητικά, αλλά είναι συνήθως υπερβολικά απλοϊκά και μπορεί να μην αντιπροσωπεύουν με ακρίβεια τη διαφορετικότητα (Madva & Brownstein, 2018).

Στο πλαίσιο του πολέμου Ουκρανίας-Ρωσίας και την κάλυψη του ελληνικού Τύπου η προκατάληψη κατά των Ρώσων ή των Ουκρανών περιλαμβάνει μεροληπτικές αναφορές ή απόψεις σχετικά με τη σύγκρουση. Επίσης, οι προκαταλήψεις εναντίον της μιας ή της αντίθετης στάσης «υποστήριξης» περιέχουν αντιλήψεις για το ποιος έχει «δίκιο» ή «λάθος» στη σύγκρουση, χωρίς να λαμβάνονται υπόψη όλες οι οπτικές πίσω από αυτήν την επιλογή. Το αποτέλεσμα είναι η αποανθρωποποίηση των ατόμων, καθιστώντας ευκολότερη τη δικαιολόγηση της βίας ή των διακρίσεων. Από την άλλη, τα στερεότυπα για τους Ρώσους ή τους Ουκρανούς περιλαμβάνουν απεικονίσεις της ταυτότητας, των χαρακτηριστικών και του ιστορικού υποβάθρου τόσο των δύο λαών και των πρωταγωνιστών χωρών όσο και των ελληνικών εγχώριων φωνών προσέγγισης του

πολέμου. Οι στερεότυπες απεικονίσεις, συνήθως αρνητικές, μαρτυρούν τη συμπάθεια ή την αντιπάθεια προς τη μία ή την άλλη πλευρά.

Ιστορική Συνέχεια: Η ιστορική συνέχεια, αναφέρεται στην ιδέα ότι γεγονότα, οι παραδόσεις ή επιρροές από το παρελθόν συνεχίζουν να έχουν αντίκτυπο στο παρόν και το μέλλον. Με αυτόν τον τρόπο υπονοεί μια αίσθηση σύνδεσης μεταξύ διαφορετικών περιόδων της ιστορίας, όπου το παρελθόν δεν είναι απομονωμένο από το παρόν αλλά μάλλον το διαμορφώνει και το επηρεάζει. Η ιστορική συνέχεια μπορεί να εκδηλωθεί με διάφορους τρόπους, όπως η εμμονή πολιτιστικών πρακτικών, οι πολιτικές ιδεολογίες, οι διαμάχες ή οι συγκρούσεις (Jetten & Wohl, 2012). Στο πλαίσιο της εργασίας, η ιστορική συνέχεια μπορεί να γίνει κατανοητή με πολλούς τρόπους.

Ιστορικό υπόβαθρο. Η σύγκρουση Ουκρανίας-Ρωσίας έχει βαθιές ιστορικές ρίζες, συμπεριλαμβανομένων της «κληρονομιάς» της Σοβιετικής Ένωσης, διεθνών διαφωνιών και εθνικών εντάσεων. Η ιστορική συνέχεια σε αυτό το πλαίσιο θα συνεπαγόταν την αναγνώριση του τρόπου με τον οποίο γεγονότα και αποφάσεις από το παρελθόν, όπως η προσάρτηση της Κριμαίας από τη Ρωσία το 2014, συνεχίζουν να διαμορφώνουν τη σύγκρουση και τη δυναμική της σήμερα.

Πολιτιστικοί δεσμοί. Η Ιστορική Συνέχεια αναφέρεται στη διατήρηση πολιτιστικών και εθνικών ταυτοτήτων των δύο λαών. Η Ουκρανία και η Ρωσία έχουν πολύπλοκους ιστορικούς δεσμούς, με κοινά πολιτιστικά στοιχεία αλλά και περιόδους έντασης και συγκρούσεων. Στην παρούσα έρευνα οι αναφορές αφορούν το πώς αυτοί οι ιστορικοί δεσμοί και οι διαφορές επηρεάζουν τις στάσεις και τις αφηγήσεις των ελληνικών εφημερίδων.

Γεωπολιτικές Θεωρήσεις. Η Ιστορική Συνέχεια μπορεί να παρατηρηθεί και στο γεωπολιτικό πλαίσιο της σύγκρουσης. Η επιθυμία της Ουκρανίας για στενότερους δεσμούς με τη Δυτική Ευρώπη και το NATO και η αντίθεση της Ρωσίας σε αυτό μπορεί να θεωρηθεί ως συνέχεια των ιστορικών αγώνων εξουσίας στην Ανατολική Ευρώπη που χρονολογούνται από τον Ψυχρό Πόλεμο και ακόμη νωρίτερα.

Κάλυψη από τον Τύπο. Όσον αφορά την κάλυψη από τον ελληνικό Τύπο, οι δημοσιογράφοι – αρθρογράφοι βασίζονται σε ιστορικές αφηγήσεις ή στερεότυπα για να εξηγήσουν ή να ενοποιήσουν τα γεγονότα του πολέμου. Για παράδειγμα, μπορεί να αναφέρονται σε προηγούμενες συγκρούσεις στην περιοχή τη διάλυση της Σοβιετικής Ένωσης, για να τονίσουν το ιστορικό πλαίσιο.

Για την Ελλάδα, η Ιστορική Συνέχεια στο πλαίσιο αυτό, υποδηλώνει ότι τα χαρακτηριστικά που διακρίνουν το ελληνικό έθνος, οι προηγούμενες συμφωνίες συμμαχιών, οι ιδεολογικές αντιπαλότητες και οι διαμάχες πολιτικής εξουσίας, συνεχίζουν να επηρεάζουν τη θέση των κομμάτων και της ελληνικής κοινωνίας στον πόλεμο.

Νοητικές αναπαραστάσεις: Οι νοητικές αναπαραστάσεις, γενικά, αναφέρονται στις γνωστικές κατασκευές ή νοητικές εικόνες που δημιουργούν τα άτομα στο μυαλό τους για να κατανοήσουν και να ερμηνεύσουν τον κόσμο γύρω τους. Αυτές οι αναπαραστάσεις μπορούν να λάβουν διάφορες μορφές, όπως έννοιες, ιδέες, εικόνες, συμβολισμοί. Οι νοητικές αναπαραστάσεις διαδραματίζουν κρίσιμο ρόλο στην ανθρώπινη γνώση βοηθώντας τα άτομα να επεξεργάζονται πληροφορίες, να λαμβάνουν αποφάσεις και να αναπτύσσουν την κριτική σκέψη (Van den Broek & Helder, 2017). Στο πλαίσιο του πολέμου Ουκρανίας-Ρωσίας και της κάλυψης από ελληνικού Τύπου, οι νοητικές αναπαραστάσεις αναφέρονται στον τρόπο με τον οποίο οι δημοσιογράφοι, οι πολιτικοί και το ευρύτερο κοινό, αντιλαμβάνονται σύγκρουση. Αυτές οι νοητικές αναπαραστάσεις επηρεάζονται από διάφορους παράγοντες, όπως οι προσωπικές πεποιθήσεις, οι πολιτιστικές και ιστορικές προοπτικές, οι πολιτικές ατζέντες.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

Θεωρητικό υπόβαθρο – Ανασκόπηση - Σύνδεση με βιβλιογραφία

2.1 Προγενέστερη έρευνα

Η ανασκόπηση στη διεθνή βιβλιογραφία καταδεικνύει πως οι ουκρανο-ρωσικές μελέτες έχουν γίνει αρκετά ενεργές, μεταξύ των -κυρίως «δυτικών»- μελετητών, από τότε που εκτυλίχθηκε η κρίση του 2014. Στην πλειονότητά τους οι μελετητές της ρωσο-ουκρανικής κρίσης προσπαθούν να επικεντρώνονται πρωτίστως στις ραγδαίες αλλαγές που λαμβάνουν χώρα στις σχέσεις Ουκρανίας - Ρωσίας, ως επί το πλείστον εντός των συνόρων της Ουκρανίας (Kuzio, 2019). Οι διάφορες και συχνά αντιφατικές ερμηνείες των γεγονότων και των αιτιών τους, αποτελούν κανόνα ακαδημαϊκής και αναλυτικής έρευνας πάνω στο συγκεκριμένο θέμα. Οι αφηγηματικές μάχες γύρω από τη ρωσο-ουκρανική σύγκρουση έχουν γίνει εντυπωσιακά εμφανείς. Διαφορετικοί συγγραφείς παρουσιάζουν τις εξελίξεις μετά το 2014 και ειδικότερα μετά την εισβολή του 2022 με ριζικά διαφορετικούς τρόπους (Koval et al., 2022).

Δεν αποτελεί έκπληξη το γεγονός ότι το διεθνές ακαδημαϊκό ενδιαφέρον για την Ουκρανία μετατοπίζεται από το παρελθόν στο παρόν λόγω της έκτασης του πολέμου του 2022 και της ευρείας κάλυψής του από τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης. Αν και παρατηρείται πως οι μελέτες με ρωσικές και ουκρανικές θεματικές είτε μεμονωμένα είτε συνδυαστικά ευδοκιμούν, η ποικιλία επιστημονικών άρθρων και εργασιών για διαφορετικές πτυχές της κρίσης και του πολέμου Ρωσίας - Ουκρανίας ήταν και είναι φτωχή. Τις περισσότερες φορές, οι μελέτες δομούνται με επίκεντρο τις συνέπειες (οικονομικές, κοινωνικές, περιβαλλοντικές) που επήλθαν της πρώτης φάσης της κρίσης, αναδύονται την παρούσα χρονική στιγμή ύστερα από την εισβολή της Ρωσίας ή/και πρόκειται να γίνουν ορατές στο μέλλον (Mariotti, 2022).

Επιπλέον, οι προηγούμενες μελέτες λόγων, αφηγήσεων και ερμηνειών της σύγκρουσης εμφανίζουν συγκεκριμένα χαρακτηριστικά και μπορούν να καταταχθούν σε τρεις κατηγορίες. Η πρώτη κατηγορία περιλαμβάνει αναλυτικές και πολιτικές προσεγγίσεις στις περισσότερες, κυρίως ευρωπαϊκές - δυτικές χώρες. Η δεύτερη κατηγορία εστιάζει στην ανάλυση των λόγων των μέσων ενημέρωσης, ωστόσο συχνά περιορίζεται στο πλαίσιο μεταξύ ενημέρωσης και προπαγάνδας από και προς τις δύο χώρες. Η τρίτη κατηγορία δεν ασχολείται τόσο με τον ίδιο τον λόγο και τις ερμηνείες του, αλλά με

ορισμένες επιρροές σε αυτόν τον λόγο και τους θεσμούς που τον παράγουν. Για παράδειγμα, αρκετές μελέτες εξετάζουν τη ρωσική επιρροή στις δυτικές δεξαμενές σκέψης γενικά ή ανά χώρα (Martseniuk, 2022).

Αυτές οι αποκλίσεις ανάμεσα στις δημοσιεύσεις μπορούν εν μέρει να εξηγηθούν από τη σύνθετη φύση της σύγκρουσης. Από τη μία, οι διμερείς αψιμαχίες έχουν παγκόσμιο αντίκτυπο και η τοπική δυναμική καθορίζει την περιφερειακή ασφάλεια. Από την άλλη, αποτελεί πραγματικότητα, πως οι ακαδημαϊκές διαφορές μεταξύ των εκάστοτε ιδεολογικών προοπτικών για τις διεθνείς σχέσεις, είναι συχνά κρίσιμες για την ερμηνεία (και) διακρατικών συγκρούσεων (Vorbrugg & Bluwstein, 2022). Ταυτόχρονα, η ίδια η πολιτική σύγκρουση, η οποία γίνεται εμφανέστερη, έχει επίσης επηρεάσει αυτές τις ερμηνείες με πολλούς τρόπους. Σε κάθε χώρα, οι κυρίαρχες προσεγγίσεις αντικατοπτρίζουν έναν ορισμένο βαθμό συνοχής μεταξύ των πολιτικών προτιμήσεων και των ακαδημαϊκών/αναλυτικών ιδεών (Sasse, 2022).

Ορισμένα στοιχεία των (επιστημονικών) μελετών μοιράζονται διαφορετικές αφηγήσεις. Στις ακραίες εκδοχές τους, οι αφηγήσεις αυτές είναι εσωτερικά συνεπείς και συχνά αλληλοκαλύπτονται είτε στην παρουσίαση του τι συνέβη και του τι θα συμβεί είτε στην προτεινόμενη διέξοδο από την εκάστοτε σύγκρουση (Delardas et al., 2022). Αυτό συμβαίνει λόγω και της συνεχούς διεθνοποίησης της γνώσης και της πληροφορίας και της αυξανόμενης σημασίας αυτών των διεθνοποιημένων αφηγήσεων ως πηγών δύναμης των κρατών και των πολιτικών που ακολουθούν. Ειδικά στα πλαίσια μιας σύγκρουσης όπως ο ρωσο-ουκρανικός πόλεμος, που αφορά πολιτικά συμφέροντα πολλαπλών πολιτικών κατευθύνσεων, δυνάμεων και κομμάτων. Επομένως, η ανάγκη για βαθύτερη κριτική ανάλυση και κατανόηση του λόγου με τον οποίο αποτυπώνονται βασικά γεγονότα και διαδικασίες της ρωσο-ουκρανικής κρίσης είναι επιτακτική (Asmolov, 2022).

2.2. Η Κριτική Ανάλυση Λόγου

Η Κριτική Ανάλυση Λόγου (Critical Discourse Analysis, στο εξής ΚΑΛ), είναι μια ποιοτική αναλυτική προσέγγιση της έρευνας. Η βάση της ΚΑΛ έγκειται στην αρχή πως ο τρόπος που χρησιμοποιείται η γλώσσα είναι στοχευμένος, ανεξάρτητα από το αν οι λεκτικές επιλογές είναι συνειδητές ή ασυνειδητές. Η ΚΑΛ περιλαμβάνει μια σειρά από διαφορετικές προσεγγίσεις και ενσωματώνει μια ποικιλία μεθόδων ανάλυσης που

καθορίζονται κάθε φορά από τους ερευνητικούς στόχους (Graham, 2018). Επιπλέον, μεταφέρει τα στοιχεία της παραδοσιακής διαδικασίας της κοινωνικής ανάλυσης, στη μελέτη των γλωσσικών πληροφοριών και συμβάλλει με αυτόν τον τρόπο στην ευρύτερη κριτική κοινωνική ανάλυση. Ιδιαίτερη έμφαση δίνεται πλέον στον λόγο και στις σχέσεις μεταξύ του λόγου και των άλλων κοινωνικών στοιχείων όπως η πολιτική, η εξουσία, οι ιδεολογίες, οι κοινωνικές ανισότητες, οι ταυτότητες, οι αναπαραστάσεις κοινωνικών ομάδων και γεγονότων (Ledin & Machin, 2019).

Θεμελιωτής της ΚΑΛ είναι ο Βρετανός γλωσσολόγος Norman Fairclough. Το έργο του έχει συμβάλλει σημαντικά στο πεδίο της έρευνας για τη γλώσσα και τον λόγο, την εξουσία και ευρύτερα την κοινωνία. Στα πρώτα του έργα ο Fairclough επικεντρώθηκε στην ανάλυση λόγου και στη μελέτη της γλώσσας στην καθημερινή επικοινωνία. Ειδικότερα, αφοσιώθηκε στην ανάλυση του λόγου σε σχέση με τις κοινωνικές τάξεις και τις δυναμικές που αναπτύσσονται με την εξουσία (Durmaz & Yogan, 2022). Ο Fairclough υποστήριξε πως η γλώσσα δεν είναι απλά ένα ουδέτερο μέσο επικοινωνίας αλλά θα πρέπει να αντιμετωπίζεται περισσότερο ως ένας τρόπος συνεχούς σύγκρουσης και διαπραγμάτευσης, όπου οι σχέσεις εξουσίας αμφισβητούνται. Ο λόγος δεν είναι μόνο εργαλείο επικοινωνίας, αλλά και μέσο κοινωνικού ελέγχου και κυριαρχίας (Van Dijk, 2015).

Με βάση αυτές τις συνθήκες, ο Fairclough δημιούργησε τη μέθοδο της κριτικής ανάλυσης λόγου, η οποία στοχεύει να αποκαλύψει τις κρυφές δομές εξουσίας και τις ιδεολογίες που αποτελούν τη βάση της γλωσσικής χρήσης. Το τρισδιάστατο μοντέλο ανάλυσης λόγου του Fairclough είναι μια από τις πιο σημαντικές συνεισφορές του στο πεδίο της ΚΑΛ. Τρεις αλληλένδετες διαστάσεις συνθέτουν αυτό το μοντέλο: κείμενο, πρακτική λόγου και κοινωνική πρακτική. Τα γλωσσικά στοιχεία ενός κειμένου, όπως η γραμματική, το λεξιλόγιο και η σύνταξη, αναφέρονται ως διάσταση κειμένου. Η παραγωγή, η διάδοση και η ερμηνεία κειμένων από κοινωνικούς φορείς σε συγκεκριμένες καταστάσεις καλύπτονται όλα από τη διάσταση της πρακτικής του λόγου. Το ευρύτερο κοινωνικό, πολιτικό και ιστορικό περιβάλλον στο οποίο ενσωματώνονται οι λόγοι αναφέρεται ως συνιστώσα της κοινωνικής πρακτικής (Fairclough, 2013).

Ο Teun A. van Dijk είναι ένας άλλος σημαντικός θεωρητικός της ΚΑΛ. Η έρευνα του Van Dijk επικεντρώνεται κυρίως στους τρόπους με τους οποίους η γλώσσα διακρίνει

την κοινωνική αδικία. Η ρητορική είναι ένα είδος κοινωνικής δράσης και μπορεί να χρησιμοποιηθεί για να επηρεάσει τον τρόπο με τον οποίο εισπράττουμε κοινωνικές κατασκευές όπως η φυλή, το φύλο και η τάξη. Προκειμένου να διερευνήσει πώς χρησιμοποιείται ο λόγος για τη δημιουργία και την υποστήριξη κοινωνικών κατηγοριών, ο Van Dijk δημιούργησε μια ποικιλία τεχνικών ανάλυσης. Οι ιδέες του «ιδεολογικού τετραγώνου» και του «κοινωνικο-γνωστικού μοντέλου» οι οποίες βοηθούν στον εντοπισμό των πολυάριθμων ιδεολογικών απόψεων που υπάρχουν σε έναν συγκεκριμένο λόγο, είναι από τις πιο σημαντικές συνεισφορές του στον κλάδο της ΚΑΛ (Van Dijk, 2015).

Η Ruth Wodak είναι επίσης σημαντική εκπρόσωπος του συγκεκριμένου επιστημονικού πεδίου. Το έργο της Wodak εστιάζει κυρίως ιστορικά, στους τρόπους με τους οποίους χρησιμοποιείται ο λόγος για την κατασκευή κοινωνικών ταυτοτήτων. Υποστηρίζει ότι η γλώσσα αποτελεί βασικό εργαλείο για την κατασκευή και τη διαπραγμάτευση κοινωνικών ταυτοτήτων. Αναλύοντας τη χρήση της γλώσσας, δύναται να αποκτήσουμε μια εικόνα για τους τρόπους με τους οποίους οι κοινωνικές ταυτότητες κατασκευάζονται και διατηρούνται (Rheindorf & Wodak, 2019). Η Wodak έχει αναπτύξει μια σειρά από αναλυτικά εργαλεία για τη μελέτη των μεθόδων με τις οποίες χρησιμοποιείται ο λόγος για την κατασκευή κοινωνικών ταυτοτήτων. Σε αυτά περιλαμβάνεται η έννοια της «λογικής ταυτότητας», η οποία αναφέρεται στους τρόπους με τους οποίους τα άτομα κατασκευάζονται και αναπαρίστανται μέσω της γλώσσας (Idevall Hagren, 2022).

2.2.1. Βασικές αρχές και στόχοι της ΚΑΛ

Η ΚΑΛ, ως ερευνητική διαδικασία, χρησιμοποιείται για να εξετάσει τους τρόπους με τους οποίους ο λόγος χρησιμοποιείται σε κοινωνικά και πολιτικά πλαίσια για τη διατήρηση των σχέσεων εξουσίας, την προώθηση ιδεολογιών και τη διαμόρφωση της κοινωνικής πραγματικότητας (Stamou, 2018). Πρόκειται για μια διεπιστημονική μέθοδο που εξετάζει κείμενα και λόγους στα κοινωνικά και ιστορικά τους πλαίσια χρησιμοποιώντας θεωρίες από τη γλωσσολογία, την κοινωνιολογία, την ψυχολογία και την ανθρωπολογία. Η βάση της ΚΑΛ έγκειται στην αντίληψη ότι η γλώσσα αντικατοπτρίζει και συμβάλλει στην κοινωνική πραγματικότητα ως θεμελιώδες στοιχείο. Προκειμένου κανείς να αμφισβητήσει και να μεταρρυθμίσει τις κοινωνικές αδικίες, πρέπει να επιδιώκει να αποκαλύψει τους τρόπους με τους οποίους

χρησιμοποιείται η γλώσσα για την αναπαραγωγή και τη διατήρηση αυτών των αδικιών (Bazzi, 2022).

Βασικός στόχος της ΚΑΛ είναι να εντοπίσει τις κρυμμένες σχέσεις εξουσίας και τις ιδεολογίες που είναι ριζωμένες στη χρήση της γλώσσας καθώς και τον τρόπο με τον οποίο αυτή χρησιμοποιείται για να υποστηρίξει ή να υπονομεύσει τις εκάστοτε ιδεολογίες. Η έννοια της διακειμενικότητας, η οποία περιγράφει το πώς τα κείμενα επηρεάζονται από τα πλαίσια δημιουργίας και πρόσληψής τους, είναι μια από τις θεμελιώδεις αρχές της (Farrelly, 2020). Η διακειμενικότητα αναφέρεται στην ιδέα ότι τα κείμενα δεν είναι μεμονωμένες - ανεξάρτητες οντότητες αλλά αποτελούν μέρος ενός ευρύτερου δικτύου λόγων και νοημάτων που επηρεάζουν τον τρόπο με τον οποίο ερμηνεύονται και προσλαμβάνονται. Άλλη μια σημαντική αρχή είναι η μελέτη της δύναμης του λόγου, η οποία αναφέρεται στον τρόπο με τον οποίο η γλώσσα χρησιμοποιείται για τη δημιουργία, τη διατήρηση ή την αμφισβήτηση σχέσεων εξουσίας και ιδεολογιών (Mullet, 2018).

Η ΚΑΛ περιλαμβάνει τη συστηματική εξέταση κειμένων για την αποσαφήνιση της υποκείμενης δυναμικής ισχύος και των ιδεολογιών που είναι εγγενείς σε αυτά τα κείμενα. Εξετάζει τόσο τα γλωσσικά στοιχεία των κειμένων, όπως το λεξιλόγιο, το συντακτικό και τη γραμματική όσο και τις τεχνικές και τα μοτίβα του λόγου που χρησιμοποιούνται για τη μετάδοση νοήματος. Η λεκτική δύναμη περιλαμβάνει όχι μόνο αυτό που άμεσα δηλώνεται αλλά και αυτό που αποσιωπάται, εντέχνως πολλές φορές, περιθωριοποιείται και μένει έξω από τη συζήτηση. Βλέπουμε πως οι βασικές αρχές της ΚΑΛ αποτελούν ταυτόχρονα και πλεονεκτήματά της (Wodak, 2015). Ωστόσο, υπάρχουν ορισμένοι περιορισμοί. Ο υψηλός βαθμός γνώσεων ή/και εξειδίκευσης που απαιτείται στις γλωσσικές και τις κοινωνικές θεωρίες είναι ένα από τα βασικά μειονεκτήματα. Επιπλέον, πρόκειται για μια χρονοβόρα διαδικασία. Τέλος, επειδή η ΚΑΛ εστιάζει στην εις βάθος διερεύνηση συγκεκριμένων κειμένων, μπορεί να είναι δύσκολο να επεκταθούν τα αποτελέσματα των μελετών σε ευρύτερη κλίμακα (Van Leeuwen, 2018).

2.2.2. Εφαρμογές της ΚΑΛ

Η ΚΑΛ βρίσκει εφαρμογή σε ποικίλους επαγγελματικούς και ακαδημαϊκούς τομείς, συμπεριλαμβανομένων των πολιτικών επιστημών και των σπουδών στα μέσα ενημέρωσης. Σε μελέτες των ΜΜΕ, η ΚΑΛ αξιοποιείται για να εξετάσει πώς οι αφηγήσεις διαϊωνίζουν τις σχέσεις εξουσίας και κατασκευάζουν την κοινωνική πραγματικότητα. Επιπλέον, εξετάζει τον τρόπο με τον οποίο αντιπροσωπεύονται στα μέσα αυτά, κοινωνικά ζητήματα όπως η φυλή, το φύλο και η σεξουαλικότητα και επιχειρεί να αποκαλύψει τους τρόπους με τους οποίους αυτές οι αναπαραστάσεις υποστηρίζουν τη διάδοση των κυρίαρχων πεποιθήσεων (Sriwimon & Zilli, 2017). Προκειμένου να εντοπιστούν οι τρόποι με τους οποίους χρησιμοποιείται η γλώσσα για την προώθηση κατευθύνσεων με βάση τις πολιτικές ατζέντες και την καθιέρωση πολιτικών ταυτοτήτων η ΚΑΛ ενδείκνυται, για την εξέταση πολιτικών ομιλιών, συζητήσεων και κάλυψης πολιτικών-διεθνών γεγονότων από τα ΜΜΕ (Solman & Henderson, 2019).

2.3 Ο λόγος των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης

Η γλώσσα που χρησιμοποιείται από τα ΜΜΕ μπορεί να εκφραστεί με ποικίλους τρόπους. Μεταξύ άλλων συναντάμε τον γραπτό και προφορικό λόγο, οπτικές και ακουστικές πληροφορίες και μη λεκτικά σήματα (Cotter, 2015). Η προφορική έκφραση περιλαμβάνει συνεντεύξεις, ομιλίες, εκπομπές (και πλέον podcast), ενώ η γραπτή άρθρα, σχόλια, αναφορές και ειδήσεις. Οι εικόνες, τα βίντεο και τα ηχητικά είναι παραδείγματα οπτικών και ακουστικών εκφάνσεων του λόγου των ΜΜΕ, ενώ η γλώσσα του σώματος, οι εκφράσεις του προσώπου και ο τόνος της φωνής, αποτελούν στοιχεία μη λεκτικής επικοινωνίας. Παράλληλα με τις διάφορες μορφές επικοινωνίας, τα μέσα ενημέρωσης χρησιμοποιούν τον λόγο με συγκεκριμένους τρόπους για να μεταδώσουν ένα γεγονός στοχεύοντας να παρουσιάσουν τις πληροφορίες υπό ένα συγκεκριμένο πρίσμα (Tollefson, 2015).

Η πολυπλοκότητα και οι αποχρώσεις της ορολογίας που χρησιμοποιούν στον λόγο τους τα ΜΜΕ δύναται να καθιστούν απαιτητική την αποκωδικοποίηση των μηνυμάτων τους. Επίσης, μπορεί να είναι δύσκολο να κατανοήσουμε το νόημα πίσω από τις λέξεις, ειδικά όταν είναι «χρωματισμένες» ή είναι σχεδιασμένες να παρουσιάζουν πληροφορίες με προκαθορισμένο τρόπο (McQuail, 2015). Η εξέταση της γλώσσας που

χρησιμοποιείται σε συγκεκριμένο πλαίσιο είναι μια μέθοδος ερμηνείας του λόγου των MME. Αυτό συνεπάγεται την ανάλυση της γλώσσας που χρησιμοποιείται σε σχέση με το συνολικό μήνυμα που διαδίδεται καθώς και το ευρύτερο πλαίσιο του εκάστοτε μέσου ενημέρωσης. Η πηγή των πληροφοριών θα πρέπει επίσης να λαμβάνεται υπόψη κατά την ερμηνεία της ορολογίας. Αυτό συνεπάγεται την αξιολόγηση της αξιοπιστίας του ίδιου του μέσου ενημέρωσης, καθώς και των πηγών που χρησιμοποιούνται στην αναφορά (Chen et al., 2020).

Η γλώσσα είναι ένα βασικό συστατικό της ανθρώπινης επικοινωνίας και τα MME είναι ένας από τους κύριους διαύλους για τη διάδοση πληροφοριών στο ευρύ κοινό. Η κατανόηση του τρόπου με τον οποίο τα MME χρησιμοποιούν τον λόγο για να μεταδώσουν νοήματα είναι ζωτικής σημασίας, μια και η κοινή γνώμη διαμορφώνεται σε μεγάλο βαθμό από τον λόγο αυτών (Simmerling & Janich, 2016). Τα μέσα, πολλές φορές χρησιμοποιούν μια σειρά από γλωσσικές κατασκευές, πλαισίωση και στρατηγικές στερεοτυπικών αναπαραστάσεων. Για να αξιολογούνται τα μηνύματά τους και να δημιουργούνται καλά ενημερωμένες απόψεις, είναι απαραίτητο να γίνεται κατανοητός ο λόγος τους. Είναι σημαντικό για το κοινό να εξετάζει τις ειδήσεις των μέσων ενημέρωσης με κριτική ματιά και να είναι επικριτικό. Με αυτόν τον τρόπο, οι άνθρωποι μπορούν να αποκτήσουν μια πιο ολοκληρωμένη άποψη για τις πληροφορίες και τα γεγονότα που μεταδίδονται (Berger, 2016).

2.3.1 Η μελέτη του λόγου των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης

Καθώς η ανησυχία του κοινού για την επιρροή των MME στην κοινή γνώμη αυξήθηκε κατά τη δεκαετία του 1970, γεννήθηκαν οι μελέτες του λόγου των μέσων ενημέρωσης. Η μελέτη του λόγου των MME περιλαμβάνει την εξέταση του τρόπου με τον οποίο χρησιμοποιείται η γλώσσα στα κείμενα και πώς αυτή η γλώσσα χρησιμοποιείται για τη δημιουργία νοημάτων και τη διαμόρφωση των αντιλήψεων για γεγονότα. Αντικείμενο ενδιαφέροντος αποτελεί η αλληλεπίδραση της γλώσσας με την εξουσία καθώς και πώς ο λόγος των MME διαμορφώνει την κοινή γνώμη, επηρεάζεται και επηρεάζει τα κοινωνικά και πολιτικά δρώμενα (Bouvier & Machin, 2018). Οι πρακτικές με τις οποίες τα μέσα απεικονίζουν διάφορες κοινωνικές ομάδες και γεγονότα ήταν το κύριο θέμα των πρώιμων μελετών. Ο τρόπος με τον οποίο χρησιμοποιείται η γλώσσα για τη δημιουργία και την ενίσχυση των κοινωνικών κανόνων και αξιών, καθώς και για την καθιέρωση

και την υποστήριξη συστημάτων εξουσίας αποτελεί από τότε αντικείμενο ενδιαφέροντος για τους ερευνητές του κλάδου (Ahmed & Matthes, 2017).

Η έννοια της «αναπαράστασης-απεικόνισης» είναι μια κεντρική ιδέα στις μελέτες λόγου των MME. Αυτή η ιδέα σχετίζεται με τον τρόπο με τον οποίο παρουσιάζονται κοινωνικές ομάδες και γεγονότα στις αφηγήσεις των MME. Οι μελετητές ενδιαφέρονται για το πώς τα πολιτιστικά και ιδεολογικά στοιχεία επηρεάζουν τις απεικονίσεις των κοινωνικών ομάδων και πώς χρησιμοποιούνται για την υποστήριξη των σχέσεων εξουσίας (Kent & Li, 2020). Η έννοια του «πλαισίου» είναι ένας άλλος βασικός όρος στις μελέτες του λόγου των μέσων. Η χρήση διαφόρων πλαισίων για τη δημιουργία νοήματος και την επιρροή - κατεύθυνση της κοινής γνώμης είναι ένα ζήτημα που απασχολεί τους ερευνητές σε αυτόν τον τομέα. Τέλος, οι μελέτες του λόγου της ενημέρωσης δίνουν ιδιαίτερη προσοχή στο πώς η γλώσσα διαμορφώνει την κοινωνική πραγματικότητα, ειδικά στην εποχή του ψηφιακού μετασχηματισμού των MME (Crow, & Lawlor, 2016).

2.4 Ο ψηφιακός Τύπος στην Ελλάδα

Από τις αρχές της δεύτερης δεκαετίας του 21ου αιώνα, το τοπίο των μέσων ενημέρωσης, ειδικά ο Τύπος, έχει υποστεί τεράστιες αλλαγές ως αποτέλεσμα της ψηφιακής εποχής. Ο παραδοσιακός Τύπος δίνει τη θέση του στον ψηφιακό. Ο όρος «ψηφιακός τύπος» περιγράφει τα εργαλεία και τις μεθόδους που χρησιμοποιούνται για τη δημιουργία, τη δημοσίευση και τη διάδοση υλικού σε ηλεκτρονική μορφή στο διαδίκτυο (Cawley, 2019). Προσφέροντας έναν γρήγορο, εύκολο και προσιτό τρόπο δημιουργίας, διανομής και εμπορίας υλικού, η τεχνολογία του ψηφιακού τύπου έχει μετασχηματίσει πλήρως τις παραδοσιακές εκδόσεις των εφημερίδων. Η σύγχρονη δημοσιογραφία (και στην Ελλάδα) εξαρτάται πλέον σε μεγάλο βαθμό από την ψηφιακή δημοσίευση. Οι ψηφιακές εκδόσεις δίνουν τη δυνατότητα σε ανθρώπους και οργανισμούς να διαδίδουν ειδήσεις και πληροφορίες γρήγορα και αποτελεσματικά (Aslan Ozgul & Veneti, 2021).

Η «κατάρρευση» των έντυπων μέσων έχει ωθήσει τις καθιερωμένες ειδησεογραφικές εταιρείες να μεταβούν στις ψηφιακές εκδόσεις. Αρκετές παραδοσιακές-έντυπες εφημερίδες έχουν στρέψει την προσοχή τους στις ψηφιακές πλατφόρμες και οι διαδικτυακές πηγές ειδήσεων έχουν εμφανιστεί να ανταγωνίζονται καθιερωμένους, παραδοσιακούς ειδησεογραφικούς οργανισμούς. Οι αναγνώστες - καταναλωτές έχουν

πλέον πρόσβαση σε ένα ευρύτερο φάσμα πηγών ειδήσεων, δημιουργώντας ένα πιο εκτενές, ανταγωνιστικό και ποικιλόμορφο ειδησεογραφικό δίκτυο. Για εκατομμύρια άτομα σε όλο τον κόσμο, οι ψηφιακές ειδήσεις έχουν εξελιχθεί σε σημαντική πηγή πληροφοριών σε καθημερινή βάση. Η ζήτηση για ψηφιακές πλατφόρμες ειδήσεων αναμένεται να αυξηθεί καθώς περισσότεροι άνθρωποι χρησιμοποιούν το διαδίκτυο και τις κινητές συσκευές, παρέχοντας στις εταιρίες πολυμέσων μία σημαντική δυναμική στην αγορά (Giromelakis & Veglis, 2016).

Στην Ελλάδα, η ανάπτυξη των διαδικτυακών πλατφορμών ειδήσεων είναι μία από τις σημαντικότερες εξελίξεις στον Τύπο. Οι περισσότερες από τις πλατφόρμες αυτές βασίζονται σε προϋπάρχουσες παραδοσιακές εφημερίδες. Η αυξημένη χρήση κινητών συσκευών, μέσω κοινωνικής δικτύωσης και άλλων ψηφιακών τεχνολογιών έχει οδηγήσει σε τεράστια ανάπτυξη στις ψηφιακές εκδόσεις τα τελευταία χρόνια (Humprecht, 2022). Πρόσφατα στοιχεία δείχνουν ότι το 77,27% των Ελλήνων χρησιμοποιεί καθημερινά το διαδίκτυο, με τη μεγάλη πλειοψηφία να το κάνει μέσω κινητών συσκευών (<https://www.statista.com/>; <https://ec.europa.eu/eurostat>). Ως αποτέλεσμα, ο ψηφιακός Τύπος έχει τώρα μια τεράστια ευκαιρία να προσεγγίσει νέο κοινό και να διαδώσει άμεσα ειδήσεις και πληροφορίες. Οι πλατφόρμες, που προσφέρουν κάλυψη περιφερειακών, κυβερνητικών και διεθνών γεγονότων, έχουν γίνει μια βασική πηγή ειδήσεων για πολλούς αναγνώστες και πολλές αναγνώστριες (Maniου & Bantimaroudis, 2021).

Ωστόσο, η άνοδος των ψηφιακών ειδήσεων μπορεί να επιφέρει και σημαντικές κοινωνικές επιπτώσεις. Η πιθανότητα διάδοσης ψευδών ειδήσεων είναι μία από τις σημαντικότερες συνέπειες της δημοφιλίας των ψηφιακών εκδόσεων. Η εύκολη πρόσβαση σε ψηφιακές εφημερίδες διευκολύνει τη διάδοση εσφαλμένων πληροφοριών. Η ευχέρεια με την οποία μπορούν να δημοσιεύονται πληροφορίες στο διαδίκτυο καθιστά δύσκολη την επιβεβαίωση της ακρίβειας των πηγών των ειδήσεων (Ekström et al., 2020). Η υπερπληθώρα πληροφοριών μπορεί να οδηγήσει τελικά σε παραπληροφόρηση. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελούν οι παραπλανητικές πληροφορίες σχετικά με τον COVID-19. Επιπλέον, όπως και ο παραδοσιακός έτσι και ο ψηφιακός Τύπος συχνά επικρίνεται για την προώθηση πολιτικής επικοινωνίας και προπαγάνδας μια και είναι προφανές πως και ο ψηφιακός τύπος αποτελεί πλέον βήμα πολιτικών τοποθετήσεων (Plantin & Punathambekar, 2019).

2.5. Διεθνείς κρίσεις και πολιτικές θέσεις των ελληνικών εφημερίδων

Οι διεθνείς κρίσεις μπορεί να έχουν σημαντικές πολιτικές αποχρώσεις, κοινωνικές και οικονομικές συνέπειες για τις άμεσα και έμμεσα εμπλεκόμενες χώρες αλλά και τις χώρες παρατηρητές. Ως αποτέλεσμα, ο τρόπος με τον οποίο μεταφέρονται και αναπαράγονται αυτές οι κρίσεις στα μέσα ενημέρωσης μπορεί να έχει σημαντικό αντίκτυπο στην κοινή γνώμη, στη χάραξη πολιτικών και στη λήψη αποφάσεων. Στην Ελλάδα, οι εφημερίδες διαδραματίζουν καταλυτικό ρόλο στη διαμόρφωση της κοινής γνώμης και στην ενημέρωση των πολιτών για τα εγχώρια αλλά και τα διεθνή τεκταινόμενα (Gkiouzepas & Botetzagias, 2017). Μερικά από τα πιο πρόσφατα γεγονότα παρουσιάζονται στη συνέχεια μαζί με το πλαίσιο και τις πολιτικές θέσεις ορισμένων εφημερίδων.

Ο πόλεμος στη Συρία: Στον πόλεμο αυτό, ο οποίος συνεχίζεται από την έναρξή του το 2011, η Ελλάδα έχει εμπλακεί έμμεσα στη σύγκρουση λόγω της γεωγραφικής εγγύτητάς της με τη χώρα, της ύπαρξης νατοϊκών βάσεων στα ελληνικά εδάφη (Argyriou et al., 2022; Binder, 2012) καθώς και του μεγάλου αριθμού προσφύγων που βρίσκουν καταφύγιο στη χώρα μας τα τελευταία χρόνια. Οι ελληνικές εφημερίδες καλύπτουν τα γεγονότα από τότε που ξεκίνησε ο πόλεμος και έχουν εκφράσει ποικίλες απόψεις κατά καιρούς. Ο ελληνικός Τύπος έχει προβεί σε διαφορετικές τοποθετήσεις για το θέμα, με εφημερίδες όπως «Τα Νέα» και «Το Βήμα» να υποστηρίζουν μεγαλύτερη ανθρωπιστική βοήθεια για τους Σύρους πρόσφυγες ενώ η «Η Καθημερινή» να τονίζει τη σημασία της εθνικής ασφάλειας και του ελέγχου των συνόρων (Fotopoulos & Kaimaklioti, 2016).

Προσφυγικό: Ως αποτέλεσμα της θέσης της στη Μεσόγειο, η Ελλάδα βρέθηκε και βρίσκεται στην πρώτη γραμμή αυτής της κρίσης, η οποία έχει γίνει ένα τεράστιο παγκόσμιο ζήτημα τα τελευταία χρόνια. Τα πολιτικά και οικονομικά ζητήματα καθορίζουν σε μεγάλο βαθμό τη διαμόρφωση των απόψεων των ελληνικών εφημερίδων για τη μεταναστευτική κρίση. Σε γενικές γραμμές, οι εφημερίδες μπορούν να χωριστούν σε δύο κατηγορίες: αυτές που υποστηρίζουν τους πρόσφυγες και αυτές που τους απορρίπτουν (Serafis et al., 2020). Τα ελληνικά μέσα ενημέρωσης έχουν υιοθετήσει ποικίλες απόψεις που εναλλάσσονται ανάλογα τον χρόνο αλλά και τον πολιτικό χώρο με «Ελευθεροτυπία» (και μετέπειτα ΕΦ.ΣΥΝ), «Αυγή», «Το Βήμα» να υποστηρίζουν περισσότερη βοήθεια στους μετανάστες και εφημερίδες όπως «Πρώτο

Θέμα», «Η Καθημερινή», «Liberal», «iefimerida» να εκφράζουν μία πιο επιφυλακτική-αντιπροσφυγική άποψη ζητώντας αυστηρότερους περιορισμούς στην είσοδο των μεταναστών - προσφύγων (Kostopoulos & Mylonas, 2022).

Οικονομική κρίση: Πέρα από την παγκόσμια οικονομική κρίση που έγινε έντονη κατά τη δεύτερη δεκαετία του νέου αιώνα, η κρίση του ελληνικού χρέους είχε τεράστιες πολιτικές και οικονομικές επιπτώσεις για την Ελλάδα. Ειδικά από τότε που η χώρα μπήκε επίσημα πλέον σε καθεστώς μνημονίων, το 2010 (Hausken & Welburn, 2022). Για την κρίση η οποία εξακολουθεί να είναι ισχυρή μέχρι και σήμερα, οι ελληνικές εφημερίδες έχουν λάβει διαφορετικές θέσεις. Κάποιες εφημερίδες όπως «Τα Νέα» και «Το Βήμα» έχουν υποστηρίξει στο παρελθόν, την αύξηση της βοήθειας της Ευρωπαϊκής Ένωσης προς την Ελλάδα, με την κριτική σε κυβέρνηση και αντιπολίτευση να ισορροπεί ενώ άλλες εφημερίδες όπως «Η Καθημερινή», «Πρώτο Θέμα» ήταν και είναι πιο επικριτικές για το πώς η Ελλάδα και δη οι ελληνικές κυβερνήσεις, αντίθετες με τις ιδεολογίες των συγκεκριμένων, χειρίστηκαν την κρίση (Capelos & Exadaktylos, 2017).

Πανδημία COVID-19: Η Ελλάδα δεν εξαιρέθηκε από τις αρνητικές επιπτώσεις της πανδημίας του κορωνοϊού, οι οποίες έγιναν ευρέως αισθητές σε κάθε επίπεδο της κοινωνίας. Τα ελληνικά δημοσιεύματα παρουσιάζουν την πανδημία από διάφορες σκοπιές. Οι εφημερίδες έχουν καλύψει την εξάπλωση του ιού, τον αριθμό των κρουσμάτων και των θανάτων, την αντίδραση της κυβέρνησης και τις επιπτώσεις του ιού στην οικονομία και την καθημερινότητα (Skarpa & Garoufallou, 2021). Η πλειονότητα των εφημερίδων, εκτός αυτών με ακραίες θέσεις, σε αυτή την περίπτωση τείνουν να συμπίπτουν στις τοποθετήσεις τους καθώς έχουν δημοσιεύσει παρόμοια άρθρα σχετικά με τα συμπτώματα του ιού, τη μετάδοσή του και τα μέτρα προστασίας. Η διαφοροποίηση έγκειται σε κάποιες από τις κυβερνητικές επιλογές - αποφάσεις, όπως η επιβολή απαγόρευσης κυκλοφορίας, οι ταξιδιωτικοί περιορισμοί και το κλείσιμο των σχολείων (Chatzopoulou & Exadaktylos, 2021).

Σύμφωνα με τα παραπάνω παραδείγματα, γίνεται αντιληπτό πως οι ελληνικές εφημερίδες έχουν υιοθετήσει πολλές διαφορετικές στάσεις ως προς την αντιμετώπιση διεθνών κρίσεων όλα αυτά τα χρόνια. Σε ορισμένες περιπτώσεις, οι στάσεις αυτές μεταβάλλονται, είτε πρόκειται για εκείνες τις εφημερίδες που κλίνουν προς το αριστερό μέρος του πολιτικού τόξου είτε τις πιο συντηρητικές που κλίνουν από το κέντρο προς

τη δεξιά και πλέον προς τον (νέο)φιλελευθερισμό, την άκρα δεξιά και ενδιάμεσα. Γενικά όμως, οι πολιτικές με τις οποίες ευθυγραμμίζονται οι εφημερίδες στην Ελλάδα, χαρακτηρίζονται από μία ομοιογένεια ως προς τις αναμενόμενες αφηγήσεις και αντιδράσεις για τα τεκταινόμενα (Valente et al., 2021). Τέλος, οι εκάστοτε κυβερνήσεις, τα πολιτικά κόμματα ή/και τα ιδεολογικά κινήματα, τα οποία υποστηρίζονται κάθε φορά, μπορούν να κατευθύνουν τον τρόπο με τον οποίο ο Τύπος μεταφέρει, αναπαράγει και σχολιάζει τα παγκόσμια και εγχώρια γεγονότα, με στόχο τον πολιτικό αποκλεισμό της μιας ή της άλλης πλευράς (Sakellariou & Goutsos, 2021).

2.6. Ο λόγος του μίσους: έμμεσος λόγος, πολιτική περιθωριοποίηση – πολιτική εξόντωση

Η αξιοποίηση και χειραγώγηση του Τύπου με σκοπό την πολιτική επιρροή καθώς και την πολιτική εξόντωση - περιθωριοποίηση της ιδεολογικά αντίπαλης πλευράς δεν είναι πρόσφατο φαινόμενο. Με τη γιγάντωση της απήχησης των εφημερίδων και ειδικά τα τελευταία χρόνια με το διαδίκτυο, ο Τύπος, έντυπος και ψηφιακός, αποτελεί καθοριστικής σημασίας παράγοντα για την επιρροή των πολιτικών κατευθύνσεων και τη διαμόρφωση της κοινής γνώμης (Zhuravskaya et al., 2020). Ο Τύπος (και ευρύτερα τα ΜΜΕ) έχει κατηγορηθεί κατά καιρούς ότι ευνοεί ένα πολιτικό κόμμα έναντι ενός άλλου και στοχεύει στο να υποτιμήσει ή ακόμα και να περιθωριοποιήσει τους πολιτικούς αντιπάλους του εκάστοτε κόμματος. Τα πολιτικά κόμματα μέσω (και) του Τύπου μπορούν να καλλιεργήσουν ένα «εχθρικό» περιβάλλον εστιάζοντας στην κριτική της αντιπολίτευσης, πολλές φορές σε μεγαλύτερο βαθμό από την προώθηση της δικής τους ατζέντας (Boulianne, 2020).

Ένας τρόπος με τον οποίο ο Τύπος μπορεί να ευνοεί ή να στοχοποιεί - περιθωριοποιεί τις πολιτικές ιδεολογίες είναι η επιλεκτική αναφορά των πράξεων και των δηλώσεων των αντίστοιχων κομμάτων και ο σχολιασμός τους. Για παράδειγμα, εάν μία εφημερίδα υποστηρίζει μία πολιτική έναντι μιας άλλης, επικεντρώνεται σε αρνητικές αφηγήσεις για την αντίπαλη ιδεολογία ενώ υποβαθμίζει ή αγνοεί αρνητικές ιστορίες για το κόμμα/κόμματα το οποίο/τα οποία εκπροσωπεί/ούν την προσφιλή πολιτική κατεύθυνση (Denham, 2021). Αυτό μπορεί να δημιουργήσει μια στρεβλή άποψη για το πολιτικό τοπίο. Επιπλέον, οδηγεί στην περιθωριοποίηση ορισμένων πολιτικών ομάδων. Οι αρνητικές αφηγήσεις σε αρκετές περιπτώσεις περιλαμβάνουν ακραίες εκφράσεις και μηνύματα μίσους. Η ρητορική μίσους έχει γίνει ένα σημαντικό ζήτημα στον Τύπο, με

εφημερίδες να κατηγορούνται ότι διαδίδουν διχαστικές εκφράσεις και μηνύματα πόλωσης (Hart et al., 2020).

Η ρητορική του μίσους είναι ένας τύπος έκφρασης ο οποίος μεταφέρει ένα μήνυμα προκατάληψης ή μίσους προς ένα άτομο ή ομάδα με βάση τη φυλή, την εθνικότητα, τη θρησκεία, το φύλο, τον σεξουαλικό προσανατολισμό, τη σωματική ή πνευματική του ικανότητα ή άλλα ατομικά/ομαδικά χαρακτηριστικά (Howard, 2019; Paz et al., 2020). Η χρήση ρητορικής μίσους μπορεί να έχει επιζήμια επίδραση στους ανθρώπους ή/και τις εκάστοτε κοινότητες, καλλιεργώντας μια ατμόσφαιρα μισαλλοδοξίας, αποκλεισμού και φόβου. Επιπλέον, δύναται να έχει αρνητικό αντίκτυπο στην ψυχική υγεία, ιδιαίτερα για όσους/ες στοχοποιούνται. Μπορεί να οδηγήσει σε συναισθήματα χαμηλής αυτοεκτίμησης, κατάθλιψης και άγχους. Η ρητορική μίσους μπορεί να λάβει πολλές μορφές, από τις προσβλητικές εκφράσεις έως την υποκίνηση και άσκηση βίας. Η ρητορική αυτή μπορεί να εκφράζεται είτε με άμεσο είτε με έμμεσο τρόπο (Bilewicz & Soral, 2020).

Η άμεση μορφή της είναι και η πιο απροκάλυπτη και έχει σκοπό να είναι προσβλητική και να προάγει διακρίσεις, χωρίς περιστροφές και ενδοιασμούς. Η έμμεση ρητορική μίσους, που αναφέρεται επίσης και ως κωδικοποιημένη ή συγκαλυμμένη ρητορική μίσους, είναι ένας πιο «λεπτεπίλεπτος» τύπος που χρησιμοποιεί λέξεις ή σύμβολα για να επικοινωνήσει αρνητικά συναισθήματα χωρίς πολλές φορές να περιλαμβάνει ξεκάθαρες προσβολές ή άλλες αρνητικές εκφράσεις (Rieger et al., 2021). Αυτός ο τύπος ρητορικής μίσους περιλαμβάνει συχνά κωδικοποιημένη γλώσσα που χρησιμοποιείται για να επικοινωνήσει συμπεριφορές που υποστηρίζουν ή δημιουργούν διακρίσεις χωρίς να τις δηλώνει ρητά. Η έμμεση ρητορική χρησιμοποιεί συχνά χιούμορ ή σαρκασμό για να εκφράσει κρυφά προκαταλήψεις, στερεότυπα και μεροληπτικές απόψεις, με τρόπο παρουσίασης μερικώς ή στο σύνολο κοινωνικά αποδεκτό (Parvaresh, 2023).

Στην απροκάλυπτη ρητορική μίσους, τα θύματα επηρεάζονται και βλάπτονται άμεσα από το περιεχόμενό της. Στην έμμεση μορφή της, οι συνέπειες μπορούν να εμφανιστούν μεταγενέστερα μια και η -σε δεύτερο χρόνο- ρητορική του μίσους γίνεται από τους «αντιπροσώπους» που επικοινωνούν το μήνυμα και όχι από τον αρχικό παράγοντα -αυτουργό (Chetty & Alathur, 2018). Επιπλέον, ενώ η άμεση ρητορική μίσους μπορεί να τιμωρηθεί σε κάποιες περιπτώσεις από τον νόμο, η έμμεση μορφή της είναι πιο δύσκολο να ελεγχθεί νομικά. Ορισμένες χώρες έχουν λάβει αυστηρότερη στάση,

ποινικοποιώντας τη ρητορική μίσους και τιμωρώντας όσους συμμετέχουν σε αυτήν. Άλλες, υιοθετούν μια πιο μετριοπαθή στάση, επιτυγχάνοντας μια ισορροπία μεταξύ της ανάγκης προστασίας των ανθρώπων από τον προσβλητικό λόγο και του δικαιώματος στην ελεύθερη έκφραση (Greenfield, 2020).

Ωστόσο, είναι σημαντικό να αποσαφηνιστεί πως στην παρούσα διπλωματική έρευνα, η χρήση του όρου της ρητορικής του μίσους δεν αναφέρεται σε εκείνες τις πρακτικές οι οποίες στοχεύουν στη φυσική εξόντωση προσώπων ή/και ομάδων, παρόλο που σε ορισμένες περιπτώσεις διαπιστώνονται τέτοιες προεκτάσεις. Ως ρητορική του μίσους αναφέρονται όλα εκείνα τα στοιχεία τα οποία στοχεύουν στην πολιτική στοχοποίηση, την πολιτική περιθωριοποίηση και την πολιτική εξόντωση προσώπων, κομμάτων και ιδεολογιών. Επίσης, η ρητορική μίσους στα πλαίσια της συγκεκριμένης εργασίας χρησιμοποιείται ως όρος που παρουσιάζει τον τρόπο διατήρησης των προκαταλήψεων και των σχέσεων εξουσίας που ωφελούν ορισμένες ομάδες σε βάρος άλλων. Τέλος, η μεθοδολογία της έρευνας επικεντρώνεται στην ποιοτική ανάλυση και των πολιτικών προεκτάσεων των μορφών έκφρασης της ρητορικής αυτής.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3.

Μεθοδολογία έρευνας

3.1. Ποιοτική Έρευνα - Ποιοτική Ανάλυση: επιλογή, πλεονεκτήματα – μειονεκτήματα

Η ποιοτική έρευνα είναι μια σημαντική ερευνητική μέθοδος που χρησιμοποιείται για την εις βάθος κατανόηση περίπλοκων κοινωνικών φαινομένων. Σε αντίθεση με την ποσοτική έρευνα, η οποία επικεντρώνεται σε αριθμητικά δεδομένα, η ποιοτική έρευνα επιδιώκει να διερευνήσει τις υποκειμενικές εμπειρίες και τις έννοιες των κοινωνικών παραγόντων (Haven & Van Grootel, 2019). Οι ερευνητές/τριες που χρησιμοποιούν μεθόδους ποιοτικής έρευνας συχνά συλλέγουν δεδομένα μέσω συνεντεύξεων, ομάδων εστίασης, παρατήρησης και εγγράφων/κειμένων. Τα δεδομένα που συλλέγονται στην ποιοτική διαδικασία αναλύονται συνήθως μέσω της ποιοτικής ανάλυσης με θεματική ανάλυση, ανάλυση περιεχομένου ή ανάλυση λόγου (Aspers & Corte, 2019). Το υποκεφάλαιο αυτό στοχεύει να παρέχει μια ολοκληρωμένη επισκόπηση και αιτιολόγηση επιλογής της ποιοτικής έρευνας-ανάλυσης καθώς και των μεθόδων και τεχνικών που χρησιμοποιούνται στην παρούσα εργασία.

Η ποιοτική ανάλυση χαρακτηρίζεται από εστίαση σε υποκειμενικές εμπειρίες και νοήματα και όχι σε αντικειμενικά αριθμητικά δεδομένα. Ο σκοπός της ποιοτικής ανάλυσης είναι η παροχή ενδελεχούς διερεύνησης και κατανόησης των κοινωνικών φαινομένων μέσω της συλλογής και ανάλυσης -μη μετρήσιμων ποσοτικά- στοιχείων. Η μελέτη των σύνθετων κοινωνικών προβλημάτων τα οποία δεν μπορούν να αναλυθούν (μόνο) μέσω της ποσοτικής έρευνας, επιτυγχάνεται συχνά μέσω της ποιοτικής διαδικασίας (Nassaji, 2020). Μελέτες για ποικίλα θέματα, όπως κοινωνικά, πολιτιστικά και πολιτικά γεγονότα καθώς και προσωπικές εμπειρίες και αντιλήψεις, μπορούν να διεξαχθούν χρησιμοποιώντας κυρίως ποιοτική έρευνα - ανάλυση. Ποιοτική έρευνα και ποιοτική ανάλυση στοχεύουν να απαντήσουν στις ερωτήσεις «πώς», «γιατί» και «τι» ενός φαινομένου (Busetto et al., 2020).

Στην παρούσα διπλωματική εργασία τα -προς απάντηση- ερευνητικά ερωτήματα, ενσωματώνουν τα στοιχεία - κλειδιά των ερευνητικών προϋποθέσεων επιλογής της ποιοτικής μελέτης. Επιπλέον, στοχεύουν σε μια ολιστική και συμφραζόμενη κατανόηση του ερευνητικού θέματος του πολέμου που η ποσοτική έρευνα δεν μπορεί να

αποτυπώσει πλήρως. Η έρευνα δεν ξεκινά με προκατασκευασμένες υποθέσεις που χρήζουν επιβεβαίωσης ή απόρριψης. Αντίθετα, καθορίζει μέσα από τα ερευνητικά ερωτήματα, τη διαδικασία ανάλυσης για το υπό διερεύνηση φαινόμενο με εκτενή συλλογή και ανάλυση δεδομένων. Αυτή η διαδικασία επιτρέπει την σφαιρική κατανόηση του φαινομένου της επικοινωνίας του ρωσο-ουκρανικού πολέμου από τον ελληνικό Τύπο. Γίνεται λοιπόν αντιληπτό, πως κρίνεται αναγκαία η επιλογή της ποιοτικής έρευνας - ανάλυσης, των μεθόδων και των τεχνικών της έναντι της ποσοτικής.

Ένα από τα κύρια πλεονεκτήματα της ποιοτικής έρευνας είναι η ικανότητά της να παρέχει μια πλούσια, λεπτομερή κατανόηση σύνθετων γεγονότων (Bansal et al., 2018) όπως ο ρωσο-ουκρανικός πόλεμος. Η ποιοτική έρευνα κρίνεται κατάλληλη για τη μελέτη του συγκεκριμένου φαινομένου μια και δεν αποκλείονται τα έμμεσα κοινωνικά, πολιτικά και πολιτιστικά πλαίσια κάλυψής του, καθώς επιτρέπει τη διερεύνηση στις υποκειμενικές απόψεις των ατόμων/ομάδων σε αυτά τα πλαίσια. Αυτό μπορεί να οδηγήσει σε μια βαθύτερη κατανόηση των κοινωνικών και πολιτισμικών παραγόντων που διαμορφώνουν συμπεριφορές και απόψεις γύρω από την κάλυψη των συγκεκριμένων γεγονότων. Ένα άλλο πλεονέκτημα της ποιοτικής έρευνας είναι η ευελιξία της με τη δυνατότητα να προσαρμοστούν οι ερευνητικές τεχνικές στις συγκεκριμένες ανάγκες της μελέτης. Αυτή η ευελιξία επιτρέπει, την ενσωμάτωση επιπλέον/απρόβλεπτων ευρημάτων κατά την ανάλυση των δεδομένων (Dodgson, 2019).

Στον αντίποδα, η ποιοτική ανάλυση είναι μια πολύπλοκη και χρονοβόρα διαδικασία που απαιτεί προσεκτικό σχεδιασμό και εκτέλεση. Επιπλέον, τα μικρά μεγέθη δειγμάτων είναι κοινό φαινόμενο, γεγονός που μπορεί να περιορίσει τη γενίκευση των ευρημάτων. Όπως προαναφέρθηκε, η ερμηνεία υποκειμενικών εμπειριών είναι βασικό συστατικό της. Αυτές οι ερμηνείες όμως, μπορεί να επηρεάζονται από τις προκαταλήψεις και τις απόψεις του ατόμου που υλοποιεί την ανάλυση (Carter et al., 2021). Η παρούσα διπλωματική εργασία εκπονήθηκε έχοντας επίγνωση των προσωπικών προκαταλήψεων που μπορεί να προϋπάρχουν, προκειμένου να μειωθεί στο ελάχιστο ο αντίκτυπός τους στις διαδικασίες συλλογής και ανάλυσης των δεδομένων καθώς και στην εξαγωγή των συμπερασμάτων. Για να διασφαλιστούν αντικειμενικά, ακριβή και αξιόπιστα αποτελέσματα, ακολουθήθηκε διαδικασία με γνώμονα τη διαρκή αντίληψη των ερευνητικών ερωτημάτων, των στόχων και των τεχνικών της έρευνας.

3.1.1. Τεχνικές Ποιοτικής Έρευνας

Η ποιοτική έρευνα περιλαμβάνει μια σειρά τεχνικών που χρησιμοποιούνται για τη συλλογή και ανάλυση δεδομένων. Η επιλογή της κατάλληλης τεχνικής, οι σωστές πρακτικές και μέθοδοι που δύναται να χρησιμοποιούνται στην ποιοτική έρευνα επηρεάζουν την εγκυρότητα και την ποιότητα της ίδιας της διαδικασίας και των αποτελεσμάτων της. Κάθε τεχνική έχει τα πλεονεκτήματα και τους περιορισμούς της και η επιλογή της είναι απαραίτητη για την παραγωγή έγκυρων και αξιόπιστων ευρημάτων (Vindrola-Padros & Johnson, 2020). Τα ερευνητικά ερωτήματα καθοδηγούν τη διαδικασία διερεύνησης και διαμορφώνουν την επιλογή της τεχνικής για τη συλλογή και ανάλυση δεδομένων. Επιπλέον, η επιλογή που ευθυγραμμίζεται με τα ερευνητικά ερωτήματα διασφαλίζει ότι τα ευρήματα είναι σχετικά, ουσιαστικά και χρήσιμα για την επίτευξη των ερευνητικών στόχων. Τέλος, η δυνατότητα της γενίκευσης των ευρημάτων - αποτελεσμάτων στην ποιοτική έρευνα εξαρτάται από την επιλογή της τεχνικής (Small, 2021). Οι πιο συχνά χρησιμοποιούμενες τεχνικές περιλαμβάνουν: συνεντεύξεις (interviews), ομάδες εστίασης (focus groups), παρατήρηση (observation) και ανάλυση εγγράφων (document analysis).

Ανάλυση εγγράφων. Η ανάλυση εγγράφων είναι μια μέθοδος που χρησιμοποιείται για την εξέταση γραπτών ή ηχογραφημένων δεδομένων, όπως κείμενα, βίντεο ή αρχεία ήχου. Υπάρχουν πολλοί διαφορετικοί τύποι πηγών που εμπίπτουν στο φάσμα της συγκεκριμένης τεχνικής, όπως βιβλία, άρθρα σε περιοδικά, άρθρα εφημερίδων, κυβερνητικές εκθέσεις, προσωπικά ημερολόγια, επιστολές, email, αναρτήσεις στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης (Morgan, 2022). Η ανάλυση εγγράφων είναι χρήσιμη για την εξέταση κοινωνικών φαινομένων που δεν είναι ορατά με γυμνό μάτι, όπως ο πολιτικός λόγος και ο λόγος των ΜΜΕ. Η ανάλυση εγγράφων προϋποθέτει την εξέταση της ουσίας, του πλαισίου - περιβάλλοντος και της σημασίας των πληροφοριών των δεδομένων. Η άνοδος των ψηφιακών μέσων και ο τεράστιος όγκος ψηφιακών ή/και ψηφιοποιημένων δεδομένων που είναι διαθέσιμα για ανάλυση έχουν κάνει αυτή τη στρατηγική περισσότερο επιλέξιμη τα τελευταία χρόνια (Mackieson et al., 2019).

Ο σκοπός της ανάλυσης εγγράφων είναι να παρέχει μια αυστηρή και συστηματική προσέγγιση στην εξέταση των στοιχείων, διασφαλίζοντας ότι τα ευρήματα βασίζονται στα δεδομένα και υποστηρίζονται από στοιχεία. Η ανάλυση εγγράφων επιτρέπει την πρόσβαση σε πληροφορίες που μπορεί να μην είναι άμεσα παρατηρήσιμες ή

προσβάσιμες μέσω άλλων ερευνητικών μεθόδων και παρέχει την ευκαιρία για ανάλυση και να ερμηνεία κειμένων στο φυσικό τους πλαίσιο (Casey & Wong, 2020). Σε δεύτερο επίπεδο, περιλαμβάνει την υπέρβαση του περιεχομένου και την ανάλυση των υποκείμενων υποθέσεων, αξιών και πεποιθήσεων που υπάρχουν στα έγγραφα. Οι ερμηνευτικοί στόχοι είναι ιδιαίτερα χρήσιμοι για την κατανόηση των αντιλήψεων για ένα συγκεκριμένο φαινόμενο ή ζήτημα και πώς κατασκευάζονται οι πεποιθήσεις και οι αξίες σε σχέση με αυτό. Τέλος, περιλαμβάνει τον εντοπισμό και την εξήγηση των αιτιακών σχέσεων, των μηχανισμών ή/και των διαδικασιών που υπάρχουν στα έγγραφα (Morgan, 2022).

Στο πλαίσιο της παρούσας εργασίας, η ανάλυση εγγράφων αναδεικνύεται ως μια ισχυρή και ευέλικτη ερευνητική διαδικασία. Στη μελέτη της κάλυψης του Ρώσο - Ουκρανικού πολέμου από τον διαδικτυακό Τύπο στην Ελλάδα, η ανάλυση εγγράφων, μέσω της ανάλυσης λόγου, επιλέχθηκε ως εργαλείο για τον εντοπισμό των κυρίαρχων αφηγήσεων γύρω από τον ρωσο-ουκρανικό πόλεμο μέσα από τον ελληνικό διαδικτυακό Τύπο. Εξετάζοντας συστηματικά, μέσω αυτής της μεθόδου το σύνολο των άρθρων, δύναται να προσδιοριστούν εκείνες οι πτυχές της σύγκρουσης που λαμβάνουν τη μεγαλύτερη προσοχή καθώς και ο τρόπος με τον οποίο πλαισιώνονται. Η ανάλυση λόγου είναι ιδιαίτερα πολύτιμη στην προκειμένη περίπτωση, για την «ανατομή» της γλώσσας και της ρητορικής που χρησιμοποιούνται στην αρθρογραφία. Με αυτόν τον τρόπο μπορούμε να εξετάσουμε τους τρόπους με τους οποίους ο ελληνικός διαδικτυακός τύπος χρησιμοποιεί μεταφορές, παραλληλισμούς και φορτισμένη γλώσσα για να διαμορφώσει τις αντιλήψεις του κοινού για τον ρωσο-ουκρανικό πόλεμο.

Επιπλέον, η ανάλυση εγγράφων αποτελεί μεθοδολογική επιλογή γιατί ο Τύπος συχνά επηρεάζεται από τον πολιτικό λόγο, ειδικά στο πλαίσιο διεθνών συγκρούσεων. Ο Ρωσο-Ουκρανικός πόλεμος είναι μια δυναμική και εξελισσόμενη σύγκρουση, επηρεασμένη από τα μεταβαλλόμενα εγχώρια γεγονότα και τις διεθνείς εξελίξεις. Εξετάζοντας τον χρόνο και το περιεχόμενο των πολιτικών ομιλιών ή των επίσημων δηλώσεων σε συνδυασμό με τις αφηγήσεις του Τύπου, δύναται να διακρίνουμε τον βαθμό στον οποίο ο πολιτικός λόγος διαμορφώνει τις αφηγήσεις. Επομένως, η συγκεκριμένη μέθοδος επιτρέπει τη μακροπρόθεσμη αλλά και στην παρούσα έρευνα, τη βραχυπρόθεσμη παρακολούθηση των αναπαραστάσεων στον Τύπο. Μέσω της ανάλυσης των άρθρων των εφημερίδων, μπορεί να αξιολογηθεί το πώς η κάλυψη και οι αφηγήσεις του ελληνικού διαδικτυακού Τύπου εξελίσσονται, ως απάντηση πριν και

μετά από σημεία ορόσημα, όπως δηλώσεις κυβερνητικών αξιωματούχων, διπλωματικές πρωτοβουλίες ή/και αντιδράσεις προς την εξωτερική πολιτική της Ελλάδας. Αυτή η χρονική συνιστώσα της μεθόδου, παρέχει πολύτιμες γνώσεις σχετικά με την ανταπόκριση του Τύπου στα μεταβαλλόμενα γεωπολιτικά πλαίσια.

Εκτός των προαναφερθέντων χαρακτηριστικών, η ανάλυση εγγράφων επιλέχθηκε λόγω της ικανότητάς της να παρέχει εκτενείς πληροφορίες για το περιεχόμενο των -προς ανάλυση- κειμένων της παρούσας έρευνας. Η ανάλυση εγγράφων προτιμήθηκε γιατί είναι μια πιο αποδοτική μέθοδος έρευνας σε σύγκριση με άλλες προσεγγίσεις, σύμφωνα με τα ερευνητικά ερωτήματα που τέθηκαν στην αρχή της διαδικασίας. Μέσω της συγκεκριμένης τεχνικής επιτυγχάνεται η μελέτη των πρωτογενών πηγών (εφημερίδες) με σκοπό την κατανόηση του πλαισίου της χρονικής περιόδου που μελετάται. Επιπλέον, δύναται να αποκαλύψει τις προκαταλήψεις, τις αξίες και τις στάσεις των αρθρογράφων - εφημερίδων, κάτι που μπορεί να οδηγήσει στο να γίνουν περισσότερο αντιληπτά τα κίνητρα οι ενέργειες ατόμων ή/και ομάδων της ψηφιακής πτέρυγας του ελληνικού Τύπου. Τέλος, η ανάλυση εγγράφων αποτέλεσε επιλογή μια και μπορεί να διεξαχθεί εξ αποστάσεως και τα δεδομένα, όπως τα άρθρα των εφημερίδων της εργασίας, μπορούν (θεωρητικά) να συλλεχθούν με λιγότερα μέσα και σε σχετικά λιγότερο χρόνο.

3.2. Περιγραφή και αιτιολόγηση επιλογής της συλλογής των δεδομένων - άρθρων

Η ανάλυση εγγράφων περιλαμβάνει μια συστηματική και αυστηρή διαδικασία εξέτασης και ερμηνείας εγγράφων. Η διαδικασία ακολουθεί συγκεκριμένα βήματα, τα οποία μπορεί να διαφέρουν ανάλογα με τα ερευνητικά ερωτήματα, τον σχεδιασμό της έρευνας και τον τύπο των εγγράφων που αναλύονται. Τα ακόλουθα είναι τα γενικά βήματα που εμπλέκονται στη διαδικασία ποιοτικής ανάλυσης εγγράφων και τα οποία ακολουθήθηκαν και στην παρούσα διπλωματική εργασία.

Καθορισμός των ερευνητικών ερωτημάτων: Το πρώτο βήμα στην ανάλυση εγγράφων είναι ο σαφής καθορισμός των ερευνητικών ερωτημάτων για το φαινόμενο ενδιαφέροντος. Τα ερευνητικά ερωτήματα θα πρέπει να σχεδιάζονται έτσι ώστε να αντλούν πληροφορίες που είναι σχετικές με τον ερευνητικό σκοπό και τους στόχους της έρευνας και οι οποίες θα συμβάλουν στην απάντηση των ερωτημάτων (Sankofa, 2022). Τα ερευνητικά ερωτήματα που τέθηκαν στην αρχή της διαδικασίας εκπόνησης της διπλωματικής εργασίας, απετέλεσαν την αφετηρία αλλά και τον οδηγό για την επιλογή,

συλλογή και κατηγοριοποίηση των εγγράφων, τη διαδικασία ανάλυσης και την ερμηνεία των ευρημάτων. Τα ερευνητικά ερωτήματα παρουσιάστηκαν συνοπτικά στο υποκεφάλαιο 1.5. και τεκμηριώνονται αναλυτικά στο υποκεφάλαιο 3.4.

Επιλογή και συλλογή των εγγράφων: Μετά τη διατύπωση των ερευνητικών ερωτημάτων, επιλέγονται και συλλέγονται τα έγγραφα που θα αναλυθούν. Αυτό περιλαμβάνει τον εντοπισμό σχετικών εγγράφων με βάση τα ερευνητικά ερώτημα, την πρόσβαση στα έγγραφα και την απόκτηση άδειας χρήσης των εγγράφων, εάν είναι απαραίτητο. Η επιλογή των εγγράφων θα πρέπει να καθοδηγείται από τα ερευνητικά ερωτήματα και τον σχεδιασμό της έρευνας (Johnson et al., 2020) και θα πρέπει να στοχεύει στην αποτύπωση ποικίλων προοπτικών για να διασφαλιστεί μια ολοκληρωμένη ανάλυση. Υπάρχουν διάφορες μέθοδοι συλλογής εγγράφων στην ποιοτική έρευνα, συμπεριλαμβανομένης της διαδικτυακής συλλογής. Η διαδικτυακή συλλογή περιλαμβάνει την ανάλυση εγγράφων που είναι διαθέσιμα στο διαδίκτυο, όπως ιστολόγια, ιστοσελίδες και ιστότοποι (Lobe, 2020) όπως συμβαίνει και στην παρούσα εργασία.

Κωδικοποίηση και κατηγοριοποίηση: Μόλις επιλεγούν τα έγγραφα, ο ερευνητής/η ερευνήτρια πρέπει να εξοικειωθεί με το περιεχόμενο και το πλαίσιο των εγγράφων. Αυτό περιλαμβάνει την ανάγνωση των εγγράφων πολλές φορές για να αποκτηθεί μια εις βάθος κατανόηση των δεδομένων. Ο ερευνητής/η ερευνήτρια πρέπει να δώσει προσοχή στη γλώσσα, τη δομή και το περιεχόμενο των εγγράφων, καθώς και τυχόν πολιτισμικές, ιστορικές συνδέσεις ή πολιτικές αποχρώσεις που μπορεί να επηρεάσουν την ερμηνεία (Kiger & Varpio, 2020). Αφού εξοικειωθεί με τα έγγραφα, ο ερευνητής/η ερευνήτρια πρέπει να κωδικοποιήσει και να κατηγοριοποιήσει συστηματικά τα δεδομένα. Η κωδικοποίηση περιλαμβάνει την αντιστοίχιση ετικετών ή κωδικών σε συγκεκριμένα τμήματα ή μονάδες δεδομένων, τα οποία μπορεί να είναι λέξεις, φράσεις, προτάσεις ή παράγραφοι. Η κατηγοριοποίηση περιλαμβάνει την ομαδοποίηση των κωδικοποιημένων δεδομένων σε ευρύτερες κατηγορίες ή θέματα με βάση τις ομοιότητες και τις διαφορές τους (Locke et al., 2022).

Ανάλυση και ερμηνεία: Μόλις ολοκληρωθεί η κωδικοποίηση και η κατηγοριοποίηση, τα δεδομένα πρέπει να αναλυθούν και να ερμηνευθούν. Αυτό περιλαμβάνει την εξέταση των τάσεων και των σχέσεων που προκύπτουν από τα κωδικοποιημένα δεδομένα και την ερμηνεία των νοημάτων που μπορούν να αντληθούν. Ο ερευνητής/η

ερευνήτρια πρέπει να αναλογιστεί κριτικά τα ευρήματα, να εξετάσει εναλλακτικές ερμηνείες και να συσχετίσει τα ευρήματα με τα ερευνητικά ερωτήματα (Lester, 2020). Η ερμηνεία των εγγράφων αναφέρεται στον προσδιορισμό των υποκείμενων σημασιών και των συνεπειών. Αυτό σημαίνει τον εντοπισμό θεμάτων μέσα στα δεδομένα, καθώς και την εξέταση του πλαισίου στο οποίο παράγονται. Είναι σημαντικό να ληφθούν υπόψη οι οπτικές και οι προκαταλήψεις των δημιουργών/οργανισμών των εγγράφων, καθώς και το ευρύτερο κοινωνικό και πολιτιστικό πλαίσιο μέσα στο οποίο παράγονται τα έγγραφα αυτά (Mays & Pope, 2020).

Στην παρούσα διπλωματική εργασία επιλέχθηκε ως κύρια μέθοδος η ΚΑΛ της οποίας το υπόβαθρο, παρουσιάζεται εκτενώς στο υποκεφάλαιο 2.2. Η ανάλυση λόγου θα επιτρέψει στην έρευνα να εξετάσει τη γλώσσα και τη ρητορική που χρησιμοποιούνται στην κάλυψη από τον διαδικτυακό Τύπο και πώς αυτά τα στοιχεία σχετίζονται με την εξωτερική πολιτική της ελληνικής κυβέρνησης. Επιπλέον, για την ανάλυση των δεδομένων που συλλέχθηκαν, η έρευνα χρησιμοποιεί συνδυαστικά με την ανάλυση λόγου, την ανάλυση περιεχομένου και την ανάλυσή της αφήγησης. Η ανάλυση περιεχομένου θα επιτρέψει στην έρευνα να εντοπίσει θέματα και σε δεύτερο επίπεδο, μοτίβα στην κάλυψη (Lindgren et al., 2020). Η μελέτη της αφήγησης περιλαμβάνει την ανάλυση των αφηγημάτων που περιέχονται στα έγγραφα. Αυτή η μέθοδος είναι ιδιαίτερα χρήσιμη για τον προσδιορισμό των τρόπων με τους οποίους οι ταυτότητες κατασκευάζονται μέσω των αναπαραστάσεων προσώπων/ομάδων των εφημερίδων (Benson, 2018).

Ειδικότερα, στην ανάλυση της κάλυψης των εφημερίδων του πολέμου της Ουκρανίας υιοθετείται το Κοινωνικο-Γνωστικό Μοντέλο του Van Dijk. Αυτό το μοντέλο δίνει έμφαση στις γνωστικές διαδικασίες που εμπλέκονται στην παραγωγή του λόγου, καθώς και στα κοινωνικά και πολιτισμικά πλαίσια στα οποία συμβαίνουν αυτές οι διαδικασίες. Η εφαρμογή του κοινωνικο-γνωστικού μοντέλου του Van Dijk στην ανάλυση της κάλυψης των εφημερίδων του πολέμου της Ουκρανίας περιλαμβάνει την εξέταση των νοητικών αναπαραστάσεων της σύγκρουσης που κατασκευάζονται μέσω της χρήσης της γλώσσας στα άρθρα. Αυτό αφορά τους παράγοντες που εμπλέκονται στη σύγκρουση, καθώς και τα πλαίσια και τα ρητορικά σχήματα που χρησιμοποιούνται για την ερμηνεία γεγονότων. Εκτός από την διάκριση των νοητικών αναπαραστάσεων, το μοντέλο τονίζει τα κοινωνικά και πολιτισμικά πλαίσια μέσα στα οποία παράγονται αυτές οι αναπαραστάσεις. Αυτό περιλαμβάνει τις πολιτικές ιδεολογίες των εφημερίδων,

τις κοινωνικές ταυτότητες των πρωταγωνιστών και το ιστορικό και πολιτιστικό υπόβαθρο της σύγκρουσης.

3.3. Κριτήρια επιλογής - συλλογής - κατηγοριοποίησης εφημερίδων – αρθρογραφίας

Για να πραγματοποιηθεί αυτή η έρευνα, είναι σημαντικό να προσδιορίσουμε εξ αρχής το γεωγραφικό εύρος των διαδικτυακών εφημερίδων που καλύπτουν τη σύγκρουση στην Ουκρανία. Αυτό θα μπορούσε να περιλαμβάνει τόσο εθνικές όσο και διεθνείς δημοσιεύσεις. Προκειμένου να περιοριστεί η έκταση των δεδομένων και να εστιάσουμε στα ερευνητικά ερωτήματα η έρευνα επικεντρώνεται σε ένα συγκεκριμένο σύνολο πηγών που σχετίζονται με τους ερευνητικούς στόχους. Η μελέτη του Τύπου στις άμεσα εμπλεκόμενες χώρες όπως η Ρωσία και η Ουκρανία αποκλείεται από τη διαδικασία λόγω των γλωσσικών περιορισμών. Επιπλέον, επειδή η έρευνα στοχεύει να κατανοήσει την αποτύπωση της σύγκρουσης σε μια συγκεκριμένη χώρα, την Ελλάδα, είναι πιο αποτελεσματικό να περιοριστούν οι πηγές στη συγκεκριμένη γεωγραφική περιοχή. Με αυτόν τον τρόπο, εξασφαλίζεται μια πιο εστιασμένη και πιο λεπτή κατανόηση της ελληνικής προοπτικής για τη σύγκρουση, συμπεριλαμβανομένου του αντίκτυπου της σύγκρουσης στην Ελλάδα και την ελληνική εξωτερική πολιτική.

Προκειμένου να αναλύσουμε την κάλυψη του πολέμου στις ψηφιακές εκδόσεις των ελληνικών εφημερίδων, είναι σημαντικό να θέσουμε ορισμένα κριτήρια επιλογής των άρθρων και στη συνέχεια να κατηγοριοποιήσουμε τα άρθρα που συλλέγονται. Χωρίς κατηγοριοποίηση, θα είναι δύσκολο να κατανοήσουμε τα δεδομένα και να εξάγουμε συμπεράσματα από αυτά (Su & Borah, 2019). Η κατηγοριοποίηση είναι ιδιαίτερα σημαντική στην περίπτωση του πολέμου της Ουκρανίας λόγω της πολυπλοκότητας της σύγκρουσης και του όγκου των διαθέσιμων πληροφοριών. Σε αυτό υποκεφάλαιο, θα αναλυθούν οι λόγοι υιοθέτησης τριών διαφορετικών κριτηρίων που χρησιμοποιήθηκαν για την επιλογή και την κατηγοριοποίηση των συλλεγόμενων άρθρων εφημερίδων, συμπεριλαμβανομένου του χρονικού ορίου των δημοσιεύσεων, των πολιτικών θέσεων των εφημερίδων και του θέματος αναφοράς των άρθρων.

Χρονικό όριο δημοσιεύσεων

Το πρώτο κριτήριο που χρησιμοποιήθηκε για τον περιορισμό του όγκου των δεδομένων στην επιλογή την κατηγοριοποίηση των συλλεγόμενων άρθρων εφημερίδων είναι το χρονικό εύρος - όριο των δημοσιευμένων άρθρων. Τα χρονικά όρια μπορούν να χωριστούν σε δύο κατηγορίες: των βραχυπρόθεσμο και το μακροπρόθεσμο. Το βραχυπρόθεσμο χρονικό όριο μπορεί να οριστεί ως η χρονική περίοδος που καλύπτει στοχευμένα τα γεγονότα του πολέμου, τα οποία περιλαμβάνουν στρατιωτικές επιχειρήσεις, μάχες και άλλες σημαντικές εξελίξεις που συμβαίνουν στη σύγκρουση όπως η κάλυψη από τον Τύπο με επίκαιρα χαρακτηριστικά. Το μακροπρόθεσμο χρονικό όριο μπορεί να οριστεί ως μια χρονική περίοδος που καλύπτει το ιστορικό υπόβαθρο, τις αιτίες και τις συνέπειες του πολέμου διαχρονικά (Grasland, 2020).

Ένας από τους κύριους λόγους για τους οποίους το χρονικό όριο είναι σημαντικό στην έρευνα για τον πόλεμο της Ουκρανίας είναι το γεγονός πως οι συγκρούσεις συνεχίζονται για πάνω από ένα χρόνο. Ως αποτέλεσμα, υπάρχει ένας τεράστιος όγκος διαθέσιμων πληροφοριών και μπορεί να είναι δύσκολο να μελετηθεί το ζήτημα χωρίς κάποια μορφή χρονικής οργάνωσης. Ως χρονικό εύρος περιορισμού επιλογής της αρθρογραφίας ορίστηκε το πρώτο εξάμηνο του πολέμου. Συγκεκριμένα επιλέχθηκαν και συλλέχθηκαν προς ανάλυση, άρθρα εφημερίδων τα οποία δημοσιεύτηκαν διαδικτυακά από την επίσημη έναρξη του πολέμου στις 24 Φεβρουαρίου του 2022 έως τις 24 Αυγούστου του ίδιου έτους. Χρησιμοποιώντας το χρονικό όριο έξι μηνών, είναι δυνατό να δημιουργηθεί ένα πιο διαχειρίσιμο σύνολο δεδομένων, το οποίο μπορεί να αναλυθεί πιο αποτελεσματικά.

Πολιτικές θέσεις εφημερίδων

Το δεύτερο κριτήριο που εφαρμόστηκε για την επιλογή των δεδομένων είναι η πολιτική θέση των εφημερίδων. Ο πόλεμος της Ουκρανίας είναι μια περίπλοκη σύγκρουση με πολιτικούς παράγοντες και συμφέροντα που εμπλέκονται άμεσα και έμμεσα. Εφαρμόζοντας την κατηγοριοποίηση των άρθρων εφημερίδων με βάση την πολιτική τους θέση πάνω στο συγκεκριμένο γεγονός, δίνεται η δυνατότητα να αποκτηθεί μια πιο στοχευμένη ανάλυση και κατανόηση της επικοινωνίας της σύγκρουσης. Οι εκάστοτε πολιτικές θέσεις, δύναται να επηρεάζουν τον τρόπο με τον οποίο προσλαμβάνεται το γεγονός και πώς αυτό μεταφέρεται ως αφήγηση στο αναγνωστικό κοινό. Επιπλέον, η

κατηγοριοποίηση των άρθρων εφημερίδων με αυτό το κριτήριο, μπορεί να βοηθήσει και στον εντοπισμό προκαταλήψεων (biases) στις αφηγήσεις.

Ωστόσο, μπορεί να είναι δύσκολο να προσδιοριστεί η πολιτική ή ιδεολογική θέση μιας εφημερίδας, καθώς μπορεί να υπάρχουν ποικίλες απόψεις για ένα εύρος θεμάτων. Διαφορετικές εφημερίδες διακρίνονται από διαφορετικές πολιτικές τάσεις και αυτές οι τάσεις μπορούν να επηρεάσουν τον τρόπο με τον οποίο καλύπτουν το γεγονός του πολέμου. Αρχικά, υπήρξε προβληματισμός ως προς το πώς θα έπρεπε να χαρακτηριστούν πολιτικά οι εφημερίδες που πρόκειται να μελετηθούν στην εργασία, αλλά θεωρήθηκε προτιμότερο να αποφευχθεί η διαδικασία χαρακτηρισμού με βάση την προσέγγισή τους σε άλλα γεγονότα πριν η κατά τη διάρκεια του πολέμου. Άλλωστε, το πως γενικά χαρακτηρίζονται ή/και αυτοπροσδιορίζονται οι εφημερίδες και οι θέσεις τους δεν αποτελεί κριτήριο επιλογής μια και ο πολιτικός χαρακτηρισμός μιας εφημερίδας αλλάζει στην πάροδο του χρόνου.

Στην παρούσα διπλωματική εργασία, επιλέχθηκαν εφημερίδες των οποίων η στάση σε άλλα παρελθόντα και τρέχοντα εθνικά/διεθνή ζητήματα δε λαμβάνεται υπόψη. Αντίθετα, εξετάζονται αποκλειστικά σε σχέση με τον ρωσο-ουκρανικό πόλεμο και τις προσεγγίσεις τους πάνω στα γεγονότα που τον πλαισιώνουν. Οι πολιτικές θέσεις των εφημερίδων, με βάση τη στάση τους απέναντι στον πόλεμο μπορούν να χωριστούν σε τρεις κατηγορίες: φιλορωσικές, φιλοουκρανικές και ουδέτερες. Από την έναρξη του πολέμου ένας αριθμός εφημερίδων υιοθέτησε μία πιο μετριοπαθή, περισσότερο ουδέτερη στάση ενώ ένα άλλο (μεγαλύτερο) μέρος των εφημερίδων μαζικής απήχησης, δήλωσε ανοιχτά τη θέση του υπέρ της επίσημης θέσης της Ελλάδας· υπέρ της Ουκρανίας. Επομένως, επιλέγεται να μελετηθεί ο τρόπος χειρισμού του πολέμου από εφημερίδες οι οποίες από την αρχή είχαν μια ξεκάθαρη φιλοουκρανική θέση.

Θεματικές - είδος άρθρων:

Το τρίτο κριτήριο που υιοθετήθηκε στη διαδικασία επιλογής και έπειτα κατηγοριοποίησης της αρθρογραφίας των εφημερίδων είναι το είδος των άρθρων και το θέμα αναφοράς τους σε σχέση με τον πόλεμο. Τα δεδομένα που επιλέχθηκαν και συλλέχθηκαν αφορούν αρθρογραφία σχολιασμού - γνώμης (σχολιογραφία) και όχι ρεπορτάζ ή/και αυτούσιες ειδήσεις ή/και αναπαραγωγή απόψεων από διεθνή πρακτορεία. Επιπλέον, για την κατηγοριοποίηση, κάθε άρθρο κωδικοποιήθηκε σύμφωνα με τη σύνδεσή του με μία από τις ακόλουθες προδιαγραφές:

- Α)** Απεικονίσεις της Ρωσίας ή/και της Ουκρανίας - προκαταλήψεις στις αφηγήσεις
- Β)** Ύπαρξη της φράσης «Σωστή [ή λάθος] πλευρά της ιστορίας» Αναφορά σε εξωτερική πολιτική της ελληνικής κυβέρνησης και ευρύτερες πολιτικές ή ιδεολογικές θέσεις
- Γ)** Εκφράσεις μίσους - χαρακτηρισμοί με στόχο ή/και την πολιτική περιθωριοποίηση των «υποστηρικτών» των δύο χωρών.

3.3.1. Διαδικασία συλλογής των δεδομένων

Μετά από έρευνα, διαπιστώθηκε πως στην Ελλάδα δεν υπάρχει διαθέσιμη κάποια διαδικτυακή υπηρεσία ή/και REST API (Representational State Transfer Application Programming Interface). Οι υπηρεσίες REST API είναι ένα βασικό εργαλείο για τη διευκόλυνση της ανταλλαγής πληροφοριών με τυποποιημένο τρόπο. Το REST API είναι μια αρχιτεκτονική λογισμικού που χρησιμοποιεί ένα σύνολο περιορισμών για τη δημιουργία υπηρεσιών web. Οι υπηρεσίες REST API παρέχουν έναν ενιαίο τρόπο πρόσβασης σε δεδομένα, επιτρέποντας σε διαφορετικά συστήματα και εφαρμογές να επικοινωνούν μεταξύ τους απρόσκοπτα (Neumann et al., 2018). Αυτό είναι ιδιαίτερα σημαντικό στο πλαίσιο των μέσων ενημέρωσης, όπου υπάρχει μια συνεχής ροή πληροφοριών που πρέπει να μοιράζονται και να διαδίδονται σε ένα ευρύ κοινό.

Επομένως, για να ανακτηθεί μαζικά η ελληνική αρθρογραφία του ψηφιακού Τύπου και προκειμένου να γίνει ο εντοπισμός όλων των δημοσιεύσεων που αφορούν την παρούσα εργασία, ακολουθήθηκε διαδικτυακή αναζήτηση με τη χρήση της μηχανής αναζήτησης Google. Αρχικά, μέσω του Google αναζητήθηκαν μεμονωμένα άρθρα αλλά και οι διαδικτυακές διευθύνσεις των ιστότοπων των εφημερίδων. Στη συνέχεια, σε κάθε έναν από τους επίσημους ιστότοπους έγινε ξεχωριστή αναζήτηση μέσω του αντίστοιχου εργαλείου του, χρησιμοποιώντας και λέξεις/φράσεις κλειδιά. Οι λέξεις και φράσεις κλειδιά που χρησιμοποιήθηκαν ξεχωριστά/συνδυαστικά στην αναζήτηση, επιλέχθηκαν ώστε να καλύψουν όσο το δυνατό μεγαλύτερο φάσμα των ερωτημάτων, με τις αναφορές τους τόσο στους τίτλους όσο και εντός των κειμένων. Οι λέξεις/φράσεις αυτές είναι οι εξής: «πόλεμος», «σύγκρουση» «Ουκρανία», «Ρωσία», «ρωσο-ουκρανικός», «εισβολή», «Πούτιν», «Ζελένσκι», «κυβέρνηση», «πρωθυπουργός», «Ελλάδα» «Μητσοτάκης», «Ευρώπη», «Δύση», «Ανατολή», «πλευρά της ιστορίας», «αποστολή όπλων».

Στο σύνολο τους, τα δεδομένα προέρχονται από τις ακόλουθες οκτώ (8) ελληνικές ψηφιακές εφημερίδες: Liberal (<https://www.liberal.gr>), Capital (<https://www.capital.gr>), Πρώτο Θέμα (<https://www.protothema.gr>), Τα Νέα (<https://www.tanea.gr>), Η Καθημερινή (<https://www.kathimerini.gr>), Το Βήμα (<https://www.tovima.gr>), iefimerida (<https://www.iefimerida.gr>), Ελεύθερος Τύπος (<https://eleftherostypos.gr>). Τέλος, εξαιτίας του μεγάλου όγκου της αρθρογραφίας που συλλέχθηκε, θεωρήθηκε απαραίτητη η δημιουργία ενός ψηφιακού αρχείου στο Google drive, με ελεύθερη πρόσβαση, το οποίο περιλαμβάνει όλα τα άρθρα, στην πλήρη μορφή τους, τα οποία χρησιμοποιήθηκαν στην εργασία, όπως αυτά συλλέχθηκαν, σε μορφή pdf. Ο σύνδεσμος του αρχείου είναι διαθέσιμος μέσω του παραρτήματος στο κλείσιμο της εργασίας.

3.4. Ερευνητικά ερωτήματα

Ο γενικότερος σκοπός της ανάλυσης εγγράφων είναι να αποκτήσει μία εικόνα για το νόημα του εκάστοτε κειμένου, το πλαίσιο μέσα στο οποίο δημιουργήθηκε, τους παράγοντες που διαμόρφωσαν την παραγωγή του και τα αποτελέσματα-στόχους στα οποία προσβλέπει. Προκειμένου να διεξαχθεί αποτελεσματική ανάλυση εγγράφων, είναι σημαντικό να οριστούν σαφή ερευνητικά ερωτήματα που καθοδηγούν την ερευνητική διαδικασία (Elfenbein, & Schwarze, 2020). Αφού καθοριστούν το θέμα ενδιαφέροντος της εργασίας και οι λόγοι μελέτης του (βλέπε υποκεφάλαιο 1.2), το πρώτο βήμα στη διατύπωση των ερευνητικών ερωτημάτων είναι ο προσδιορισμός των στόχων και του σκοπού της έρευνας. Τα στοιχεία αυτά θα καθορίσουν το είδος των εγγράφων που θα αναλυθούν, τις μεθόδους που θα χρησιμοποιηθούν για την ανάλυσή τους και τα ερευνητικά ερωτήματα που θα διατυπωθούν. Ο σκοπός και οι στόχοι της παρούσας διπλωματικής εργασίας παρουσιάστηκαν στο υποκεφάλαιο 1.3.

Μόλις προσδιοριστεί ο σκοπός της έρευνας, το επόμενο βήμα είναι να αναπτυχθούν ερευνητικά ερωτήματα τα οποία πρέπει να είναι σχετικά και συγκεκριμένα. Τα ερευνητικά ερωτήματα θα πρέπει να είναι ανοιχτού τύπου και να εστιάζονται στις συγκεκριμένες πτυχές του φαινομένου που ενδιαφέρουν τον ερευνητή. Ένα βασικό πλεονέκτημα των ανοιχτών ερευνητικών ερωτημάτων είναι η ευελιξία τους (Buenano-Fernandez et al., 2020). Επιτρέπουν - προβλέπουν τυχόν απροσδόκητα στοιχεία και αποτελέσματα που μπορεί να προκύψουν κατά τη διαδικασία της ανάλυσης και τα οποία σχετίζονται με τα ερευνητικά ερωτήματα. Αυτό είναι ιδιαίτερα χρήσιμο στην ανάλυση εγγράφων, με μεγάλες ποσότητες δεδομένων. Η διατύπωση ερωτημάτων

ανοιχτού τύπου επιτρέπει μία πιο δεκτική προσέγγιση στην ανάλυση των δεδομένων με την πιθανότητα διαπίστωσης μοτίβων (Braun et al., 2021).

Ωστόσο, η χρήση ερευνητικών ερωτημάτων ανοιχτού τύπου περιλαμβάνει και ορισμένες προκλήσεις οι οποίες παρουσιάστηκαν και στην παρούσα έρευνα. Μια πρόκληση είναι το γεγονός ότι τα δεδομένα είναι συχνά υποκειμενικά - διαφορούμενα. Η δημιουργία αποτελεσματικών ερωτήσεων ανοιχτού τύπου απαιτεί προσεκτική εξέταση του ερευνητικού ερωτήματος και βαθιά κατανόηση του φαινομένου που μελετάται. Επομένως, απαιτούν περισσότερο χρόνο και προσπάθεια για να εξεταστούν από τα ερωτήματα κλειστού τύπου ή τις ερευνητικές υποθέσεις. Ως αποτέλεσμα, καθίσταται πιο δύσκολη η εξαγωγή των συμπερασμάτων (LaDonna et al., 2018). Στη συνέχεια παρουσιάζονται τα ερευνητικά ερωτήματα της διπλωματικής εργασίας, αναπτύσσονται οι λόγοι που οδήγησαν στη διατύπωσή τους καθώς και η κατηγορία των ερωτημάτων στην οποία εμπίπτουν.

3.4.1. Διατύπωση των ερευνητικών ερωτημάτων

Τα ερευνητικά ερωτήματα της παρούσας μελέτης αποτελούν στο σύνολό τους ερωτήσεις ανοιχτού τύπου. Η επιλογή αυτή αποτέλεσε ουσιαστικά «μονόδρομο» λόγω της φύσης του θέματος και της επιλογής της ποιοτικής μεθόδου έρευνας και ανάλυσης των δεδομένων στην εργασία. Επιπλέον, επιλέχθηκαν ερωτήματα ανοικτού τύπου που επιτρέπουν τη διερεύνηση σε ένα ευρύ φάσμα πληροφοριών που σχετίζονται με ένα θέμα, στην προκειμένη περίπτωση τον πόλεμο μεταξύ Ρωσίας και Ουκρανίας, χωρίς να υπάρχει περιορισμός από αντίστοιχες καθορισμένες ερευνητικές υποθέσεις. Στην ανάλυση εγγράφων που ακολουθείται στην έρευνα, αυτός ο τύπος ερωτημάτων είναι ιδιαίτερα χρήσιμος όταν επιδιώκεται να αποκτηθεί μια βαθύτερη κατανόηση ενός συγκεκριμένου φαινομένου και επιπλέον, στην περίπτωση όπου υπάρχει λίγη προϋπάρχουσα έρευνα για το θέμα (Tran et al., 2016) όπως διαπιστώθηκε και για την περίπτωση της διπλωματικής (βλέπε υποκεφάλαιο 2.1).

Μια και ο διαδικτυακός τύπος έχει διαδραματίσει σημαντικό ρόλο στη διαμόρφωση της εικόνας του ρωσο-ουκρανικού πολέμου, η έρευνα σε αυτόν τον τομέα είναι ζωτικής σημασίας για την κατανόηση της δυναμικής των σύγχρονων διαδικτυακών εφημερίδων (Fengler et al., 2020). Ένα από τα πρώτα ερευνητικά ερωτήματα που προκύπτουν σε αυτόν τον τομέα είναι πώς ο εγχώριος διαδικτυακός τύπος απεικονίζει τις δύο χώρες

κατά τη διάρκεια των πολεμικών συγκρούσεων. Αυτή η ερώτηση επιδιώκει να κατανοήσει τις κυρίαρχες αφηγήσεις, τα θέματα και πλαίσια που προκύπτουν στην κάλυψη της σύγκρουσης. Η μελέτη της αναπαράστασης των ταυτοτήτων της Ρωσίας και της Ουκρανίας από ελληνικές διαδικτυακές εφημερίδες μπορεί να προσφέρει πολύτιμες γνώσεις για το πώς αυτές οι χώρες γίνονται αντιληπτές στα μέσα ενημέρωσης κατά τη διάρκεια του πολέμου. Δεδομένης της συνεχιζόμενης σύγκρουσης στην Ουκρανία, είναι σημαντικό να κατανοήσουμε πώς αυτές οι αναπαραστάσεις επιχειρούν να επηρεάσουν την κοινή γνώμη και τις διεθνείς σχέσεις (Vorbrugg & Bluwstein, 2022).

Επιπλέον, εστιάζοντας στις διαδικτυακές εφημερίδες, μπορούμε να κατανοήσουμε καλύτερα πώς οι χρόνιες ή/και πρόσφατες υιοθετημένες προκαταλήψεις επηρεάζουν και τις ψηφιακές εκδόσεις που επιχειρούν να διαμορφώσουν την αντίληψή μας για τα παγκόσμια γεγονότα. Αυτό είναι σημαντικό καθώς η σύγκρουση στην Ουκρανία είναι περίπλοκη, με πολλούς παράγοντες που συμβάλλουν στις εντάσεις μεταξύ των δύο χωρών (Makhortykh & Bastian, 2022). Περιορίζοντας την εστίασή μας, μπορούμε να αναπτύξουμε μια πιο στοχευμένη μελέτη που βασίζεται σε συγκεκριμένα στοιχεία. Τα προτεινόμενα ερευνητικά ερωτήματα είναι συγκεκριμένα και εστιασμένα, εξετάζοντας μια συγκεκριμένη πτυχή της σύγκρουσης - την παρουσίαση των ταυτοτήτων. Με αυτόν τον τρόπο, μπορούμε να αναπτύξουμε μια πιο βαθιά κατανόηση του ζητήματος. Επομένως, τα δύο πρώτα ερευνητικά ερωτήματα της εργασίας διαμορφώνονται ως εξής:

Ε.1. Πώς παρουσιάζονται από τις ελληνικές ηλεκτρονικές εφημερίδες οι ταυτότητες της Ρωσίας και της Ουκρανίας;

Ε.2. Ποιες προκαταλήψεις διαμορφώνουν τη συνολική αφήγηση που παρουσιάζεται στο ελληνικό κοινό;

Το τρίτο ερευνητικό ερώτημα στοχεύει στο να αναδείξει τις σχέσεις μεταξύ της εξωτερικής πολιτικής της ελληνικής κυβέρνησης και του τρόπου με τον οποίο υιοθετείται ή διαφοροποιείται στις απεικονίσεις του πολέμου από τον ψηφιακό Τύπο. Η μελέτη του ερωτήματος αυτού, μπορεί να ερμηνεύσει την επιρροή της κυβερνητικής εξωτερικής πολιτικής στην παραγωγή άρθρων από τις εφημερίδες και τη διαμόρφωση πολιτικού κλίματος από τον Τύπο, με αφορμή τον ρωσο-ουκρανικό πόλεμο. Επιπλέον, μέσω της διαπραγμάτευσης του τρίτου ερωτήματος μπορούν να προκύψουν πολύτιμες

πληροφορίες για την επίσημη στάση της χώρας στη σύγκρουση. Εξετάζοντας το πώς αντικατοπτρίζεται η εξωτερική πολιτική της ελληνικής κυβέρνησης έναντι της Ουκρανίας και της Ρωσίας στον ελληνικό ψηφιακό Τύπο, μπορούμε να κατανοήσουμε καλύτερα τις περίπλοκες σχέσεις μεταξύ των χωρών που εμπλέκονται έμμεσα στη σύγκρουση και των άμεσα εμπλεκόμενων. Η διερεύνηση του ερωτήματος μπορεί να συμβάλει ευρύτερα στη μελέτη των σχέσεων ανάμεσα στην εκάστοτε εθνική χάραξη εξωτερικής πολιτικής και τα μέσα ενημέρωσης. Με βάση τα παραπάνω το τρίτο ερευνητικό ερώτημα διατυπώνεται ως εξής:

Ε.3. Πώς η απεικόνιση του πολέμου της Ουκρανίας από τον ελληνικό ψηφιακό Τύπο αντικατοπτρίζει την εξωτερική πολιτική της ελληνικής κυβέρνησης έναντι της Ουκρανίας και της Ρωσίας;

Το επόμενο ερευνητικό ερώτημα, πραγματεύεται τις αφηγήσεις που παρουσιάζονται από διαφορετικές εφημερίδες πως αυτές διαμορφώνονται ανάλογα με τις πολιτικές - ιδεολογικές τάσεις της κάθε εφημερίδας. Εξετάζοντας αυτές τις αφηγήσεις, δύναται η ευκαιρία να κατανοήσουμε καλύτερα τις διαφορετικές οπτικές γωνίες για τη σύγκρουση και τους τρόπους με τους οποίους αυτές οι προοπτικές διαμορφώνονται από πολιτικές ή ιδεολογικές θέσεις (Barthel & Bürkner, 2020). Επιπλέον, η μελέτη του τέταρτου ερωτήματος μπορεί να προσφέρει πολύτιμες πληροφορίες για τους παράγοντες που δύναται να επηρεάζουν την αντίληψη του ελληνικού κοινού για τη σύγκρουση και τις πολιτικές επιπτώσεις αυτών των αντιλήψεων. Αυτό είναι ιδιαίτερα σημαντικό όταν μελετώνται γεγονότα όπως ο ρωσο-ουκρανικός πόλεμος, μια και οι αφηγήσεις των μέσων ενημέρωσης μπορούν είτε να κλιμακώσουν είτε να αποκλιμακώσουν αλλά και να δημιουργήσουν πολιτική αντιπαράθεση και μεταξύ των πολιτών-αναγνωστών στις έμμεσα εμπλεκόμενες χώρες, όπως η Ελλάδα. Επομένως, το τέταρτο ερευνητικό ερώτημα της εργασίας διαμορφώνεται όπως παρακάτω:

Ε.4. Με ποιους τρόπους οι αφηγήσεις των εφημερίδων ευθυγραμμίζονται με ευρύτερες πολιτικές ή ιδεολογικές θέσεις;

Η ρητορική μίσους και η πολιτική περιθωριοποίηση είναι σημαντικά ζητήματα που μπορεί να έχουν σοβαρές συνέπειες, όπως η υποκίνηση βίας και η προώθηση των διακρίσεων (Blaya, 2019). Στο πλαίσιο του πολέμου της Ουκρανίας, που είναι ένα εξαιρετικά πολωμένο και αμφιλεγόμενο ζήτημα, είναι απαραίτητο να κατανοήσουμε πώς αναπτύσσεται η ρητορική μίσους και η πολιτική περιθωριοποίηση από τον Τύπο

κατά των εμπλεκόμενων χωρών και των «υποστηρικτών» τους. Θέτοντας το συγκεκριμένο ερώτημα εξετάζονται δεδομένα που μπορούν να χρησιμοποιηθούν για να αναδείξουν τις συνέπειες προώθησης της ρητορικής μίσους και της πολιτικής περιθωριοποίησης από τον ελληνικό ψηφιακό τύπο, τόσο σε προσωπικό όσο και σε κοινωνικό επίπεδο. Αυτές οι πληροφορίες μπορούν να βοηθήσουν τους υπεύθυνους χάραξης πολιτικής και τις ρυθμιστικές αρχές των μέσων ενημέρωσης να αναπτύξουν αποτελεσματικές πρακτικές και κανονισμούς για την καταπολέμηση αυτών των ζητημάτων.

Ε.5. Με ποιες μορφές αναπτύσσεται ο λόγος του μίσους και της πολιτικής περιθωριοποίησης απέναντι στις δύο χώρες και τους «υποστηρικτές» τους στον ελληνικό ψηφιακό Τύπο;

3.4.2. Κατηγοριοποίηση των ερευνητικών ερωτημάτων

Στην ανάλυση εγγράφων υπάρχουν διάφορες κατηγορίες ερευνητικών ερωτημάτων που μπορούν να χρησιμοποιηθούν όπως: περιγραφικά ή περιγραφής (descriptive), επεξηγηματικά ή ερωτήματα ερμηνείας (explanatory), συγκριτικά ή ερωτήματα αντιπαραβολής (comparative), εξερευνητικά (exploratory) και αξιολογικά ή ερωτήματα αξιολόγησης (evaluative/evaluation) (Goldschmidt & Matthews, 2022). Τα **ερωτήματα 1 και 2** της παρούσας έρευνας, ανήκουν στην κατηγορία των περιγραφικών ερωτημάτων. Τα περιγραφικά ερευνητικά ερωτήματα παρέχουν μια περιεκτική περιγραφή ενός συγκεκριμένου εγγράφου ή ενός συνόλου εγγράφων. Αυτά τα ερωτήματα στοχεύουν να απαντήσουν σε ερωτήσεις όπως «τι» και «πώς». Χρησιμοποιούνται για τη συλλογή βασικών πληροφοριών σχετικά με το έγγραφο/τα έγγραφα, όπως το περιεχόμενο και τα χαρακτηριστικά. Κυρίως, αφορούν την περιγραφή ενός φαινομένου, μιας διαδικασίας ή μιας κατάστασης (Goldschmidt & Matthews, 2022).

Τα **ερευνητικά ερωτήματα 3 και 4** ανήκουν στην κατηγορία των επεξηγηματικών ερωτημάτων. Τα επεξηγηματικά ερευνητικά ερωτήματα εξηγούν γιατί ένα έγγραφο ή ένα σύνολο εγγράφων είναι πλαισιωμένο/α με έναν συγκεκριμένο τρόπο. Χρησιμοποιούνται για τη διερεύνηση των υποκείμενων λόγων για το περιεχόμενο και το πλαίσιο του εγγράφου. Τα ερωτήματα αυτού του τύπου είναι χρήσιμα για την κατανόηση της σημασίας του εγγράφου και συμβάλλουν στην ανάδειξη του πλαισίου

στο οποίο αυτό παράγεται. Τα επεξηγηματικά ερευνητικά ερωτήματα στην ανάλυση εγγράφων στοχεύουν να εξηγήσουν τη σχέση μεταξύ των στοιχείων που μελετώνται (Hanckel et al., 2021), στη συγκεκριμένη περίπτωση την κυβερνητική εξωτερική πολιτική και τις ιδεολογικές θέσεις με την κάλυψη του πολέμου από τον Τύπο.

Σε δεύτερο επίπεδο, τα **ερευνητικά ερωτήματα 1, 2, 3 και 4** μπορούν να θεωρηθούν και ερωτήματα αντιπαραβολής. Τα συγκριτικού τύπου ερωτήματα χρησιμοποιούνται για την αντιπαραβολή διαφορετικών εγγράφων ή συνόλων εγγράφων. Αποτελούν κατάλληλη επιλογή για τον εντοπισμό ομοιοτήτων και διαφορών μεταξύ εγγράφων και συχνά επιλέγονται για τη μελέτη των αλλαγών με την πάροδο του χρόνου και είναι χρήσιμα για τον προσδιορισμό τάσεων και μοτίβων στα έγγραφα (Goldschmidt & Matthews, 2022). Παρόλο που δεν αποτελεί πρωταρχικό ερευνητικό στόχο η εύρεση και ανάδειξη κοινών τάσεων στις αφηγήσεις των εφημερίδων, δεν αποκλείεται να διαπιστωθούν τέτοιου είδους μοτίβα κατά την ανάλυση. Ειδικότερα, τα **ερωτήματα 3 και 4** περιέχουν έναν βαθμό σύγκρισης μεταξύ της κυβερνητικής εξωτερικής πολιτικής και των απόψεων που προωθούν οι εφημερίδες στα άρθρα τους.

Το **ερευνητικό ερώτημα 5** σε αυτή τη μελέτη είναι εξερευνητικό. Εξερευνητικά θεωρούνται τα ερωτήματα των οποίων το περιεχόμενο είναι εντελώς/ή σε μεγάλο βαθμό ανεξερευνήτο (O'Brien et al., 2016). Εν προκειμένω, το φαινόμενο που μελετάται είναι η ανάπτυξη της ρητορικής μίσους και της πολιτικής περιθωριοποίησης εναντίον δύο χωρών και των «υποστηρικτών» τους στον ελληνικό ψηφιακό τύπο στο πλαίσιο του πολέμου της Ουκρανίας. Ο χαρακτήρας του ερωτήματος είναι επίσης εμφανής στο γεγονός ότι επιδιώκει να εντοπίσει τις διαφορετικές μορφές (Goldschmidt & Matthews, 2022) με τις οποίες εκδηλώνεται η ρητορική μίσους και η πολιτική περιθωριοποίηση στον ελληνικό ψηφιακό τύπο. Η μελέτη δεν περιορίζεται σε κάποια συγκεκριμένη μορφή αλλά επιδιώκει να αποκαλύψει όλες τις πιθανές εκφάνσεις. Αυτή η προσέγγιση είναι κατάλληλη επειδή η ρητορική μίσους και η πολιτική περιθωριοποίηση είναι σύνθετα φαινόμενα που μπορούν να εκδηλωθούν με διαφορετικούς τρόπους ανάλογα με το πλαίσιο, το κοινό-στόχο και το μέσο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4.

Ανάλυση - παρουσίαση των αποτελεσμάτων της έρευνας

Πριν την ανάλυση και την παρουσίαση των αποτελεσμάτων της κάλυψης της σύγκρουσης στην Ουκρανία από τις εφημερίδες, είναι χρήσιμο να σημειωθεί πως κατά την ανάλυση εντοπίστηκαν, σε γενικό βαθμό, οι τέσσερις συνιστώσες του κοινωνικο-γνωστικού μοντέλου του van Dijk. Όσον αφορά τις γνωστικές δομές, είναι σαφές ότι το ιστορικό πλαίσιο της σύγκρουσης είναι ένας σημαντικός παράγοντας για τη διαμόρφωση του τρόπου με τον οποίο αναφέρεται από τον Τύπο. Στην περίπτωση της σύγκρουσης στην Ουκρανία, οι αφηγήσεις επηρεάζονται από παράγοντες όπως οι ιστορικές σχέσεις μεταξύ Ρωσίας και Ουκρανίας, της Ελλάδας με τις δύο χώρες καθώς και ο ρόλος του NATO και της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Ως προς τις νοητικές αναπαραστάσεις, στην περίπτωση του πολέμου, διαμορφώνονται από παράγοντες όπως η πολιτική ιδεολογία, η εθνική ταυτότητα και οι αντιλήψεις για το ρόλο των εμπλεκόμενων στη σύγκρουση.

Για τις δομές λόγου, η χρήση της γλώσσας επηρεάζεται από παράγοντες όπως η ιδιοκτησία των εφημερίδων και η πίεση για παραγωγή ιστοριών που θα προκαλέσουν το συναισθηματικό ενδιαφέρον και την προσοχή του αναγνωστικού κοινού. Οι εφημερίδες με κεκτημένα συμφέροντα, στη σύγκρουση είναι πιο πιθανό να παράγουν αφηγήσεις που είναι μεροληπτικές ή μη ισορροπημένες. Στην περίπτωση της εργασίας, αφορούν τις πολιτικές ιδεολογίες των εφημερίδων και τις κοινωνικές ταυτότητες των πρωταγωνιστών των άρθρων. Στο πλαίσιο της ανάλυσης, αυτή η προσέγγιση μπορεί να χρησιμοποιηθεί για την ανάδειξη του τρόπου με τον οποίο τα κείμενα των εφημερίδων κατασκευάζουν και ενισχύουν ορισμένες κοινωνικές θέσεις, ιδεολογίες και στερεότυπα. Τέλος, όσον αφορά το κοινωνικό πλαίσιο - κοινωνική γνώση, το στοιχείο του πατριωτισμού και της εθνικής ασφάλειας, είναι πιθανό να διαμορφώσει τον τρόπο με τον οποίο γίνεται αντιληπτός ο πόλεμος και μεταφέρεται στο αναγνωστικό κοινό.

4.1 Η ισχυρή Ρωσία και η αδύναμη Ουκρανία: Αναπαράσταση των δύο χωρών στον ψηφιακό Τύπο

Σε άρθρο του στην εφημερίδα «Η Καθημερινή» (Παράρτημα, 1), ο Καβαλλιεράκης (2022) χρησιμοποιεί τη φράση «ιστορικό ατύχημα» θέλοντας να αποδώσει την προσάρτηση της Κριμαίας στην Ουκρανία ως παράγωγο «χάρης - δώρου» λόγω της

ουκρανικής καταγωγής του τότε ηγέτη της Σοβιετικής ένωσης, Νικίτα Σεργκέγεβιτς Χρουστσόφ. Ομοίως, ο Μαγκριώτης (2022) σε άρθρο του στο «Βήμα» (Παράρτημα, 2), προσδιορίζει την Ουκρανία ως ένα υποπροϊόν της αυτοκρατορικής πολιτικής της Ρωσίας και ως ένα τυχαίο γεωπολιτικό αποτέλεσμα συγκρούσεων Αμερικής και Ρωσίας και των προσπαθειών της δεύτερης να ισχυροποιήσει τη θέση της στην Ευρώπη και να ενοποιήσει τις πρώην χώρες της Σοβιετικής Ένωσης. Αναφερόμενος στην εισβολή και στο ότι ο Πούτιν «. . . έχασε για πάντα την Ουκρανία και κυρίως τον Ουκρανικό λαό» αφήνει να εννοηθεί ότι μέχρι την εισβολή της Ρωσίας στην Ουκρανία το 2022, η δεύτερη εξακολουθούσε να υφίσταται ως προέκταση της πρώτης.

Ο Παπαχρήστος (2022) σε άρθρο του στην εφημερίδα «Το Βήμα» (Παράρτημα, 3), προσεγγίζει την ταυτότητα της Ουκρανίας θέτοντας σε αμφισβήτηση τις σχέσεις της με τις δυτικοευρωπαϊκές χώρες και τις φιλοδοξίες της για στενότερη ολοκλήρωση της ένταξής της στην ΕΕ και το ΝΑΤΟ. Με τη δήλωση «. . . δεν είναι έτοιμη [η Δύση] για έναν γενικευμένο πόλεμο με τους Ρώσους, και μάλιστα για τα μάτια μιας χώρας, που δεν είναι και πολύ σίγουρο ότι της ταιριάζει», προβαίνει σε εικασίες για τις πιθανές επιπτώσεις στην ευρύτερη ευρωπαϊκή ασφάλεια και συνεργασία, που θεωρεί ότι δύναται να επωμιστούν τα υπόλοιπα κράτη-μέλη με την ένταξη της Ουκρανίας. Οι επιπτώσεις αυτές προκύπτουν και ως αποτέλεσμα και της ταυτότητας της Ουκρανίας, η οποία προς το παρόν δεν εκπληρώνει τις προδιαγραφές μιας δυτικοευρωπαϊκής χώρας και τείνει περισσότερο προς τη Ρωσία.

Στο άρθρο του Βατόπουλου (2022) στην εφημερίδα «Το Βήμα» (Παράρτημα, 4), η ουκρανική ταυτότητα παρουσιάζεται μέσα από το πρίσμα του αγώνα της για ανεξαρτησία και τους ιστορικούς δεσμούς της τόσο με την Ανατολική Ευρώπη όσο και με τη Ρωσία. Επιπλέον, διατυπώνεται πως μετά (και όχι νωρίτερα) και μέσα από τις πολεμικές συγκρούσεις θα αποδείξει η Ουκρανία τη θέση της πιο κοντά πλέον, στα στερεοτυπικά προς αυτή πρότυπα της ευρωπαϊκής ταυτότητας. Από την άλλη, στο άρθρο του στην εφημερίδα «Η Καθημερινή» (Παράρτημα, 5), ο Μουμτζής (2022) χαρακτηρίζει την Ουκρανία ως «ευρωπαϊκή χώρα», τους Ουκρανούς/ές «ευρωπαίους πολίτες» και την Ρωσία απρόσωπα ως «γειτονική υπερδύναμη». Με αυτόν τον τρόπο επιχειρεί πρώτο, να αποδώσει στην πρώτη τα χαρακτηριστικά που διακρίνουν τις χώρες της ευρωπαϊκής οικογένειας της «Δύσης» και δεύτερο, να θέσει τη διαχωριστική γραμμή του προσδιορισμού της ταυτότητας, τοποθετώντας την Ρωσία στην άλλη πλευρά.

Ο Στούπας (2022), στο άρθρο του στην εφημερίδα «Capital.gr» (Παράρτημα, 6), αναφέρεται στις σχέσεις της Ρωσίας με γειτονικές της χώρες αλλά και με χώρες που ενδιαφέρουν άμεσα την Ελλάδα, όπως η Τουρκία. Το πλαίσιο που χρησιμοποιεί, είναι το αφήγημα της «Ιστορικής Συνέχειας». Οι ενέργειες της Ρωσίας αποδίδονται προκατειλημμένα ως συνεπείς με τα ιστορικά στερεότυπα βίαιης συμπεριφοράς και της επιθυμίας της για εδαφική επέκταση, κάνοντας παραλληλισμούς με τις προηγούμενες γεωστρατηγικές ενέργειες και τις συνέπειες για τις χώρες στη ζώνη επιρροής της. Στο τέλος, χαρακτηρίζει υποτιμητικά τη Ρωσία ως τριτοκοσμική χώρα: «...Είναι προφανές πως σε τριτοκοσμικές χώρες όπως η Ρωσία...». Η έννοια του «τρίτου κόσμου» εμφανίστηκε κατά τη διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου ως ένας τρόπος για να ταξινομηθούν τα έθνη με βάση την ευθυγράμμισή τους είτε με τον καπιταλιστικό «πρώτο κόσμο» με επικεφαλής τις Ηνωμένες Πολιτείες και τους συμμάχους της, είτε με τον κομμουνιστικό «δεύτερο κόσμο» με επικεφαλής την Σοβιετική Ένωση και τους συμμάχους της (Solarz, 2012). Εδώ όμως, η Ρωσία εξισώνεται με τις στερεοτυπικά αποκαλούμενες «χώρες του τρίτου κόσμου» όπου κυριαρχούν η κοινωνική εξαθλίωση, η πολιτική αστάθεια και έλλειψη ενσυναίσθησης.

Μέσα από το άρθρο του στο «Πρώτο Θέμα» (Παράρτημα, 7), ο Στεφανακίδης (2022) παρουσιάζει τη Ρωσία ως απειλή για την περιφερειακή σταθερότητα, δημιουργώντας αμφιβολίες για διεθνή επέμβαση. Επικεντρώνεται στις γεωπολιτικές φιλοδοξίες της Ρωσίας υπογραμμίζοντας την επιθυμία της να επιβάλει την κυριαρχία της στις περιοχές ενδιαφέροντός της. Αυτό το πλαίσιο υπογραμμίζει τις ανησυχίες για τις προθέσεις της Ρωσίας πέρα από τον τωρινό πόλεμο. Επίσης, επιχειρείται να αποδοθεί η ταυτότητα και στις δύο χώρες με το σχήμα άρσης και θέσης και την αφήγηση του «τι δεν είμαι» (όπως αναλύσαμε κατά τη διάρκεια των διαλέξεων σχετικά με τη «Συμφωνία των Πρεσπών» και την απόδοση της ταυτότητας στο έθνος της Βόρειας Μακεδονίας) συγκρίνοντας τον πόλεμο του 2022 με τον πόλεμο του Κοσσυφοπεδίου. Σύμφωνα με αυτό το αφήγημα, η Ουκρανία δεν είναι Γιουγκοσλαβία και η Ρωσία δεν είναι Αμερική-NATO, ως προς τις σκοπιμότητες, τα μεγέθη και τις σχέσεις εξάρτησης με την Ευρώπη. Η Ρωσία εδώ, είναι η υπερδύναμη από την οποία εξαρτάται (και) η Ελλάδα. Η απεικόνιση της Ρωσίας ως απειλής θα μπορούσε να θεωρηθεί ως αμυντικός μηχανισμός για την προστασία της ασφάλειας και της ταυτότητας της ίδιας της Ελλάδας στο ευρύτερο ευρωπαϊκό πλαίσιο.

Ο Μπουκάλας (2022) σε άρθρο του στην εφημερίδα «Η Καθημερινή» (Παράρτημα, 8) και ο Σιδέρης (2022) σε άρθρο του στο «Liberal» (Παράρτημα, 9), αποδίδουν την

ταυτότητα σε Ουκρανία και Ρωσία, μέσω της κοινής τους ορθόδοξης θρησκείας - πίστης. Η θρησκεία αποτελεί έναν σημαντικό παράγοντα στη διαμόρφωση των ταυτοτήτων των εθνών, λειτουργώντας ως αποθήκη πολιτιστικής κληρονομιάς, αξιών και συλλογικής μνήμης. Η πλαisiώση των θρησκευτικών ταυτοτήτων στην απόδοση των εθνικών ταυτοτήτων μετά την εισβολή είναι πολυδιάστατη. Τόσο στη Ρωσία όσο και στην Ουκρανία, η Ορθοδοξία έχει μακραίωνη ιστορική και πολιτιστική σημασία. Και τα δύο έθνη χαρακτηρίζονται από βαθιά ριζωμένες θρησκευτικές παραδόσεις που έχουν διαμορφώσει και τις αντίστοιχες εθνικές τους ταυτότητες. Και στα δύο άρθρα οι ενέργειες της Ρωσίας χαρακτηρίζονται ως παραβίαση της Ορθόδοξης αδελφότητας, τονίζοντας επιπρόσθετα, την κοινή πίστη των δύο χωρών με αυτή της Ελλάδας.

Επιπλέον, αμφισβητούν την αυθεντικότητα των θρησκευτικών αξιών της Ρωσίας, επισημαίνοντας την αντίφαση μεταξύ των πράξεών της και των χριστιανικών διδασκαλιών περί ειρήνης και συμπόνιας: « . . . Αντιθέτως έχει ξαμολύσει [η Ρωσία] τους φονιάδες Τσετσένους μουσουλμάνους, να πανηγυρίζουν «Αλλαχ Ακμπαρ» στα ματωμένα ερείπια μιας πόλης με το όνομα της Παναγίας [Μαριούπολη].». Τέλος, ο Σιδέρης (2022), με τη χρήση θρησκευτικών παραλληλισμών, συμβολισμών αλλά και του κλιμακωτού σχήματος λόγου χρησιμοποιεί την Ελληνική Ορθοδοξία, ως σημείο κοινής θρησκευτική κληρονομιάς και δημιουργεί τη βάση για την απόδοση της ομόδοξης ταυτότητας στην Ουκρανία: « . . . Την ίδια ώρα υπάρχει ένας χριστιανικός λαός, πιο πιστός από εμάς. . . που δυο μήνες τώρα σταυρώνεται, πονάει, αιμάσσει, διαμελίζεται, καταστρέφεται» και « . . . Οι Ουκρανοί ζουν την παρατεταμένη μεγάλη τους εβδομάδα.». Αντίθετα, αποστασιοποιείται από την κοινή θρησκευτική ταυτότητα Ελλάδας-Ρωσίας χρησιμοποιώντας τη φράση: « . . . Ένας λαός που ο σταυρωτής είναι ομόθρησκός του» αντί του «ομόθρησκός μας».

Στο άρθρο του Αμυρά (2022) στην εφημερίδα «Ελεύθερος Τύπος» (Παράρτημα, 10), η ταυτότητα της Ουκρανίας προβάλλεται μέσα από την ταυτότητα της Ελλάδας: « . . . Στη Μαριούπολη ο ελληνισμός έχει ρίζες αιώνων,...». Η Ελλάδα και η Ουκρανία μοιράζονται ιστορικούς δεσμούς, καθώς και τα δύο έθνη έχουν βιώσει περιόδους εξωτερικής κυριαρχίας και αγώνα για ανεξαρτησία. Αυτός ο ιστορικός σύνδεσμος διαμορφώνει τον τρόπο με τον οποίο απεικονίζεται η ουκρανική ταυτότητα, σε ένα πλαίσιο αμοιβαίας εθνικής κληρονομιάς: « . . . Οι «πολιορκημένοι» της Μαριούπολης συμβολίζουν τη μάχη που δίνει ο ελεύθερος κόσμος απέναντι σε έναν εισβολέα.». Η δημιουργία πολιτιστικών - ιστορικών παραλληλισμών μεταξύ των αγώνων της

Ουκρανίας και των αγώνων της Ελλάδας (Ελεύθεροι Πολιορκημένοι), στοχεύει στο να προκαλέσει ένα αίσθημα ενότητας και ενσυναίσθησης, δημιουργώντας ταύτιση των δύο εθνών και υποστήριξη για τη στάση της Ουκρανίας απέναντι στη Ρωσία.

Ο Τζιοβάρας (2022) στο άρθρο του στο «Πρώτο Θέμα» (Παράρτημα, 11), αποδίδει μέσω επιθετικού και ιμπεριαλιστικού πλαισίου την ταυτότητα της Ρωσίας. Αρχικά, με φράσεις όπως «ανηλεείς ρωσικοί βομβαρδισμοί», «δολοφονώντας χιλιάδες ανυπεράσπιστους πολίτες και καταστρέφοντας τις υποδομές μιας χώρας» και «παράφρονα και άπληστου ηγέτη [αναφερόμενος στον Πούτιν]» χρωματίζει αρνητικά τις ενέργειες της Ρωσίας προσδίδοντας στους Ρώσους, τις ιδιότητες ενός πολεμοχαρή και αδίστακτου λαού. Στη συνέχεια ωστόσο, με την αφήγηση του θύματος και τη φράση «. . . καταδυνάστευση του ρωσικού λαού και στην καταλήστευση του πλούτου της μεγάλης αυτής χώρας [από τον Πούτιν]» αντισταθμίζει εν μέρη την αρχική εικόνα για την ταυτότητα του ρωσικού έθνους το οποίο, μη έχοντας άλλη επιλογή, οδηγείται σε αυτές τις ενέργειες όντας κι αυτό θύμα του Ρώσου Προέδρου.

Στον ίδιο τόνο και ο Σταμάτης (2022) στην εφημερίδα «Το Βήμα» (Παράρτημα, 12). Εδώ, χρησιμοποιείται η αφήγηση του θύματος για να απεικονίσει τις ταυτότητες και των δύο λαών. Με φράσεις όπως «. . . ένας ακόμη Ουκρανός άμαχος ή στρατιώτης πέφτει νεκρός», «. . . Οι Ουκρανοί και οι Ρώσοι δεν μισούνταν πριν τον Πούτιν. Ήταν αδέρφια. Και τώρα, εξαιτίας του [Πούτιν] είναι εχθροί.». Από τη μία ο Σταμάτης τονίζει τα δεινά ενός ανυπεράσπιστου, αδύναμου λαού. Από την άλλη, προβαίνει στην στερεοτυπική αντίληψη πως Ουκρανοί και Ρώσοι πριν τον πόλεμο ταυτίζονταν. Στις ίδιες στερεοτυπικές αποδόσεις ταυτότητας και ο Χωμενίδης (2022) στην εφημερίδα «Capital.gr» (Παράρτημα, 13), ο οποίος αρχικά δίνει έμφαση στις ομοιότητες των λαών των δύο χωρών. Τους χαρακτηρίζει ως «πρωτοξάδελφα» και «ετεροθαλή αδέρφια» υπογραμμίζοντας την κοινή θρησκεία και τις γλωσσικές ομοιότητες. Ωστόσο, καταλήγει διαχωρίζοντας πλήρως τις ιδιότητες των δύο εθνών. Από τη μία πλευρά η εν δυνάμει δημοκρατικοί Ουκρανοί. Από την άλλη πλευρά η αυταρχική Ρωσία.

Απαντώντας στο ερευνητικό ερώτημα 1.

Σε αρκετές περιγραφές του τι συνέβη και του τι συμβαίνει στη χώρα, η Ουκρανία απεικονίζεται ως μήλο της έριδος ή ως πεδίο μάχης των υπερδυνάμεων χωρίς τη δική της ιστορική και πολιτιστική υποκειμενικότητα. Η απόδοση της ουκρανικής ταυτότητας επικεντρώνεται γύρω από αφηγήσεις θυματοποίησης και αγώνα για εθνική κυριαρχία,

ενισχύοντας την εικόνα ενός έθνους που οδηγείται από την αυτοσυντήρηση. Επίσης, τονίζονται οι ιστορικοί αγώνες της Ουκρανίας για ανεξαρτησία μέσω παραλληλισμών με την ιστορία της ίδιας της Ελλάδας να ξεπεράσει την ξένη επέμβαση. Αυτό το πλαίσιο τοποθετεί την Ουκρανία ως σύμβολο αντίστασης ενάντια στην εξωτερική επιθετικότητα. Επιπλέον, υπογραμμίζονται οι προσπάθειες της Ουκρανίας να ενισχύσει τους δεσμούς της με την ΕΕ και ευρύτερα τη «Δύση», παρουσιάζοντας τη χώρα ως πρόθυμο συμμετέχοντα στην παγκόσμια δυτική κοινότητα. Ωστόσο, δημιουργείται η αμφιβολία σχετικά με τις εσωτερικές διαιρέσεις της Ουκρανίας και τη δέσμευσή της απέναντι στις δημοκρατικές αξίες του «δυτικού κόσμου».

Αντίθετα, η απεικόνιση της ταυτότητας της Ρωσίας στις ελληνικές διαδικτυακές εφημερίδες μετά την εισβολή, εμφάνισε ένα ευρύ φάσμα αρνητικών αφηγήσεων. Η χρήση συναισθηματικά φορτισμένης γλώσσας, πλαισιώνει αρνητικά τις ενέργειες της Ρωσίας, ενισχύοντας την αντίληψη μιας κακόβουλης εθνικής ταυτότητας, ενός κακόβουλου λαού. Επιπλέον, επικαλείται το ιστορικό αφήγημα της Σοβιετικής Ένωσης και του Ψυχρού Πολέμου, χαρακτηρίζοντας τη Ρωσία ως κατάλοιπο μιας περασμένης εποχής που διακρίνεται από επιθυμία για σύγκρουση. Ορισμένες απόψεις, τονίζουν τους πολιτιστικούς και ιδιαίτερα τους θρησκευτικούς δεσμούς της Ρωσίας με την Ουκρανία, προσπαθώντας να ενσωματώσουν τις ενέργειες της πρώτης στην ευρύτερη ιστορική αφήγηση των κοινών χαρακτηριστικών των δύο εθνών. Άλλοι αρθρογράφοι επικεντρώνονται στον επιθετικό και επεκτατικό χαρακτήρα της εισβολής, απεικονίζοντας τη Ρωσία ως ευρύτερη απειλή για την περιφερειακή σταθερότητα.

Απαντώντας στο ερευνητικό ερώτημα 2.

Τα περίπλοκα πρόσφατα γεγονότα που ευρέως αποκαλούνται «ουκρανική κρίση» αποκάλυψαν, μεταξύ άλλων, πως η απόδοση της ρωσικής και της ουκρανικής ταυτότητας από τις ελληνικές διαδικτυακές εφημερίδες, αντανakλά, εκτός των άλλων, ορισμένες υποκείμενες προκαταλήψεις. Αρνητικά στερεότυπα που συνδέονται με τη Ρωσία, όπως τα απομεινάρια του Ψυχρού Πολέμου, ο αυταρχισμός και οι επεκτατικές τάσεις, ενισχύουν τις προκατειλημμένες αφηγήσεις. Ομοίως, οι Ουκρανοί απεικονίζονται ως θύματα, γενναίοι μαχητές ή ως θρησκευόμενοι πατριώτες. Πολιτιστικές προκαταλήψεις, όπως τα γλωσσικά στερεότυπα, επηρεάζουν τις αντιλήψεις για τους Ουκρανούς και τους Ρώσους τοποθετώντας τους όχι ως ξεχωριστές οντότητες, αλλά ως μέρος μιας ευρύτερης σλαβικής ταυτότητας. Αυτές οι αφηγήσεις

υπεραπλουστεύουν τις υποστάσεις των δύο εθνών, εμποδίζοντας μια βαθιά κατανόηση της κατάστασης και των ταυτοτήτων τους.

4.2 Η σωστή πλευρά της ιστορίας: η δημιουργία πολιτικού κλίματος, η εξωτερική πολιτική και ο αντίκτυπος αυτής

Η «σωστή πλευρά της ιστορίας» είναι μια φράση, μία πολιτική δήλωση που χρησιμοποιείται για να περιγράψει την πεποίθηση ότι ορισμένες ενέργειες, κινήσεις ή επιλογές, είναι πολιτικά, ηθικά και κοινωνικά σωστές και πως τελικά, θα αναγνωριστούν ως τέτοιες από τις μελλοντικές γενιές. Η φράση υποδηλώνει ότι υπάρχει μια ιστορική τροχιά προς την πρόοδο και τη δικαιοσύνη, με ένα συγκεκριμένο αποτέλεσμα και όσοι/ες ευθυγραμμίζονται με αυτό το αποτέλεσμα θα θεωρούνται ότι βρίσκονται στη «σωστή πλευρά της ιστορίας». Ο Immanuel Kant και ο Friedrich Hegel ήταν μεταξύ των φιλοσόφων που είχαν την άποψη ότι η ηθική και κοινωνική πρόοδος ήταν αναπόφευκτη και ότι η ιστορία κινούνταν προς μια πιο ιδανική κατάσταση. Άλλοι στοχαστές, όπως ο Karl Marx, υποστήριζαν ότι η ταξική σύγκρουση ήταν η κύρια αιτία της ιστορικής προόδου (Kant, Hegel & Marx, όπως αναφέρεται στο Habermas, 2021).

Η ακριβής προέλευση της φράσης είναι ακόμη και σήμερα άγνωστη. Κάποιοι ιστορικοί αποδίδουν τη φράση στον Αμερικανό πολιτικό φιλόσοφο και θεολόγο Reinhold Niebuhr. Ενώ ο Niebuhr δεν χρησιμοποίησε την ακριβή φράση «σωστή πλευρά της ιστορίας», τα γραπτά και οι ιδέες του όπως το «The Irony of American History» του 1952, έχουν επηρεάσει πολλούς/ές που τη χρησιμοποιούν για να περιγράψουν την ιδέα ότι η πρόοδος και η δικαιοσύνη θα επικρατήσουν τελικά στις ανθρώπινες εξελίξεις (Zubovich, 2017). Άλλοι υποστηρίζουν ότι η φράση έχει τις ρίζες της στη Γαλλική Επανάσταση, όταν οι πολιτικές φατρίες ισχυρίζονταν ότι ήταν στη «σωστή πλευρά της ιστορίας». Επίσης, η αντίληψη του Διαφωτισμού για την ιστορική εξέλιξη είναι μια πιθανή πηγή για την προέλευσή της χωρίς κάτι τέτοιο να έχει επιβεβαιωθεί.

Ανεξάρτητα όμως από την προέλευσή της, η ιδέα του να είσαι στη σωστή πλευρά της ιστορίας έχει βρει θέση σε πολλά διαφορετικά πλαίσια, συμπεριλαμβανομένων πολιτικών και κοινωνικών κινημάτων, πολιτισμικών αλλαγών και αγώνων για τα πολιτικά δικαιώματα. Πολλές φορές αντί του επιθέτου «σωστή» χρησιμοποιείται το ουσιαστικό «λάθος» με τη φράση να μετατρέπεται σε «λάθος πλευρά της ιστορίας», υπερτονίζοντας τη λανθασμένη επιλογή. Όσοι λοιπόν, βρίσκονται στη «σωστή πλευρά της ιστορίας» υποστηρίζουν τη θετική αλλαγή, την πρόοδο. Εκείνοι που δεν είναι, που

την εμποδίζουν και θεωρούνται πολέμοί της, βρίσκονται στη «λάθος πλευρά της ιστορίας». Ωστόσο, αξίζει να σημειωθεί ότι αυτό που θεωρείται ως «σωστή» ή «λάθος» πλευρά της ιστορίας, είναι υποκειμενικό και δύναται να αλλάξει με την πάροδο του χρόνου. Αυτό που θεωρείται προοδευτικό και μόνο σε μια εποχή μπορεί να προσληφθεί διαφορετικά σε μια άλλη.

Η φράση «σωστή πλευρά της ιστορίας» έχει γίνει ένα δημοφιλές ιδίωμα στον πολιτικό λόγο, και υιοθετείται κυρίως από πολιτικά πρόσωπα, αναλυτές και δημοσιογράφους-αρθρογράφους. Για παράδειγμα, ο πρόεδρος των Ηνωμένων Πολιτειών της Αμερικής, Barack Obama, χρησιμοποίησε τη φράση και στις δύο εκδοχές τις ως «σωστή» και «λάθος» πλευρά της ιστορίας. Όταν το 2014, μετά από παρέμβαση του ρωσικού κράτους και του Vladimir Putin καταλήφθηκε η Κριμαία, ο Πρόεδρος Obama δήλωσε: «. . Η Ρωσία βρίσκεται στη λάθος πλευρά της ιστορίας σε αυτό.» (Wall Street Journal, 2014). Το 2016, επαίνεσε τη Γερμανίδα καγκελάρια Angela Merkel για το έργο της με τους πρόσφυγες στην Ευρώπη λέγοντας, ότι βρίσκεται στη «σωστή πλευρά της ιστορίας» (CNN, 2016). Στην Ελλάδα, πολιτικοί έχουν χρησιμοποιήσει κατά καιρούς τη φράση είτε για να δηλώσουν την ιδεολογική τους επιλογή είτε για να ενισχύσουν το αίσθημα κινδύνου των συνεπειών της υιοθέτησης της αντίθετης άποψης. Στη συνέχεια αναφέρονται ενδεικτικά περιπτώσεις χρήσης από Έλληνες Πρωθυπουργούς.

Τον Ιούνιο του 2013, ο τότε πρωθυπουργός της Ελλάδας Αντώνης Σαμαράς, χρησιμοποίησε τη φράση στο 9ο Τακτικό Συνέδριο της ΟΝΝΕΔ:

. . .βρισκόμαστε στη σωστή πλευρά της Ιστορίας. Γιατί εμείς θέλουμε να αλλάξουμε τα πάντα, σε μια κοινωνία που έχει βυθιστεί σε μια κρίση πρωτοφανή. Κι απέναντί μας έχουμε αυτούς που δεν θέλουν να αλλάξει τίποτε! Υπάρχουν επομένως δύο δρόμοι για κάποιο σήμερα που πρέπει να διαλέξει: Το δρόμο που οδηγεί στην Ελλάδα της Ανάπτυξης, με τις τεράστιες αλλαγές για το αύριο. . . Η το δρόμο του χθες, που δε θα αλλάξει τίποτα. (Νέα Δημοκρατία, 2013).

Στις 22 Μαρτίου του 2019, ο τότε Έλληνας Πρωθυπουργός Αλέξης Τσίπρας, στο τέλος της Συνόδου Κορυφής στις Βρυξέλλες και αναφερόμενος στις επικείμενες ευρωεκλογές αλλά και το Brexit είπε: «. . Η Ελλάδα για άλλη μια φορά είναι στη

σωστή πλευρά της Ιστορίας και δεν θα βρεθεί στη λάθος πλευρά» (Η ΑΥΓΗ Εφημερίδα της Αριστεράς, 2019).

Σε ότι αφορά τον πόλεμο στην Ουκρανία, η φράση έχει γίνει ένα επικοινωνιακό εργαλείο για τις κυβερνήσεις, προκειμένου να δικαιολογήσουν στη διεθνή κοινότητα και στους πολίτες τις αποφάσεις τους σε ό,τι αφορά την εξωτερική πολιτική και να ευθυγραμμίσουν τις ενέργειές τους με τις αντιληπτές ηθικές επιταγές. Αρχικά, κατά τις πρώτες ημέρες του πολέμου, η φράση «σωστή πλευρά της ιστορίας» χρησιμοποιήθηκε από τον ελληνικό ψηφιακό Τύπο, για να μεταδώσει την υποστήριξη της Ελλάδας προς την Ουκρανία και τον ουκρανικό λαό και την καταδίκη της για τις ενέργειες της Ρωσίας. Ιστορικά, η Ελλάδα και η Ρωσία έχουν κοινούς πολιτιστικούς και θρησκευτικούς δεσμούς, ωστόσο ο πόλεμος έχει τείνει τις σχέσεις τους. Η αφήγηση για τη «σωστή πλευρά της ιστορίας», αντικατοπτρίζει το διπλωματικό δίλημμα της Ελλάδας μεταξύ της ιστορικής της σχέσης με τη Ρωσία και της ευθυγράμμισης με τις δυτικές αφηγήσεις (ΕΕ, NATO) που υποστηρίζουν την κυριαρχία της Ουκρανίας.

Ο Δημητρέλης (2022) σε άρθρο του στο «Capital.gr» (Παράρτημα, 14) την ημέρα της εισβολής, παρουσιάζει την Ελλάδα να στέκεται από την πρώτη στιγμή στο πλευρό του ουκρανικού λαού, στην επιδίωξή του για εθνική κυριαρχία και δημοκρατία: «. . Μαζί με την Ουκρανία [η Ευρώπη] θα υπερασπιστεί και τον ίδιο της τον εαυτό. . Η Ελλάδα ήταν πάντα στη σωστή πλευρά της ιστορίας. Πάντα ήταν με τη δημοκρατία, με την αξιοπρέπεια. . . σήμερα είμαστε όλοι Ουκρανοί.». Αυτό το πλαίσιο επιδιώκει μέσω της «Ιστορικής Συνέχειας» να απεικονίσει τη χώρα μας, ως ένα έθνος που, ιστορικά, δίνει προτεραιότητα στις ανθρώπινες αξίες έναντι της «ρεάλ πολιτικής» (Realpolitik) και των γεωπολιτικών εκτιμήσεων, τοποθετώντας τη «πάντα» ως υποστηρικτή των δημοκρατικών κανόνων, του διεθνούς δικαίου και της συλλογικής ασφάλειας.

Ομοίως, ο Αμυράς (2022) στην εφημερίδα «Ελεύθερος Τύπος» (Παράρτημα, 15), χρησιμοποιεί τη φράση σε συνδυασμό με αναφορές σε ιστορικούς όρους και παραλληλισμούς για να υποδηλώσει ένα ηθικό υψηλό επίπεδο και μια αίσθηση ιστορικού αναπόφευκτου: «. . Η Ελλάδα, λόγω της γειτνιάσής της με την Τουρκία, δεν έχει αυταπάτες, ούτε βασίζεται σε ξένες δυνάμεις. . . όμως πάντα στέκεται στη σωστή πλευρά της Ιστορίας. Μαζί με τους Συμμάχους και ποτέ με τον Αξονα». Εδώ δίνεται έμφαση στις κοινές εμπειρίες προκλήσεων εδαφικής ακεραιότητας και στη μη αναμενόμενη εξωτερική βοήθεια. Επίσης, ο παραλληλισμός μεταξύ Ρωσίας και

Τουρκίας επικεντρώνεται στις διεκδικητικές εξωτερικές πολιτικές και τις γεωπολιτικές τους επιδιώξεις, υποδηλώνοντας ότι οι ενέργειες της Ρωσίας στην Ουκρανία θα μπορούσαν να θεωρηθούν ανάλογες με τις ενέργειες της Τουρκίας στην Ανατολική Μεσόγειο. Τέλος, η επιλογή των όρων «Σύμμαχου» και «Άξονας» μέσω της αντίθεσης «πάντα-ποτέ» δεν είναι τυχαία. Η αφήγηση της «σωστής πλευράς της ιστορίας» ευθυγραμμίζεται εδώ με την ιστορική επιλογή συμμαχιών της χώρας μας και τις δεσμεύσεις της Ελλάδας ως μέλος της ΕΕ και του ΝΑΤΟ. Ως «Άξονας» σε αυτή την περίπτωση φωτογραφίζεται η Ρωσία.

Στις 27 Φεβρουαρίου του 2022, η ελληνική κυβέρνηση αποστέλλει πολεμικό υλικό στην Ουκρανία προκαλώντας τις αντιδράσεις (και) της αντιπολίτευσης. Την ίδια ημέρα, ο Ευαγγελίου (2022) στο «Liberal» (Παράρτημα, 16), θέλοντας να απαντήσει στις επικρίσεις του ΣΥΡΙΖΑ για την επιλογή της κυβέρνησης, χρησιμοποιεί την εναλλακτική εκδοχή της φράσης: «. . . Για μια ακόμη φορά η αριστερά δείχνει να βρίσκεται στη λάθος πλευρά της ιστορίας.». Πρόκειται για την πρώτη αναφορά σε πολιτική - κομματική ιδεολογία η οποία τοποθετεί την αντίθετη άποψη σε συγκεκριμένα πλαίσια. Το πρώτο σκέλος «Για ακόμη μία φορά» βασίζεται στην ρητορική της «Ιστορικής Συνέχειας», επιδιώκοντας να τοποθετήσει τη συγκεκριμένη ιδεολογία αλλά και τις αντίστοιχες απόψεις ως πάγια λανθασμένες, ξεπερασμένες και προορισμένες να αποτυγχάνουν. Ολόκληρη η φράση (και το άρθρο) υποδηλώνει μια γραμμική εξέλιξη της πολιτικής πραγματικότητας, όπου η συγκεκριμένη ιδεολογία προορίζεται να περιθωριοποιηθεί καθώς οι κοινωνίες εξελίσσονται.

Φτάνουμε στη 1 Μαρτίου του 2022, έξι ημέρες μετά την εισβολή της Ρωσίας στην Ουκρανία και την έναρξη του πολέμου. Η Ελλάδα έχει αποστείλει στην Ουκρανία ανθρωπιστική βοήθεια αλλά και πολεμικό υλικό δύο ημέρες πριν. Ο πρωθυπουργός Κυριάκος Μητσοτάκης από το βήμα της Βουλής, δικαιολόγησε την επιλογή της κυβέρνησης για την αποστολή όπλων: «. . . Η στάση της πατρίδας μας σε αυτή την κρίση είναι προϊόν των δικών μας ιστορικών βιωμάτων, αλλά είναι προϊόν και των μεγάλων γεωπολιτικών μας επιλογών. Γιατί ήμασταν πάντα στην σωστή πλευρά της ιστορίας και το ίδιο κάνουμε και τώρα.» (ΑΝΑ-ΜΡΑwebTV, 2022). Συνέχισε ως προς τον προσανατολισμό της εξωτερικής πολιτικής της κυβέρνησης λέγοντας: «. . . Είμαστε με το πλευρό της Ουκρανίας, είμαστε στο πλευρό της ειρήνης, της νομιμότητας και της δημοκρατίας. Η Ελλάδα συμπαρατάσσεται με όλες τις δυτικές πρωτεύουσες στις κυρώσεις κατά της Ρωσίας.» (ΕΡΤ Α.Ε., 2022).

Για την παρούσα έρευνα, η ημερομηνία αυτή αλλά και οι δηλώσεις του Έλληνα Πρωθυπουργού, αποτελούν κομβικό σημείο μια και από εκεί και πέρα, παρατηρείται ένα μοτίβο, μία επαναλαμβανόμενη χρήση της φράσης για την «πλευρά της ιστορίας» από ένα μεγάλο μέρος των αρθρογράφων. Επίσης, προκειμένου να υπάρξει συνέχεια με τις τοποθετήσεις των εφημερίδων πριν από τη 1 Μαρτίου του 2022 καθώς και μία πιο σαφής εικόνα για τη στάση τους απέναντι στην εξωτερική πολιτική της χώρας, κρίνεται σκόπιμο, τα άρθρα που παρήχθησαν μετά τη 1 Μαρτίου, να χωριστούν σε δύο μέρη **I** και **II** και να εξεταστούν σύμφωνα με την ύπαρξη ή μη της φράσης. Στο πρώτο μέρος (I) (Παράρτημα, 17-23), εξετάζονται τα άρθρα που περιέχουν τη φράση, η οποία αξιοποιείται από τον Τύπο για την τοποθέτησή του απέναντι στις επιλογές της χώρας στον πόλεμο. Στο δεύτερο μέρος (II) (Παράρτημα, 24-31), παρουσιάζονται τα άρθρα τα οποία δεν περιέχουν οποιαδήποτε μορφή της φράσης, αποτελούν ωστόσο, στοιχεία επιβεβαίωσης της ίδιας θέσης ως προς την ευθυγράμμιση των εφημερίδων με την εξωτερική πολιτική της κυβέρνησης.

(I). Σε άρθρο του στην εφημερίδα «Liberal» (Παράρτημα, 17) ο Μαυρίδης (2022), αναφέρεται ευθέως στον Πρωθυπουργό της Ελλάδας και ευθυγραμμίζεται με τις επιλογές της κυβέρνησης: «. . η Ιστορία επιλέγει τους νικητές και τους χαμένους. . .ο Κυριάκος Μητσοτάκης στάθηκε και στέκεται, πράγματι, στη σωστή πλευρά...Δεν μπορούμε να υποσχεθούμε στα παιδιά μας έναν καλύτερο κόσμο αν δεν έχουμε όντως σταθεί στη σωστή πλευρά της Ιστορίας.» Επίσης, χρησιμοποιεί το σχήμα της αντίθεσης «νικητές-χαμένοι» για να θέσει τη διαχωριστική γραμμή των πολιτικών επιλογών, τοποθετώντας τη χώρα μας στους νικητές εξαιτίας των ενεργειών της κυβέρνησης. Τέλος, υποδηλώνει ότι οι ενέργειες και οι στάσεις του Κυριάκου Μητσοτάκη, άρα και της χώρας, είναι ηθικά και στρατηγικά ορθές, αφήνοντας μια παρακαταθήκη για το αύριο του έθνους, ενώ προδικάζει πως θα δικαιωθούν από τις μελλοντικές γενιές.

Στο ίδιο πλαίσιο κι ο Δανίκας (2022) στο «Πρώτο Θέμα» (Παράρτημα, 18): «. .Θα μου πεις «δεν γουστάρω Μητσοτάκη». Κι εγώ θα σου πω «καλά να πάθεις»...Πάνω απ όλα είναι τα συμφέροντα του τόπου. Της πατρίδας. . .» και συνεχίζει λέγοντας:«. . η Ελλάδα βρίσκεται πάντα στην σωστή πλευρά της Ιστορίας». Τι σημαίνει αυτό; Σημαίνει ότι διαχρονικά η μικρή αυτή γεωγραφική «κουκίδα» της γηραιάς Ηπείρου βρισκόταν και βρίσκεται κάτω από την ομπρέλα των νικητών.». Εκτός του ότι χρησιμοποιεί το ίδιο αφήγημα της τοποθέτησης της Ελλάδας στους «νικητές», αποδοκιμάζει την όποια αντίθετη άποψη και τη μη ευθυγράμμιση με τις ενέργειες του πρωθυπουργού και της

εξωτερικής πολιτικής: «καλά να πάθεις». Με οτιδήποτε διαφορετικό εκτός από τον Μητσοτάκη, τίθεται σε κίνδυνο η ευθύνη της ισορροπίας μεταξύ της τήρησης των ηθικών αρχών και της διαφύλαξης των εθνικών συμφερόντων της χώρας.

Την «Ιστορική Συνέχεια» επικαλείται και ο Ευαγγελίδης (2022), στην εφημερίδα «Ελεύθερος Τύπος» (Παράρτημα, 19): «. . .η χώρα μας έχει στο πλευρό της συμμάχους τους Ευρωπαίους. . .Βρίσκεται και σήμερα στη σωστή πλευρά της Ιστορίας, από την οποία ουδέποτε μετατοπίστηκε, σε αντίθεση με. . .επιτήδεια ουδετερότητα της Αγκυρας. Γι' αυτό και η Ελλάδα δεν έχει να φοβηθεί τίποτα.». Και σε αυτό το άρθρο παρατηρείται το ίδιο μοτίβο με τη χρήση της λέξης «Σύμμαχοι», στους οποίους θα στραφεί η Ελλάδα σε ανάλογη περίπτωση (υπονοώντας τον πιθανό κίνδυνο από την Τουρκία) μια και η χώρα σωστά και διαχρονικά, ευθυγραμμίζεται πλήρως με τις επιταγές της ΕΕ σε αντίθεση με την ουδετερότητα της Τουρκίας. Σε μια δεύτερη ανάγνωση, οι βολές του Ευαγγελίδη προς την «επιτήδεια ουδετερότητα» της Τουρκίας, στοχεύουν να «βάλλουν» και όσους εγχώριους πολιτικούς κύκλους επιλέξουν να μη συνταχθούν με τις ενέργειες της κυβέρνησης σε ότι αφορά την εξωτερική πολιτική και τη στάση της στον πόλεμο.

Στην ίδια εφημερίδα, ο Παπαπαναγιώτου (2022) θεωρεί την Ελλάδα πρωτοπόρο δύναμη στην προσπάθεια για την απάντηση της Ευρώπης στη Ρωσία: «. . .Γι αυτό και βρέθηκε [η Ελλάδα] στην πρωτοπορία. . .για τη διαμόρφωση της «ευρωπαϊκής απάντησης»...επέλεξε και πέτυχε να γίνει συνδιαμορφωτής των «μεγάλων λύσεων». . .σωτήρια για την Ευρώπη και τους πολίτες της. ΒΡΕΘΗΚΕ πάλι δηλαδή στη σωστή πλευρά της Ιστορίας.» (Παράρτημα, 20). Ωστόσο, παρατηρείται μία διαφοροποίηση σε σχέση με προηγούμενα και επόμενα άρθρα για τη στάση της Ελλάδας στον πόλεμο. Στην προσπάθεια του να δικαιολογήσει τις ενέργειες της κυβέρνησης, τοποθετεί τη χώρα μας σε θέση οδηγού-συνδιαμορφωτή και όχι -ως συνήθως- ακόλουθου στη λήψη των ευρωπαϊκών αποφάσεων.

Ο Μουμτζής σε άρθρο του στην εφημερίδα «Liberal» (Παράρτημα, 21), με αφορμή τη «σωστή πλευρά της ιστορίας» αναπτύσσει δριμυία κριτική στο κόμμα του ΣΥΡΙΖΑ και το χαρακτηρίζει επικίνδυνα αναποφάσιστο ως προς την επιλογή της «σωστής πλευράς»: «. . .Γράφω τα αυτονόητα γιατί ακόμα και σήμερα ακούγονται ανοησίες, που μας πηγαίνουν σε άλλες εποχές. . .ο Α. Τσίπρας και η ριζοσπαστική Αριστερά βρίσκονται σε ιδεολογικό αδιέξοδο. . . αν και νομίζω ότι δεν έχουν ξεκαθαρίσει ποια είναι η σωστή

πλευρά της Ιστορίας.» Εδώ, η χρήση συναισθηματικά φορτισμένης γλώσσας όπως: «ανοησίες, που μας πηγαίνουν σε άλλες εποχές», «αδιέξοδο» χρησιμοποιείται για να ασκηθεί κριτική στην αξιωματική αντιπολίτευση και να αποδυναμωθεί ως αναξιόπιστη η οποιαδήποτε θέση της - διαφωνία.

Επιπλέον, στηρίζει ανοιχτά την εξωτερική πολιτική της κυβέρνησης: «Η εξωτερική πολιτική είναι πολύ σοβαρό πράγμα. . .όταν ένα μεγάλο κόμμα έχει σαφέστατο γεωπολιτικό στίγμα, τότε θα αντιμετωπίζει όλες τις διεθνείς κρίσεις χωρίς αμφιταλαντεύσεις. . .Και η Νέα Δημοκρατία. . .είναι ένα μεγάλο κόμμα». Η επιλογή των φράσεων και η συναισθηματικά φορτισμένη γλώσσα στοχεύουν εδώ, να προκαλέσουν εθνική ανάταση και πατριωτισμό. Φράσεις όπως «Η εξωτερική πολιτική είναι πολύ σοβαρό πράγμα», «. . .όταν ένα μεγάλο κόμμα έχει σαφέστατο γεωπολιτικό στίγμα, τότε θα αντιμετωπίζει όλες τις διεθνείς κρίσεις χωρίς αμφιταλαντεύσεις» και «η Νέα Δημοκρατία είναι ένα μεγάλο κόμμα» χρησιμοποιούνται για να περιγράψουν θετικά τη στάση της κυβέρνησης. Η συσχέτιση αυτών των θετικών συναισθημάτων με τις ενέργειές της, ενισχύει ακόμη περισσότερο το αφήγημα της «σωστής πλευράς».

Στον ίδιο τόνο και η Κατσιουγιάννη (2022) στην εφημερίδα «Πρώτο Θέμα» (Παράρτημα, 22), η οποία αξιοποιεί τη φράση γύρω από την οποία ξεδιπλώνεται η κριτική της απέναντι στις αντιπολεμικές συναυλίες οι οποίες αποδοκίμασαν και την αποστολή οπλισμού στην Ουκρανία. Αρχικά με ρητορικά ερωτήματα οδηγεί στο υπονοούμενο συμπέρασμα: «. . .Πού είναι όλοι αυτοί οι άνθρωποι του πνεύματος και των τεχνών; Πού είναι όλοι αυτοί που μάχονται για τα δικαιώματα του κάθε κατατρεγμένου;» το οποίο παρουσιάζει στη συνέχεια: «. . .σε οποιαδήποτε άλλη περίπτωση – όλοι αυτοί οι «ευαίσθητοι». . .Θα πρωτοστατούσαν με κάθε είδους διαμαρτυρία. . .». Επιπλέον, μέσω της ειρωνείας, τοποθετώντας σε εισαγωγικά τη λέξη ευαίσθητοι αμφισβητεί τις προθέσεις πρωταγωνιστών των συναυλιών. Καταλήγει: «. . .Σας δίνεται μία ευκαιρία να σταθείτε από τη σωστή πλευρά της Ιστορίας και να κάνετε το καλό για τον τόπο μας. Μην τη χάσετε και αυτή!». Το ενδιαφέρον κομμάτι εδώ είναι η φράση «Μην τη χάσετε και αυτή» υποδηλώνοντας μέσω της «Ιστορικής Συνέχειας» τη συνεπή αντιδυτική άρνηση σύνταξης με αντίστοιχες πολιτικές επιλογές με αυτή της κυβέρνησης.

Το μοτίβο συνεχίζεται, μήνες μετά, σε άρθρο του Μαυρίδη (2022) στο «Liberal» (Παράρτημα, 23), αυτή τη φορά μέσω της εναλλακτικής μορφής της γνωστής φράσης:

« . . Σύντροφοι της άλλης όχθης. . . Για άλλη μια φορά είστε στη λάθος πλευρά της Ιστορίας. . . Όσοι λένε ότι θα μπορούσαμε να κρατήσουμε μία ουδέτερη στάση, δεν θέλουν να δουν ότι μια τέτοια στάση θα έδιωχνε από κοντά μας τους όποιους πραγματικούς συμμάχους έχουμε και θα μας έκανε εύκολη λεία στους αγαπητούς φίλους, γείτονες...». Ο Μαυρίδης, φωτογραφίζοντας με τη γνωστή προσφώνηση «σύντροφοι» συγκεκριμένο ιδεολογικό - κομματικό προσανατολισμό, προβαίνει σε μια τοποθέτηση της αντίθετης άποψης, συνεπή απέναντι στη στάση της κυβέρνησης: «Για άλλη μια φορά. . .», «λάθος πλευρά». Στη συνέχεια αποδοκιμάζει την όποια διαφωνία για την εξωτερική πολιτική της χώρας μέσω της κινδυνολογίας και των συνεπειών που θα επέφερε οποιαδήποτε άλλη ενέργεια και η μη ευθυγράμμιση της κυβέρνησης με τις επιταγές των «συμμάχων».

(II). Στο άρθρο του ο Έλλης (2022) στην εφημερίδα «Η Καθημερινή» (Παράρτημα, 24), στηρίζει πλήρως την εξωτερική πολιτική της Ελλάδας νομιμοποιώντας μάλιστα και την αποστολή οπλισμού από την ελληνική κυβέρνηση: « . . οι κινήσεις της ελληνικής κυβέρνησης είναι απόλυτα σωστές και πρέπει να αναγνωριστούν από συμμάχους και εταίρους. . . οφείλουμε να πάρουμε τις δύσκολες και ουσιαστικές αποφάσεις όπως είναι η αποστολή εξοπλισμού.». Επίσης, χρησιμοποιεί το αφήγημα των «συμμάχων» τους οποίους καλεί να αναγνωρίσουν την «δύσκολη» απόφαση της χώρας ως ευθυγράμμιση με τη δική τους στάση. Ακριβώς την ίδια στήριξη εκφράζει και ο Αμυράς (2022) στον «Ελεύθερο Τύπο» (Παράρτημα, 25): « . . ΣΕ Ο,ΤΙ ΑΦΟΡΑ την Ελλάδα η κυβέρνηση Μητσοτάκη έλαβε σωστές αποφάσεις. . . Το Κίεβο χρειάζεται τη στήριξη όλων μας προκειμένου να αντιμετωπίσει τη ρωσική εισβολή.»

Ο Αθανασόπουλος (2022) στο «Βήμα» (Παράρτημα, 26) παρουσιάζει την επιλογή της κυβέρνησης για στήριξη και αποστολή (και) στρατιωτικής βοήθειας ως μία πολιτική παρακαταθήκη, η οποία θα αποδώσει καρπούς, την υποστήριξη από τους «δυτικούς συμμάχους», στο μέλλον: « . . Η ξεκάθαρη επιλογή της Αθήνας να συμπαραταχθεί με τους δυτικούς της συμμάχους στο Ουκρανικό. . . Η ελληνική στάση συνιστά λοιπόν και μία διπλωματική επένδυση που δεν πρέπει να προσπερνάται.». Στην ίδια φιλοσοφία με τον Αθανασόπουλο και ο Καρύδας (2022) στο «Πρώτο Θέμα» (Παράρτημα, 27). Αρχικά, σπεύδει να ευθυγραμμιστεί με τον Έλληνα Πρωθυπουργό και τις επιλογές του. Στη συνέχεια χρησιμοποιεί, όπως και ο Αθανασόπουλος, το αφήγημα της «επένδυσης»: « . . Οι εξελίξεις στο θέμα της Ουκρανίας δικαιώνουν πλήρως τις επιλογές της

ελληνικής κυβέρνησης και προσωπικά του πρωθυπουργού Κυριάκου Μητσοτάκη. . Η καθαρή στάση της Ελλάδας σήμερα είναι μια ασφαλής επένδυση για το αύριο.»

Ο Οικονομόπουλος (2022) σε άρθρο του στην «iefimerida» (Παράρτημα, 28), προκειμένου να δικαιολογήσει τις ενέργειες της κυβέρνησης, χρησιμοποιεί το αφήγημα της «Δύσης» τοποθετώντας την Ελλάδα ως κοιτίδα του δυτικού πολιτισμού επικροτώντας μάλιστα τα λόγια του πρωθυπουργού: «Πολύ καλά έκανε ο Μητσοτάκης και επανέλαβε ότι η Ελλάδα δεν ανήκει στη Δύση, «είναι η Δύση!». . Και ως ενεργό μέρος της. . μετέχει στην αντίδραση και τις κυρώσεις εναντίον της Ρωσίας». Το ίδιο κάνει και ο Καραμήτσος (2022) στο «Πρώτο Θέμα» (Παράρτημα, 29), όπου αναφέρεται προσωπικά στον Έλληνα πρωθυπουργό νομιμοποιώντας την απόφασή του για αποστολή στρατιωτικής βοήθειας στην Ουκρανία. Σύμφωνα με τον Καραμήτσο, η ενέργεια αυτή ήταν που τοποθέτησε την Ελλάδα στις μεγάλες δυνάμεις της Δύσης: «. . στην Ελλάδα μπορεί να μην ήταν δημοφιλής η απόφαση του πρωθυπουργού να ενταχθεί στο γκρουπ με τις μεγάλες και ισχυρές χώρες της Δύσης που έστειλαν όπλα στην Ουκρανία. . αλλά ορισμένες φορές πρέπει να λαμβάνονται και τέτοιες αποφάσεις αν ενισχύουν τις εθνικές θέσεις της χώρας. Αυτό έκανε ο Μητσοτάκης.».

Ο Μουμτζής (2022) στην «Καθημερινή» (Παράρτημα, 30), τονίζει τις υποχρεώσεις της Ελλάδας απέναντι στο NATO χρησιμοποιώντας επίσης το αφήγημα της «συμμαχίας». Αφήνεται να εννοηθεί πως οποιαδήποτε, άλλη ενέργεια θα μπορούσε να προκαλέσει ρήγμα στη συμμαχία: «. . Παρείχαμε στρατιωτική βοήθεια σε ένα ευρωπαϊκό κράτος. . φανήκαμε συνεπείς στις υποχρεώσεις μας απέναντι στη συμμαχία στην οποία ανήκουμε. . γιατί αποδεικνύουμε πως είμαστε αξιόπιστοι σύμμαχοι.». Τέλος, με το επιχείρημα της ηθικής υποχρέωσης και της πολιτικής σταθερότητας δικαιολογεί και παρακινεί σε αντίστοιχες κινήσεις από τη χώρα στο μέλλον: «. . Εννοείται πως η Ελλάδα θα πρέπει να εξακολουθήσει να προωθεί στρατιωτικό υλικό στη μαχόμενη Ουκρανία για ηθικούς και για πολιτικούς λόγους.». Ομοίως ο Λάμπιας (2022) στην ίδια εφημερίδα (Παράρτημα, 31): «. . [η ελληνική κυβέρνηση] εφαρμόζει τη σωστή πολιτική. . Η χώρα έχει υποχρεώσεις, ως μέλος του NATO και της Ευρωπαϊκής Ένωσης, να συμμορφώνεται με τις αποφάσεις τους.».

Απαντώντας στο ερευνητικό ερώτημα 3.

Τα ευρήματα σε αυτό το κεφάλαιο υποδηλώνουν τη στενή σύνδεση και την ευθυγράμμιση μεταξύ των ελληνικών ψηφιακών εφημερίδων και της εξωτερικής πολιτικής της κυβέρνησης. Αυτό αρχικά επιβεβαιώνεται, μέσα από την εκτενή χρήση του να είσαι «στη σωστή πλευρά της ιστορίας». Με την επιλογή αυτής της πολιτικής δήλωσης, νομιμοποιούνται και επικροτούνται μέσα από τα άρθρα οι επιλογές της κυβέρνησης, συνδέοντας τις αποφάσεις της με την προσπάθεια και την υποχρέωση της χώρας να ευθυγραμμιστεί με τους «δυτικούς» κανόνες. Επιπλέον, η παράθεση επίσημων δηλώσεων της ελληνικής κυβέρνησης εντός των άρθρων, αναδεικνύει περαιτέρω τη σχέση μεταξύ της απεικόνισης των εφημερίδων και της εξωτερικής πολιτικής. Άρθρα που περιλαμβάνουν δηλώσεις κυβερνητικών αξιωματούχων αντικατοπτρίζουν συχνά την επίσημη στάση της χώρας. Από την άλλη, αντίθετες δηλώσεις από στελέχη της αντιπολίτευσης περιλαμβάνονται σε επικριτικά άρθρα προς τις-αντίθετες με το κυβερνητικό αφήγημα- φωνές.

Η ανάλυση περιεχομένου αποκαλύπτει μια σειρά από στρατηγικές πλαισίωσης και γλωσσικούς τόνους που χρησιμοποιούνται από τις εφημερίδες κατά την απεικόνιση της σύγκρουσης. Η επικράτηση θετικού τόνου και συναισθηματικά φορτισμένης γλώσσας στις αναφορές των αρθρογράφων ως προς τις ενέργειες της κυβέρνησης, ενισχύει ακόμη περισσότερο τη θέση της ορθής πολιτικής επιλογής. Ακόμη, σε κάποια από τα άρθρα (Παράρτημα, 17, 24, 25 & 30), παρατηρείται μία μεταφορά από το δεύτερο ενικό και το τρίτο ενικό πρόσωπο, στο πρώτο πληθυντικό όταν γίνεται αναφορά στις υποχρεώσεις της κυβέρνησης απέναντι στα εθνικά συμφέροντα της Ελλάδας. Με τη χρήση του πρώτου πληθυντικού προσώπου οι αρθρογράφοι τονίζουν το αίσθημα της εθνικής ενότητας και αλληλεγγύης. Με αυτή την πρακτική δημιουργείται, μία γέφυρα μεταξύ της κυβέρνησης και του αναγνωστικού κοινού, μία διεπαφή μεταξύ της κυβερνητικής εξωτερικής πολιτικής και της κοινής γνώμης. Χρησιμοποιώντας γλώσσα που υπονοεί μια συλλογική στάση, υποδηλώνεται ότι το έθνος στέκεται μαζί με τις αποφάσεις της κυβέρνησης, ότι η στάση της είναι αντιπροσωπευτική για ολόκληρο τον ελληνικό πληθυσμό. Με αυτόν τον τρόπο ενισχύεται περαιτέρω η επιθυμητή εικόνα της.

Τέλος, η γεωπολιτική θέση της Ελλάδας επηρέασε και επηρεάζει τόσο τις αφηγήσεις των εφημερίδων όσο και την κυβερνητική εξωτερική πολιτική. Ο ελληνικός Τύπος

υπογραμμίζει συχνά τη δέσμευση της χώρας για μια ενιαία ευρωπαϊκή απάντηση κατά της ρωσικής επιθετικότητας χρησιμοποιώντας επανειλημμένα τις λέξεις «σύμμαχοι», «συμμαχία». Αυτό έχει ως στόχο να αναδείξει τον ρόλο της Ελλάδας ως υπεύθυνου κράτους μέλους της ΕΕ. Οι δεσμεύσεις της Ελλάδας προς την ΕΕ και το ΝΑΤΟ ωθούν την κυβέρνηση να ευθυγραμμίζει τα μηνύματά της στον Τύπο με τις δυτικές αφηγήσεις, τονίζοντας τη σημασία της περιφερειακής σταθερότητας και της συνεργασίας. Τέλος, ορισμένα άρθρα υπογραμμίζουν και τις πιθανές δευτερογενείς επιπτώσεις της σύγκρουσης στην περιοχή της Μεσογείου, ενισχύοντας περαιτέρω τη στήριξη τους στις ενέργειες εξωτερικής πολιτικής.

4.3 Πολιτικές θέσεις εφημερίδων: Πολιτικός χαρακτηρισμός και περιθωριοποίηση

Το κεφάλαιο αυτό, εμβαθύνει στην περίπλοκη σχέση μεταξύ του ψηφιακού Τύπου, της πολιτικής και της ιδεολογίας, εστιάζοντας στο πώς οι ελληνικές εφημερίδες εκμεταλλεύονται τον πόλεμο της Ουκρανίας ως εργαλείο, για να στοχοποιήσουν πολιτικά κόμματα και ιδεολογικές θέσεις. Ορισμένες από τις απόψεις των αρθρογράφων αγγίζουν τα όρια του λόγου του μίσους. Ωστόσο, οι πιο ακραίες εκφράσεις τους παρουσιάζονται στο υποκεφάλαιο 4.4. Για την πλήρη αποτύπωση του πολιτικού κλίματος, τα άρθρα των εφημερίδων παρουσιάζονται με επαγωγική ροή. Από το ειδικό, αρχικά με την δριμεία κριτική των αρθρογράφων στα κόμματα του ΣΥΡΙΖΑ (κυρίως) και του ΚΚΕ, στο γενικό πλαίσιο ευθυγράμμισης με φιλοκυβερνητικές ιδεολογίες και την πολιτική περιθωριοποίηση της αντίθετης-αντικυβερνητικής άποψης (δεν είναι η πρώτη αναφορά στα δύο κόμματα και τις ιδεολογίες ωστόσο, οι προηγούμενες αναφορές δεν εξυπηρετούν τους σκοπούς του ερευνητικού ερωτήματος). Το στοιχείο της πολιτικής περιθωριοποίησης εκδηλώνεται σε οτιδήποτε αντιτίθεται στην ιδεολογική - κομματική γραμμή που υπερασπίζονται οι εφημερίδες, πολλές φορές με πρόσχημα τις ανησυχίες για την υπονόμευση της εθνικής ασφάλειας.

Το πρώτο άρθρο πολιτικού χαρακτηρισμού υπογράφει ο Μαυρίδης (2022) στο «Liberal» (Παράρτημα, 32). Την ημέρα της εισβολής και χωρίς να έχει προλάβει να αναπτυχθεί στην Ελλάδα κάποιο ισχυρό αντιδυτικό-αντικυβερνητικό μέτωπο σε ότι αφορά τα γεγονότα, σπεύδει να προεξοφλήσει το επερχόμενο πολιτικό κλίμα και τη στάση η οποία θα θέσει στο περιθώριο οποιαδήποτε φωνή επιχειρήσει να ταχθεί υπέρ της Ρωσίας. Σε δεύτερο επίπεδο, η τοποθέτηση αυτή απευθύνεται και στο κοινό το

οποίο αν και δε θα ταχθεί υπέρ της Ρωσίας, υπάρχει η πιθανότητα να εκφράσει στο μέλλον μία αντιδυτική φωνή και να φθείρει παράλληλα την ελληνική κυβέρνηση. Για να ενισχύσει το αφήγημα του κινδύνου και της ευθύνης του πολιτικού αποκλεισμού, ο Μαυρίδης προβαίνει και σε απαξιωτικούς χαρακτηρισμούς προς τις υπάρχουσες και τις εν δυνάμει φιλορωσικές-αντιδυτικές απόψεις:

. . . Στην Ελλάδα είχαμε ανέκαθεν ένα μπλοκ ρωσόφιλων. . . Έχει όμως νόημα να αποκλειστεί η πιθανότητα να πρωταγωνιστήσουν τα επόμενα χρόνια στην πολιτική σκηνή τα τσιράκια του Βλαδίμηρου! Είναι ευθύνη του αστικού χώρου να πολεμήσει τους πουτινιστές... Δεν είμαστε υποχρεωμένοι ούτε να τους ακούσουμε, ούτε να τους αποδεχτούμε.... Ανεξάρτητα από το αν το κάνουν από σκοπιμότητα ή από βλακεία, το βλαπτικό αποτέλεσμα των πράξεών τους είναι το ίδιο. Γι' αυτό και θα μας βρουν απέναντι.

Στα προηγούμενα κεφάλαια διαπιστώθηκε ότι οι ελληνικές εφημερίδες πλαισιώνουν τον ρωσο-ουκρανικό πόλεμο ως έναν αγώνα μεταξύ των δυτικών αξιών της δημοκρατίας και της ελευθερίας και της ρωσικής αυταρχικής επιθετικότητας. Για να ενισχύσουν τη θέση αυτή, οι αρθρογράφοι συνδέουν τα κόμματα και τα πρόσωπα του ΣΥΡΙΖΑ και του ΚΚΕ με πάγια αντιδυτικά, φιλορωσικά αισθήματα. Τα δύο αυτά κόμματα θεωρούνται και παρουσιάζονται ως απειλές για αυτές τις αξίες. Επιπλέον, απεικονίζουν τον ΣΥΡΙΖΑ και το ΚΚΕ ως αδύναμα και αναποφάσιστα στην απάντησή τους στον πόλεμο της Ουκρανίας και την καταδίκη της ρωσικής εισβολής. Υπογραμμίζουν τις αποτυχίες αυτών των μερών στην αντιμετώπιση προηγούμενων διεθνών κρίσεων, παρουσιάζοντάς τα ως ακατάλληλα και επικίνδυνα για τη «δημοκρατική Δύση». Προς την κατεύθυνση αυτή κινείται η Γιαννάκα (2022) στην «iefimerida» που αρχικά σε άρθρο της, αναπαράγοντας τα λόγια του πρωθυπουργού, φωτογραφίζει (χωρίς να κατονομάζει) δύο από τα τέσσερα κόμματα (ΣΥΡΙΖΑ, ΚΚΕ) τα οποία αποκαλεί ακολούθους του Πούτιν:

. . . Μία σύγκλιση των άκρων, με στόχο την καθήλωση και την καταπίεση», αποκάλυψε αυτή την «ένωση των τεσσάρων» ο πρωθυπουργός. . . υπάρχουν στην Ελλάδα πολιτικοί που δεν θέλουν «να ανήκουμε στη Δύση», αφού, όπως

λένε, «ανήκουμε στη Δύση, στην Ανατολή, στο βορά και στο νότο». . .ελπίζουν ότι έτσι, στο εσωτερικό μέτωπο, θα γράψει απώλειες η ελληνική κυβέρνηση, ενόψει εκλογών. Είναι τα ίδια πολιτικά στελέχη που εξακολουθούν να αναριγούν ακούγοντας το σοβιετικό ύμνο, φοράνε τον γούνινο σκούφο με το σφυροδρέπανο και αναρτούν στα γραφεία τους την αφίσα του Βελουχιώτη.

Ωστόσο, σε επόμενο άρθρο της (Παράρτημα, 34) η Γιαννάκα (2022) αναφέρεται κανονικά στα κόμματα του ΚΚΕ και του ΣΥΡΙΖΑ χρησιμοποιώντας και πάλι το αντιδυτικό αφήγημα, την υποταγή στον ηγέτη και την αντιμετώπιση προηγούμενων διεθνών κρίσεων με στόχο την πολιτική περιθωριοποίηση:

. . .καινούργιοι κίνδυνοι ελλοχεύουν. . .**τα ορφανά του Πούτιν** [διατυπωμένο στο άρθρο με έντονη γραφή], οι λαϊκιστές ανά την υφήλιο. . .πρέπει να μείνουν στο περιθώριο. Αυτό αφορά και την ελληνική Αριστερά. . .Δήθεν αγώνες του ΚΚΕ για την ελευθερία κατά των δυναστών. Δήθεν αγώνας για τον λαό. Τα γεγονότα στην Ουκρανία επαναφέρουν στη μνήμη μας και τα κατορθώματα ΣΥΡΙΖΑ, με τα ταξίδια για δάνεια στη Ρωσία. . .το αντιευρωπαϊκό δημοψήφισμα του 2015. Όλα αποτελούν διαφορετικές όψεις της ίδιας αντιδυτικής νοοτροπίας που αμφισβητεί τα τελευταία χρόνια τις αξίες του δυτικού πολιτισμού.

Ακριβώς το ίδιο κάνει και η Γαλανού (2022) στο «Liberal» (Παράρτημα, 35): «Αν στις ευρωπαϊκές κυβερνήσεις κυριαρχούσε η αντίληψη ΣΥΡΙΖΑ - ΑΝΕΛ για την Ευρώπη, τη δημοκρατική ελευθερία και τον κόσμο, οι Ουκρανοί θα βρίσκονταν εντελώς μόνοι απέναντι στην πολεμική μανία του Πούτιν να καθυποτάξει τη Δύση». Στη συνέχεια στρέφεται κατά των αντιπολεμικών μηνυμάτων και τις προθέσεις όσων τα εκδηλώνουν, ευθυγραμμισμένη με την ευρύτερη πολιτική κατηγορία για τήρηση ίσων αποστάσεων μεταξύ θύτη και θύματος από το κόμμα του ΣΥΡΙΖΑ το οποίο τοποθετεί κάτω από την ομπρέλα του αριστερισμού: «. . .Το No war για την Ουκρανία σημαίνει παράδοση. Σημαίνει απώλεια πατρίδας και ελευθερίας. Το No war για τους αριστεριστές είναι απλώς φωτογραφίες κανών με γαρύφαλλα και το... σήμα της Μερσεντές.».

Ο Λάζος (2022) της εφημερίδας «Capital.gr» (Παράρτημα, 36), με το σχήμα της επιφοράς και την επανάληψη της λέξης «παραμύθι» βάζει κατά του ΣΥΡΙΖΑ ενισχύοντας την ιδέα της αναξιόπιστης αντιπολίτευσης η οποία, κατά τον ίδιο, διακρίνεται για τις παραπλανητικές τακτικές της. Η επανάληψη της συγκεκριμένης λέξης, χρησιμοποιείται από τον Λάζο για να συνδέσει, όχι τόσο την αδυναμία των προηγούμενων ενεργειών του ΣΥΡΙΖΑ, αλλά τις πολιτικές του επιλογές, με το αφήγημα του φιλορωσικού αισθήματος και του αντιδυτικισμού:

. . .ο Αλέξης Τσίπρας και το κόμμα του οποίου ηγείται, έχουν εδώ και καιρό ξεκαθαρίσει το δόγμα με το οποίο πολιτεύονται. . . "Τα πάντα είναι στο παραμύθι"! Τους ενώνει ο Πούτιν, όπως τους ένωνε το παραμύθι "του ζουρνά των αγορών" το 2015. Δεν θα μπορούσαν, παρά να αδράξουν την ευκαιρία για να πουλήσουν ένα ακόμη "παραμύθι"! Τα περί "ναζιστικού Αζόφ", δεν είναι παρά ακριβώς αυτό: ένα καλοστημένο παραμύθι!

Στη συνέχεια του άρθρου το οποίο αναλύσαμε στο υποκεφάλαιο 4.2 (Παράρτημα, 23), ο Μαυρίδης (2022) απευθύνεται με ειρωνικό ύφος στον ιδεολογικό χώρο της αριστεράς. Η κομμουνιστική ψυχοσύνθεση προβάλλεται να διακρίνεται από παραλογισμό και έλλειψη ανθρωπιάς. Προϊδεάζει αρνητικά το αναγνωστικό κοινό προς την ιδεολογία αυτή, με τον χαρακτηρισμό των φωνών που διαφωνούν ως αναξιόπιστες, εξτρεμιστικές και περιθωριακές. Αυτή η τακτική όχι μόνο δυσφημεί τις αντίθετες θέσεις, αλλά δημιουργεί επίσης μια ατμόσφαιρα όπου η έκφραση τέτοιων απόψεων είναι κοινωνικά ανεπιθύμητη και πρέπει να αποκλειστεί. Αυτό το πλαίσιο επιχειρεί να αποθαρρύνει τους αναγνώστες να λάβουν σοβαρά υπόψη αυτές τις φωνές και χρησιμοποιείται για να απονομιμοποιήσει τις προοπτικές τους: «. . .Ξέρω, για κάποιον περίεργο λόγο υπερασπίζονται με αυταπάνη τους δολοφόνους, τους εισβολείς. . .Η αλήθεια απέχει αρκετά από τις ονειρώξεις κομμουνιστών. . .αλλά είναι εντελώς παράλογη και απάνθρωπη. . .ας μας πουν οι σύντροφοι πώς αντέχει η αριστερή ψυχούλα τους να υπερασπίζεται ανθρώπους που απειλούν να εξαφανίσουν τη ζωή από τον πλανήτη (Παράρτημα, 37).

Ο Σιακαντάρης (2022) στην εφημερίδα «Το Βήμα» (Παράρτημα, 38), τοποθετείται κι αυτός εναντίον της αριστεράς, εξισώνοντας τις απόψεις τους με εκείνες της άκρας

δεξιάς ευθυγραμμισμένος με τη «θεωρία των δύο άκρων». Στη συνέχεια αμφισβητεί το κατά πόσο αντιπροσωπεύει την αριστερή ιδεολογία η στάση στήριξης της Ρωσίας με την μη αποδοκιμασία της, τοποθετώντας σε εισαγωγικά τη λέξη αριστεροί, θέτοντας ρητορικά ερωτήματα και παραπέμπει στον Σλαβόι Ζίζεκ (φιλόσοφος) για την ενίσχυση της αφήγησης. Με τη λέξη «πουτινιστές» επιχειρεί να σταματήσει πολιτικά τους εκφραστές της θέσης. Πρόκειται για μία κατασκευασμένη λέξη αρνητικής χροιάς, η οποία αποτελεί μεταφραστικό δάνειο από την λατινογενή κατάληξη -istas και χρησιμοποιείται για να δηλώσει σε αυτή την περίπτωση τα κοινά χαρακτηριστικά της υποταγής στον Πούτιν:

. . Στη χώρα μας το «να μην ταπεινωθεί ο Πούτιν» ζητούν όχι μόνο οι ακροδεξιοί ορθοδοξολάγνοι. Στο όνομα των ίσων ευθυνών όλων των ιμπεριαλισμών, αλλά και στο όνομα της νοσταλγίας περασμένων σοβιετικών μεγαλείων, έχει συγκροτηθεί και ένας συνασπισμός «αριστερών» φανερών και κρυφών φίλων του Πούτιν. . Οι «αριστεροί» πουτινιστές ζητούν ό,τι και ο «ρεαλιστής» ιμπεριαλιστής Κίσινγκερ. Πόσο αριστερό όμως είναι να ζητούν να μην ταπεινωθεί ο Πούτιν και να αδιαφορούν για την ταπείνωση λαών; Πόσο αριστερό είναι να ντροπιάζουν και να ταπεινώνουν την Αριστερά για να μην ταπεινωθεί ο Πούτιν; Ας ακούσουν έστω τον Σλαβόι Ζίζεκ που στον «Guardian» δήλωνε πως «δεν είναι αληθινός αριστερός όποιος δεν στηρίζει την Ουκρανία».

Τα δημοσιογραφικά πυρά του Μαυρίδη βρίσκουν στόχο και στην εγχώρια δεξιά πτέρυγα. Σε επόμενο άρθρο του στην ίδια εφημερίδα «Liberal» (Παράρτημα, 39), ο Μαυρίδης (2022) επιτίθεται κατά ενός τμήματος της συγκεκριμένης ιδεολογίας. Το άρθρο είναι εξ ολοκλήρου αφιερωμένο στην απαξίωση της πολιτικής στάσης της δεξιάς στην οποία μάλιστα προσδίδει και διακριτά γνωρίσματα που είναι προφανή για τον ίδιο, με εξαίρεση την ιδιότητα αντικαπιταλισμού στην οποία δίνει έμφαση και την τοποθετεί ειρωνικά σε εισαγωγικά: «. . Η «αντικαπιταλιστική» (!!!) δεξιά, η αντισυστημική, η θρησκόληπτη. . Είναι μία δεξιά υπηρέτης της ολιγαρχίας. . έχει σχέση με το κοινό έγκλημα και την μαφία. . είναι ό,τι πιο ακραίο υπάρχει. . ταυτίζεται με τα ορφανά του

Στάλιν.». Στη συνέχεια εκφράζει την ανακούφισή του που η συγκεκριμένη ιδεολογία δεν έχει τα μέσα να προκαλέσει πολιτική φθορά στην κεντροδεξιά κυβέρνηση του Μητσοτάκη: «. . .η δεξιά αυτή είναι ευτυχώς ξεδοντιασμένη. . .η κεντροδεξιά έχει σήμερα μία ισχυρή ηγεσία υπό τον Κυριάκο Μητσοτάκη. . . Όσο ο Μητσοτάκης είναι ισχυρός, τόσο αυτή η δεξιά θα κρύβεται στα λαγούμια . . .Τραγικοί...».

Στη ίδια επίθεση κατά της «λαϊκής δεξιάς» και ο Μαγκλίνης (2022) στην εφημερίδα «Η Καθημερινή» (Παράρτημα, 40). Μέσα από το άρθρο του επιδιώκει να απονομιμοποιήσει τους αντιπάλους προβάλλοντας έτσι την ευθυγράμμισή του με τις ιδεολογικές επιταγές της κυβέρνησης. Υπογραμμίζει τα κοινά αντιδυτικά αισθήματα που συνδέονται με τις αντιδράσεις των αριστερών κομμάτων αλλά και την «λαϊκή, παραδοσιακή ελληνική Δεξιά» όπως την χαρακτηρίζει: «. . .Κάποιοι ανέμεναν από την εγχώρια Αριστερά αυτή τη σιωπή ή και τη φιλορωσική αντίδραση απέναντι στην εισβολή στην Ουκρανία, όχι όμως και από την εγχώρια Δεξιά. . . Αυτό που τους ενώνει. . .είναι ένα εγγενές, έμφυτο αντιδυτικό ανακλαστικό.». Ειδικότερα, προβαίνει σε ειρωνικούς χαρακτηρισμούς προς την «παραδοσιακή Δεξιά», με φράσεις όπως: «κομμουνιστοφάγοι του χθες», «απολογητές της Μακρονήσου», «συμπαθούντες την απριλιανή χούντα» εκφράζοντας με επιθετικό τόνο την αποδοκιμασία του προς τη μη στήριξη στην κεντροδεξιά κυβέρνηση με την οποία μοιράζονται κοινό πολιτικό-ιδεολογικό (πρόσφατο) παρελθόν.

Η Γαλανού (2022) με νέο άρθρο της στο «Liberal» (Παράρτημα, 41), στρέφεται αυτή τη φορά εναντίον του μέρους των δημοσιογράφων που εξέφρασαν αντικυβερνητικές απόψεις αποδίδοντας τις θέσεις τους στην υποταγή τους στον ηγέτη (Πούτιν) με στόχο την περιθωριοποίηση της «αντιδυτικής» δημοσιογραφικής φωνής. Για να ενισχύσει το αφήγημα αυτό, καταφεύγει στον χαρακτηρισμό τους ως «Πουτινίστας» που, όπως και η αντίστοιχη μετάφρασή-μορφή της «πουτινιστές», πρόκειται για μία κατασκευασμένη λέξη αρνητικής χροιάς και πολιτικού χαρακτηρισμού. Στο τέλος, η Γαλανού απαξιώνει τις προθέσεις αλλά και τις θέσεις τους για άλλα κοινωνικά ζητήματα, στερεοτυπικά αποδιδόμενα στην αριστερά:

. . .Απόλυτη υποταγή, μαρτυράει η στάση των εγχώριων απολογητών που γίνονται υμνητές με τα πληκτρολόγια τους. . .Προσφέρεται φρεσκοσερβιρισμένη το πρωί και στα περίπτερα. Σε άπταιστα ελληνικά και εξαιρετικό

συντακτικό. . .Οι ανφαν γκατέ των Πουτινίστας στην Ελλάδα. . .Πετώντας στον κάλαθο τα δημοσιογραφικά σεντόνια για τους λαούς, το δικαίωμα στην αυτοδιάθεση, τα Πολυτεχνεία και τις χούντες, τις ηρωικές αντιστάσεις, τους Τσε και πίτουρα.

Κατά μέρους των δημοσιογράφων, των πολιτικών, των ιερέων και των αξιωματικών του ελληνικού στρατού που ανήκουν σε κομματικές «φυλές» με διαφορετικές πολιτικές-ιδεολογικές «αποχρώσεις», ο Λάμπιας (2022) στην εφημερίδα «Η Καθημερινή» (Παράρτημα, 42). Κοινός παρονομαστής των παραπάνω η λέξη «πουτινιστές», η οποία εμφανίζεται ξανά στην αρθρογραφία και τη χρησιμοποιεί για τον ίδιο λόγο όπως και τα προηγούμενα άρθρα άλλων εφημερίδων. Κατά τον Λάμπια μάλιστα, οι «πουτινιστές» αποτελούν «έναν μηχανισμό με διασυνδέσεις και προσωπικά συμφέροντα» υποδηλώνοντας την ενορχήστρωση της στάσης τους από κρυφές ρωσικές δυνάμεις που επιδιώκουν να αποδυναμώσουν την Ελλάδα:

. . .βλέπουμε στη χώρα μας ευτυχώς μια αισχρή μειοψηφία να δικαιολογεί συγκαλυμμένα ή ακόμη και απροκάλυπτα τη θηριωδία. Σε αυτό το συνονθύλευμα συναντά κανείς από πολιτικούς, «δημοσιογράφους» και παπάδες έως πρώην αξιωματικούς. . .Σε αυτό το κράμα υπάρχουν όλες οι. . .φυλές με τις αποχρώσεις τους. . .Για τη μεγάλη πλειονότητα των εν Ελλάδι πουτινιστών που στρατολογήθηκαν συστηματικά πολλά χρόνια τώρα, καθίσταται περισσότερο από φανερό ότι αποτελούν έναν μηχανισμό με διασυνδέσεις και προσωπικά συμφέροντα

Σε επόμενο άρθρο του ίδιου (Παράρτημα, 43) το εχθρικό αφήγημα προσανατολίζεται στον καλλιτεχνικό κόσμο. Ο Λάμπιας (2022) εδώ επιτίθεται στους διαφωνούντες ανθρώπους των τεχνών χαρακτηρίζοντάς τους ως «θλιβερούς ισαποστάκηδες». Πλαισιώνοντας τους καλλιτέχνες με αυτούς τους αρνητικούς όρους επιχειρεί να αποδομήσει τις απόψεις τους και να αποθαρρύνει το αναγνωστικό κοινό να τις υιοθετήσει: «. . .καλλιτέχνες που, αφού σιωπούν για ένα μήνα, κατάντησαν θλιβεροί ισαποστάκηδες εξισώνοντας τον θύτη με το θύμα. . .ξεπλένουν τον Πούτιν. . .Ο καλλιτεχνικός κόσμος που σέβεται τον εαυτό του θα έχει μια ευκαιρία να απαντήσει

στην αθλιότητα και να επουλώσει το τραύμα.». Ο παράγοντας που αναδιαρθρώνει τη χρονική σύνδεση παρόντος και μέλλοντος, καθορίζοντας το τρέχον ή το μεταγενέστερο καθεστώς στον τρόπο προσέγγισης του πολέμου είναι το «τραύμα». Μέσα από την επούλωση του «τραύματος» που προκάλεσε ο καλλιτεχνικός κόσμος με τη στάση του, η μνήμη θα αναδιοργανώσει την ελληνική κοινωνία, επιτελώντας το χρέος της ως αρωγός της δικαιοσύνης και της ηθικής αναγνώρισης, αποκλείοντας αυτούς/ές που το προκάλεσαν.

Ο Οικονομόπουλος (2022) στην «iefimerida» (Παράρτημα, 44), στρέφεται και αυτός κατά των καλλιτεχνών προσωποποιώντας την επίθεση με την αναφορά ονομάτων. Και σε αυτό το άρθρο παρατηρούμε την εμφάνιση της λέξης «πουτινιστές». Παρόλο που η λέξη βρίσκεται μέσα σε εισαγωγικά, μάλλον για να υποδηλώσει ότι ο χαρακτηρισμός χρησιμοποιείται από άλλους/ες και όχι από τον γράφοντα, η ύπαρξη και μόνο εντός του άρθρου επιβεβαιώνει και την χρήση από τον ίδιο τον Οικονομόπουλο. Το αφήγημα ίδιο. Ένα μέρος της ελληνικής γνώμης όπως οι καλλιτέχνες, αρνούνται να καταδικάσουν τη ρωσική εισβολή και υποστηρίζουν τη Ρωσία, σύμφωνα με τις αντιδυτικές προσταγές του ηγέτη:

. . . μια σημαντική μερίδα της ελληνικής κοινής γνώμης και πολιτικών κομμάτων όχι μόνον αρνείται να καταδικάσει τη ρωσική εισβολή στην Ουκρανία και τον ίδιο τον «πατερούλη» Πούτιν, αλλά βρίσκει και «επιχειρήματα» να τους υποστηρίξει. . . αρκούν για να αιτιολογήσουν, μα όχι να δικαιολογήσουν, τη στάση των «πουτινιστών». . . Στη χώρα μας θεωρείται «προοδευτικός» και «φιλολαϊκός» ο άγονος και στεροτυπικός αριστερισμός. . . Κι αν ήταν μόνον η Μποφίλιου και ο... πάντα και πανταχού «αντιστασιακός» Νταλάρας. . . μικρό το κακό. Θα μπορούσαν να εκληφθούν και ως... στρατευμένοι γραφικοί. Αντιστέκονται από... κερκτημένη.

Ο Καμπουράκης (2022) στο «Liberal» (Παράρτημα, 45) αρχικά απαξιώνει τις απόψεις των Ελλήνων πολιτών απέναντι στον πόλεμο οι οποίες παρουσιάζονται χωρίς πλαίσιο, γεγονός που καθιστά πρόκληση για τους αναγνώστες/τις αναγνώστριες να κατανοήσουν πλήρως τις αποχρώσεις της εκάστοτε συζήτησης: «Το τι ανοησία και ασυναρτησία έχω

ακούσει αυτές τις μέρες δεν περιγράφεται. . .Κάθε Έλληνας έχει και μια καίρια γνώμη γι' αυτό που συμβαίνει στην Ουκρανία.». Στη συνέχεια στρέφεται εναντίον των κομμάτων της βουλής, εξομοιώνοντας τις τοποθετήσεις τους με τις απόψεις των πολιτών οποίες αποδοκιμάζει στην αρχή του άρθρου. Αφορμή οι δηλώσεις του αρχηγού της αξιωματικής αντιπολίτευσης για τη γεωστρατηγική θέση της χώρας: «. . .τα Τσιπρικά «ανήκουμε και στον Βορρά και στον Νότο και στην Ανατολή και στη Δύση» λέτε ότι διαφέρουν από την μπουρδολογία των ανά την επικράτεια καφεενέδων;». Τέλος, προβαίνει σε προσβλητικούς-υποτιμητικούς χαρακτηρισμούς προς πολιτικούς αντιπάλους και απλούς πολίτες, ενισχύοντας το πλαίσιο της ανύπαρκτης βαρύτητας του λόγου τους: «. . .όλοι οι υπόλοιποι παίζουν τις κουμπάρες εκ του ασφαλούς. Από τους αρχηγούς των κομμάτων μέχρι τον τελευταίο ανενημέρωτο ανθρωπάκο. . .στον Βαρουφάκη που σαχλαμαρίζει ή στον πιτσιρικά της καφετέριας που «διαφωνεί» ή στον μάγκα των μπουζουκιών που το βλέπει «αλλιώς».

Απαντώντας στο ερευνητικό ερώτημα 4.

Οι ελληνικές εφημερίδες χρησιμοποιούν την κάλυψη του πολέμου της Ουκρανίας για να στοχεύσουν συγκεκριμένα πολιτικά κόμματα και ιδεολογικές επιλογές. Η συμπερίληψη των εμπλεκόμενων κομμάτων-ιδεολογιών από τους αρθρογράφους αντανακλά τον πολιτικό και κομματικό τους προσανατολισμό. Οι εφημερίδες βασίζονται συχνά σε κυβερνητικούς αξιωματούχους, διπλωματικές πηγές και ειδικούς που υποστηρίζουν τη θέση της κυβέρνησης. Το ίδιο ισχύει και από την πλευρά της κυβέρνησης η οποία, στηρίζεται στην ευθυγράμμιση των εφημερίδων με τις αποφάσεις της προκειμένου να ενισχυθεί η εικόνας της στην κοινή γνώμη. Πλαισιώνοντας τη σύγκρουση με αυτόν τον προσανατολισμό, οι εφημερίδες παρουσιάζουν συχνά ένα περιορισμένο εύρος φωνών για τον πόλεμο Ουκρανίας-Ρωσίας, ευνοώντας σχεδόν πάντα τις κυβερνητικές αφηγήσεις και απόψεις που ευθυγραμμίζονται με τις επίσημες πολιτικές της χώρας. Ενώ ορισμένα άρθρα περιλαμβάνουν όψεις από αντικυβερνητικές φωνές, η έκταση και το πλαίσιο στο οποίο προβάλλονται μαρτυρούν την ευθυγράμμιση των εφημερίδων με φιλοκυβερνητικές τοποθετήσεις.

Ειδικότερα, μέσα από την ανάλυση των άρθρων, γίνεται φανερό οι ελληνικές ψηφιακές εφημερίδες χρησιμοποιούν μια σειρά από ρητορικά μέσα και σχήματα για να «επιτεθούν» σε αντίθετες απόψεις. Σε αυτά τα μέσα κυριαρχεί η υποτιμητική γλώσσα, για να απεικονίσουν τα αντίπαλα κόμματα (ΣΥΡΙΖΑ, ΚΚΕ) ως αδύναμα στην

εξωτερική πολιτική ή με έλλειψη πατριωτισμού. Το αφήγημα του «εχθρού» απεικονίζει τις αντίθετες γνώμες ως απειλές για τα εθνικά συμφέροντα, την ασφάλεια ή τις δυτικές αξίες. Αυτό περιλαμβάνει την παρουσίαση ατόμων ή ομάδων ως απειλές για την εθνική ασφάλεια ή ως προδότες. Ορισμένα άρθρα υπονοούν ότι η αντίθεση στην ελληνική κυβέρνηση ενορχηστρώθηκε από κρυφές ρωσικές δυνάμεις που επιδιώκουν να αποδυναμώσουν εκ των έσω τη χώρα. Η έλλειψη και η περιθωριοποίηση των διαφορετικών απόψεων οδηγεί στη μονόπλευρη απεικόνιση της σύγκρουσης. Ωστόσο, στα δημοκρατικά συστήματα, ο ανοιχτός και ισχυρός δημόσιος λόγος, το βήμα για διαφορετικές φωνές αποτελούν δομικά στοιχεία για να λογοδοτήσουν οι κυβερνήσεις, να προάγεται η ισονομία και να διασφαλιστεί η προστασία των ατομικών δικαιωμάτων και η ελευθερία του λόγου.

4.4 Η ρητορική του μίσους στον ελληνικό διαδικτυακό ενημερωτικό χώρο: ακραίες εκφράσεις απέναντι στις δύο χώρες και τους «υποστηρικτές τους»

Ο πόλεμος Ρωσίας-Ουκρανίας χαρακτηρίζεται από περίπλοκη γεωπολιτική δυναμική, γεγονός που τον καθιστά πρόσφορο έδαφος για την άνθιση της ρητορικής του μίσους. Οι εφημερίδες συχνά συμβάλλουν στην πόλωση, οδηγώντας σε περαιτέρω διχασμούς εντός των κοινωνιών. Στον ελληνικό ψηφιακό Τύπο, τα στερεότυπα είναι εμφανή στην απεικόνιση των Ρώσων και των Ουκρανών. Οι Ουκρανοί συχνά απεικονίζονται ως μαχητές της ελευθερίας, ενώ οι Ρώσοι παρουσιάζονται ως επιτιθέμενοι. Το πλαίσιο αυτό συμβάλλει στη νοοτροπία του «εμείς εναντίον τους», ενισχύοντας τους διαχωρισμούς. Εκτός όμως από τις στερεοτυπικές αφηγήσεις και ορισμένες απαξιωτικές εκφράσεις που μελετήθηκαν στα προηγούμενα κεφάλαια, σε ορισμένα άρθρα παρατηρείται η χρήση ακραίων εκφράσεων μίσους κυρίως προς τους «υποστηρικτές» της Ρωσίας ή/και αυτούς/ές που διστάζουν να συνταχθούν με τις «δυτικές» αφηγήσεις.

Σε άρθρο του Μαυρίδη (2022) στο «Liberal» (Παράρτημα, 46), περιλαμβάνονται στοιχεία που απαντούν και στα 5 ερωτήματα της έρευνας. Από τις στερεοτυπικές απεικονίσεις των δύο χωρών, την ευθυγράμμιση με την εξωτερική πολιτική της κυβέρνησης μέσω της φράσης «η σωστή πλευρά της ιστορίας» μέχρι την προσπάθεια για τον πολιτικό στιγματισμό και την περιθωριοποίηση των αντικυβερνητικών φωνών. Ωστόσο, εδώ παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον η φράση που αποτέλεσε το ερέθισμα για την παρούσα διπλωματική εργασία και τον θεματικό της προσανατολισμό: «. .

.Θέλουν τα πουτινάκια να κρυφτούν και η χαρά δεν τους αφήνει. Βλέπουν τις βόμβες να ισοπεδώνουν την Ουκρανία και μιλάνε για το μεγαλείο του Πούτιν.». Με τη χρήση λογοπαιγνίου και την παραλλαγή της γνωστής, χυδαίας-σεξιστικής φράσης, ο Μαυρίδης αποδομεί την φιλορωσική ή/και την αντιδυτική για εκείνον στάση κομμάτων, ομάδων και προσώπων καθώς και την υπακοή τους στον ηγέτη Πούτιν. Στο πλαίσιο αυτό, η Ρωσία φαίνεται να κατασκευάζει την υπακοή μέσω της προπαγάνδας, ενισχύοντας το αφήγημα μιας χειραγωγημένης μερίδας της ελληνικής κοινωνίας, μιας μερίδας μαριονέτας.

Μια διαδεδομένη μορφή ρητορικής μίσους στον ελληνικό Τύπο (και) κατά τη διάρκεια του Πολέμου Ρωσίας-Ουκρανίας περιλαμβάνει τον ζωομορφισμό, την αποανθρωποποίηση των ατόμων ή ομάδων μέσω ζωικών μεταφορών. Μέσω του ζωομορφισμού εκδηλώνει ο Μανδραβέλης (2022) στην «Καθημερινή» (Παράρτημα, 47), την αποστροφή του προς την αριστερή ιδεολογία: «Είναι ανακλαστικές οι αντιδράσεις της Αριστεράς για τη ρωσική εισβολή στην Ουκρανία. Σε αντίθεση με τα σκυλιά του Παβλόφ, των οποίων έτρεχαν τα σάλια μόλις άκουγαν το καμπανάκι, οι Έλληνες κομμουνιστές μόλις ακούσουν πόλεμο θα γαβγίσουν κατά του ιμπεριαλισμού.». Στο άρθρο του Μανδραβέλη οι έλληνες κομμουνιστές, παρομοιάζονται με τα σκυλιά του Παβλόφ. Με αυτόν τον υποτιμητικό και προσβλητικό τρόπο μειώνει μία πολύπλοκη ανθρώπινη αντίδραση όπως είναι η στάση στον πόλεμο, σε απλοϊκή ζωώδη αφήγηση, υποβαθμίζοντας την εικόνα ολόκληρης της ιδεολογίας της αριστεράς. Φυσικά, η αναφορά στον Παβλόφ δεν είναι τυχαία. Ο Παβλόφ, ως Ρώσος αντιπροσωπεύει εδώ τον έναν πρωταγωνιστή του πολέμου και τα σκυλιά στα πειράματά του, τους πιστούς ακόλουθους έλληνες αριστερούς.

Μέσω του ζωομορφισμού προσδιορίζει και ο Τζανάκης τα κόμματα στα οποία αναφέρεται στο άρθρο του στο «Πρώτο Θέμα» (Παράρτημα, 47). Σε αντίθεση με το προηγούμενο άρθρο του Μανδραβέλη, εδώ η ζωομορφική μεταφορά πραγματοποιείται μέσω του παραλληλισμού των κομμάτων με ασθένεια, την «πουτινίτιδα», καθώς και τις μεταδοτικές της ιδιότητες. Αφήνεται να εννοηθεί πως η ασθένεια του «πουτινισμού», «η πουτινίτιδα», όπως και αρκετές άλλες ασθένειες, μεταδίδεται, διαδίδοντας τη συγκεκριμένη ιδεολογία που μπορεί να μολύνει την ελληνική κοινωνία. Αυτή η αποανθρωποποίηση στοχεύει να διευκολύνει την κοινή γνώμη να αποδεχθεί ευκολότερα τις ενέργειες της Δύσης και δη της ελληνικής κυβέρνησης, εναντίον της Ρωσίας:

. . . από ό,τι φαίνεται ο «μύθος του Πούτιν» διαπερνά οριζόντια σε ένα βαθμό τα ελληνικά κόμματα. . . Είναι μάλιστα ενδιαφέρον ότι ο «πουτινισμός» καταγράφεται κυρίως στην «σκληρή» Δεξιά – βλέπε κόμμα Βελόπουλου - και στην Αριστερά. Το περίεργο είναι ότι πέρα από τους ψηφοφόρους του ΚΚΕ, που έχουν ιστορικούς λόγους να θεωρούν ότι η Ρωσία απειλείται από την Δύση, σημαντικό ποσοστό «πουτινίτιδας» καταγράφεται και στον ΣΥΡΙΖΑ.

Οι παραλληλισμοί με ασθένειες στη ρητορική μίσους, εξυπηρετούν πολλαπλές λειτουργίες. Αποανθρωποποιούν και στιγματίζουν την ομάδα-στόχο, στην προκειμένη περίπτωση τα κόμματα ΣΥΡΙΖΑ, ΚΚΕ, Ελληνική Λύση, παρουσιάζοντάς τα ως απειλή για την ευρύτερη κοινωνική υγεία στην Ελλάδα. Επομένως, συνειρμικά υποδηλώνεται και η ανάγκη για πολιτική περιθωριοποίηση, απομόνωση και εξάλειψη της «αντιδυτικής αρρώστιας».

Ο Παγαδάκης (2022) στο «Πρώτο Θέμα» (Παράρτημα, 49), με φορτισμένη γλώσσα κατηγορεί τη Ρωσία και μέσω ακραίων χαρακτηρισμών τους «υποστηρικτές» της, πως διακρίνονται από μία αποστροφή προς τη λογική. Αυτή η κατηγορία ενισχύει την απεικόνιση αυτών των οντοτήτων ως παράλογων και επικίνδυνων για τη χώρα:

. . . Το ντόπιο παραληρηματικό λόμπι του, παραγεμισμένου παραμύθια, ρώσικου πιροσκί σπαράζει. . . Μόνο διαπίστωση τού, στα όρια του αμόκ, ασυνάρτητου παραμιλητού τους. . . Ναιμεναλλάδες, ισαποστάκηδες, ρωσοψεκασμένοι, Πουτινολιγούρηδες και εργατοπατέρες της Λυρικής. . . Το χειρότερο είναι ότι αυτό το εγχώριο μειοψηφικό συνονθύλευμα των συνειδητά αφασικών, ωμά κυνικών, κουτοπόνηρα σιωπηλών και θολωμένων φανατικών αποστρέφει το βλέμμα από τα ποτάμια αίματος που χύνονται στην Ουκρανία.

Την ίδια αποστροφή προς τη λογική τονίζει και ο Μουμτζής (2022) σε άρθρο του στην εφημερίδα «Η Καθημερινή» (Παράρτημα, 50), αποκαλώντας την αριστερή ιδεολογία ως ένα συνονθύλευμα σχιζοφρενών: «Είναι δείγμα σχιζοφρενείας να οργανώνεις εκδήλωση κατά της εισβολής της Ρωσίας στην Ουκρανία και το πλήθος να φωνάζει αντιαμερικανικά συνθήματα. . . Ο εγκέφαλός τους [των αριστερών] κινείται με έναν

συγκεκριμένο τρόπο και προς μία μόνο κατεύθυνση από την πολιτική τους ενηλικίωση.». Εδώ, δηλώνεται έμμεσα πως ο τρόπος με τον οποίο σκέφτονται παρουσιάζει έλλειψη στοιχείων λογικής. Ομοίως, ο Στούπας (2022) σε άρθρο του στο «Capital.gr» (Παράρτημα, 51), εκτός από την αποστροφή προς τη λογική «ηλίθιοι», τονίζει και την απώλεια της αίσθησης της ευθύνης των «υποστηρικτών» της Ρωσίας απέναντι στην Ελλάδα και τα συμφέροντά της. Επιπλέον χρησιμοποιεί και το αφήγημα του «εμείς και αυτοί». Αυτό το πλαίσιο τοποθετεί την Ελλάδα και τους συμμάχους της ως ενάρετες και δημοκρατικές υποστάσεις, ενώ η Ρωσία και οι «συμπαθούντες» της παρουσιάζονται ως αντίπαλοι που απειλούν τη σταθερότητα και την ελευθερία. «Εμείς» υπάρχουμε γιατί οι «αυτοί» συνιστούν μειοψηφία:

. . . Θέλω να επισημάνω λοιπόν πως η επιλογή της ειρηνικής στάσης την ώρα που κάποιος επιτίθεται με όλη την ισχύ των όπλων σε κάποιον αδύναμο εκτός από πράξη ηλιθίων είναι και πράξη ύποπτη...

. . . Για τα "ψέκια", τους ηθικά λοβοτομημένους καλλιτέχνες, που κωφεύουν αδιάντροπα και τα άκρα του πολιτικού φάσματος που αναζητούν ευκαιρία δημιουργίας "επαναστατικών" συνθηκών, δεν υπάρχει θεραπεία. Υπάρχουμε ακόμη γιατί συνιστούν μειοψηφία.

Εκτός όμως από τις περιπτώσεις ακραίων εκφράσεων που μελετήθηκαν στα άρθρα των εφημερίδων, ο λόγος του μίσους σε ότι αφορά την κάλυψη του ρωσο-ουκρανικού πολέμου και τη στάση υπέρ της Ρωσίας ή της Ουκρανίας, παρουσιάζει και άλλες προεκτάσεις στον ψηφιακό Τύπο. Μία από αυτές, όταν ο δημοσιογράφος Θωμάς Σίδερης στην εκπομπή του «Αφύλαχτη Διάβαση» στις 12 Μαρτίου του 2022 στην ΕΡΤ, παρουσίασε ένα ντοκιμαντέρ σχετικά με το τάγμα Αζόφ στην Ουκρανία προκαλώντας έντονες αντιδράσεις. Οι αντιδράσεις από δημοσιογράφους ήταν ακραίες με απειλές και προτροπές ακόμη και προς την ίδια τη φυσική εξόντωση του Σίδερη. Τελικά τον οδήγησαν σε παραίτηση (ERTOpen, 2022). Ωστόσο, παρά τις καταγγελίες και τη στήριξη διάφορων μέσων προς το πρόσωπο του Θωμά Σίδερη, οι εφημερίδες οι οποίες αποτέλεσαν αντικείμενο μελέτης στην παρούσα εργασία, ακολούθησαν την επιλεκτική πλαισίωση του γεγονότος.

Η επιλεκτική πλαισίωση περιλαμβάνει την παρουσίαση πληροφοριών με τρόπο που τονίζει ορισμένες πτυχές ενώ υποβαθμίζει ή παραλείπει άλλες. Στον ελληνικό ψηφιακό Τύπο, η επιλεκτική πλαισίωση είναι εμφανής. Σε ότι αφορά το συγκεκριμένο γεγονός με την εκπομπή «Αφύλαχτη Διάβαση», δεν εντοπίζεται κανένα σχετικό άρθρο από τις εφημερίδες που περιλαμβάνονται στην έρευνα. Αντίθετα, το μόνο άρθρο που αναφέρεται στο θέμα είναι αυτό του Μουμτζή (2022) στην εφημερίδα «Liberal» (Παράρτημα, 52). Ωστόσο, το άρθρο δεν καταγγέλλει τα γεγονότα που αναφέρθηκαν προηγουμένως και τις απειλές προς τον Σίδερη, αλλά μέσω της στρατηγικής θυματοποίησης του θύτη (Κανέλλης) - δαιμονοποίησης του θύματος (εργαζόμενοι ΕΡΤ, όπως και ο Θωμάς Σίδερης), υποστηρίζει τον δημοσιογράφο Ηλία Κανέλλη. Με αυτόν τον τρόπο ενισχύει την περιθωριοποίηση και την πολιτική εξόντωση των αντίθετων απόψεων.

Απαντώντας στο ερευνητικό ερώτημα 5.

Ως προς τα αφηγήματα, οι εφημερίδες απεικονίζουν τη σύγκρουση ως μια μάχη μεταξύ του «καλού» και του «κακού», συνδέοντας τις αντιδυτικές ιδεολογίες με το δεύτερο. Για να δοθεί έμφαση στους υποτιθέμενους κινδύνους των αντικυβερνητικών ιδεολογιών και τον αντίκτυπό τους στη στάση της Ελλάδας απέναντι στον πόλεμο, επιστρατεύεται ακόμη και βαριά γλώσσα με απαξιωτικούς χαρακτηρισμούς και στοιχεία της ρητορικής του μίσους. Στα άρθρα υπάρχουν όλα εκείνα τα στοιχεία τα οποία οικοδομούν τον λόγο του μίσους: η υπακοή στον Ηγέτη, η αποστροφή προς τη λογική, η αποανθρωποποίηση, ο ζωομορφισμός, η απώλεια της αίσθησης ευθύνης, η θυματοποίηση του θύτη και η δαιμονοποίηση του θύματος, όλα για να μειώσουν, να διαψεύσουν, να περιθωριοποιήσουν αντίθετες πολιτικές και ιδεολογικές θέσεις.

Επιπλέον, ορισμένα άρθρα καταφεύγουν σε θεωρίες συνωμοσίας για να απονομιμοποιήσουν τη Ρωσία και τους «υποστηρικτές» της. Αυτές οι θεωρίες συχνά τους εμπλέκουν σε μυστικές συνωμοσίες, ενισχύοντας την ιδέα ότι αποτελούσαν και αποτελούν μια κρυφή απειλή για την Δύση και δη την Ελλάδα. Το «εμείς» που είμαστε με τη Δύση και οι αντιδυτικοί «αυτοί» είναι μια τέτοια στρατηγική, όπου οι αντίθετες θέσεις παρουσιάζονται ως μη ελληνικές. Όλα αυτά τα στοιχεία του λόγου του μίσους, στην έμμεση και άμεση μορφή του όπως διαπιστώθηκε, στοχεύουν εκτός της πολιτικής περιθωριοποίησης και στην ψυχολογική ακόμα και την φυσική φθορά προσώπων και ιδεολογιών. Τέλος, σε αντίθεση με τη γενική εικόνα, στο σύνολο των άρθρων της

έρευνας δεν παρατηρείται καμία ακραία αναφορά ως προς την Ουκρανία, τους «υποστηρικτές της» ή τις δυτικές δυνάμεις που εμπλέκονται στον πόλεμο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5.

Συμπεράσματα και προτάσεις

5.1 Συμπεράσματα

Η ρωσική εισβολή στην Ουκρανία τον Φεβρουάριο του 2022, σηματοδότησε μια σημαντική καμπή στην ευρωπαϊκή γεωπολιτική και έφερε την Ουκρανία στο διεθνές προσκήνιο. Καθώς εξελίσσεται η σύγκρουση, τα μέσα ενημέρωσης παγκοσμίως συμμετέχουν καθοριστικά στη διαμόρφωση της κοινής γνώμης, επηρεαζόμενα και από τις κυβερνητικές πολιτικές. Οι αφηγήσεις των εφημερίδων είναι μια πολύτιμη πηγή πληροφοριών για να κατανοήσουν οι άνθρωποι συγκρούσεις όπως ο πόλεμος στην Ουκρανία. Ωστόσο, οι εφημερίδες δεν είναι πάντα ουδέτερες στο ρεπορτάζ και την αρθρογραφία τους και οι αφηγήσεις τους εμπεριέχουν πολιτικά, κομματικά και ιδεολογικά στοιχεία. Στη σύγχρονη πραγματικότητα, το διαδίκτυο και δη ο ψηφιακός Τύπος, αποτελούν μια πλατφόρμα, έναν δίαυλο μέσω του οποίου οι κυβερνήσεις επικοινωνούν τις θέσεις της εξωτερικής πολιτικής στους πολίτες καθώς και στη διεθνή κοινότητα. Η ανάλυση των άρθρων αποκάλυψε το πώς απεικονίζεται η σύγκρουση, την επιλογή των πληροφοριών που παρουσιάζονται στους αναγνώστες και την αφήγηση των γεγονότων.

Απεικόνιση

Η σύγκρουση είχε ως αποτέλεσμα μια πολύπλοκη και πολύπλευρη κρίση, που χαρακτηρίζεται από στρατιωτικές συγκρούσεις, εκτοπίσεις πληθυσμών και συνεχιζόμενες διπλωματικές διαπραγματεύσεις. Η αναζήτηση της Ουκρανίας για εθνική κυριαρχία και εδαφική ακεραιότητα βρίσκεται στο επίκεντρο αυτής της σύγκρουσης, με σημαντικές επιπτώσεις για την περιφερειακή και διεθνή σταθερότητα. Οι εφημερίδες απεικονίζουν τη σύγκρουση με ανθρωπιστικούς όρους, δίνοντας έμφαση στα δεινά των αμάχων, υποστηρίζοντας τη διεθνή παρέμβαση για την ανακούφιση της κατάστασής τους. Ο Τύπος συχνά χαρακτηρίζει τη σύγκρουση στην Ουκρανία ως ανθρωπιστική κρίση, δίνοντας έμφαση στα δεινά των εσωτερικά εκτοπισμένων πληθυσμών και των προσφύγων που ρέουν (και) προς τη χώρα μας. Αναφορές που υπογραμμίζουν τα δεινά των Ουκρανών και τονίζουν την παραβίαση του διεθνούς δικαίου από τη Ρωσία, τοποθετούν την Ουκρανία ως την αδύναμη χώρα θύμα που αξίζει την ελληνική αλληλεγγύη. Εικόνες και ιστορίες εκτοπισμένων οικογενειών και κατεστραμμένων -

από τον πόλεμο- πόλεων χρησιμοποιούνται για να προκαλέσουν ενσυναίσθηση στους Έλληνες αναγνώστες.

Ορισμένες αφηγήσεις πλαισιώνουν τον πόλεμο ως εκδήλωση ευρύτερων γεωπολιτικών αντιπαλοτήτων, με την Ουκρανία να βρίσκεται ανάμεσα στη δυτική και τη ρωσική σφαίρα επιρροής. Ο Πρόεδρος της Ρωσίας Βλαντιμίρ Πούτιν αποτελεί κεντρικό πρόσωπο στην κάλυψη της σύγκρουσης από τον ελληνικό Τύπο. Τα άρθρα τον απεικονίζουν ως τον αυταρχικό ισχυρό άνδρα, έναν εγκληματία πολέμου, που στέκεται εμπόδιο στην υποτιθέμενη παγκόσμια ειρήνη. Οι ενέργειες της ρωσικής κυβέρνησης, αποδίδονται συχνά στην ηγεσία του Πούτιν, με αποτέλεσμα να ασκείται δριμεία κριτική για τον ρόλο του στη σύγκρουση. Ωστόσο σε πολλές αναφορές δεν παρατηρείται διάκριση-διαφοροποίηση μεταξύ του ηγέτη και του έθνους των Ρώσων. Με αυτόν τον τρόπο τονίζεται η επιθετικότητα της Ρωσίας συνολικά, καλλιεργώντας μια εικόνα ως της υπερδύναμης χώρας θύτη. Από την άλλη, Ελλάδα και Ρωσία έχουν ιστορικούς δεσμούς που χρονολογούνται από τη βυζαντινή εποχή, ενισχύοντας μια πολιτιστική και διπλωματική σύνδεση. Οι ιστορικοί δεσμοί μεταξύ Ελλάδας και Ρωσίας επισημαίνονται σε ορισμένες αφηγήσεις, οδηγώντας σε συζητήσεις για πολιτιστική συγγένεια και κοινές αξίες και με την Ουκρανία. Αυτό το πλαίσιο μερικές φορές υποβάθμισε τη σοβαρότητα των ρωσικών ενεργειών.

Ιδεολογία

Ο Τύπος δεν είναι απλώς ένας παρατηρητής, αλλά πολλές φορές ένας πολιτικός παράγοντας με την εκάστοτε εξουσία να ορίζει την ατζέντα και να επηρεάζει τον προσανατολισμό των αφηγήσεων στα κείμενα των εφημερίδων. Η μεροληψία στην κάλυψη του ρωσο-ουκρανικού πολέμου εκδηλώνεται με διάφορους τρόπους, συμπεριλαμβανομένης της επιλογής των πηγών-φωνών, της πλαισίωσης των ιστοριών και της γλώσσας που χρησιμοποιείται σε κάθε περίπτωση. Οι επίσημες δηλώσεις και οι διπλωματικές θέσεις της ελληνικής κυβέρνησης για τον πόλεμο διαδραματίζουν καθοριστικό ρόλο στη διαμόρφωση του τρόπου με τον οποίο ο Τύπος στην Ελλάδα πλαισιώνει και δημοσιεύει τα γεγονότα αυτά. Οι εφημερίδες ευθυγραμμίζονται με την κυβερνητική ιδεολογία και αντλούν στοιχεία ή/και αυτούσιες δηλώσεις αξιωματούχων και θέσεις πολιτικής στα άρθρα τους. Η εξωτερική πολιτική της ελληνικής κυβέρνησης απέναντι στην Ουκρανία και τη Ρωσία και η κάλυψη από τον Τύπο μπορούν να

επηρεάσουν τη διεθνή εικόνα της Ελλάδας, τις σχέσεις της με άλλες χώρες αλλά και της κυβέρνησης με τους πολίτες.

Επιπλέον, η ελληνική διασπορά, κυρίως στην Ουκρανία, είναι σημαντικός παράγοντας στη διαμόρφωση της εξωτερικής πολιτικής και των αφηγήσεων στα άρθρα. Ο Τύπος, τονίζει, όπως διαπιστώθηκε, πολιτιστικούς δεσμούς και ζητήματα της διασποράς, στοιχεία τα οποία μπορούν να επηρεάσουν την κοινή γνώμη αλλά ενδεχομένως και τις κυβερνητικές κατευθύνσεις. Η ευθυγράμμιση της Ελλάδας με την Ευρωπαϊκή Ένωση και το NATO προσθέτει άλλο ένα στρώμα πολυπλοκότητας στη θέση της για τον πόλεμο Ρωσίας-Ουκρανίας. Η στήριξη της ελληνικής κυβέρνησης προς την Ουκρανία έρχεται σε πλήρη συμφωνία με τις επιταγές των «συμμάχων», που αμφότερα έχουν εκφράσει την υποστήριξη για την κυριαρχία της Ουκρανίας. Ένας αριθμός άρθρων πλαισιώνουν τη σύγκρουση με όρους ελληνικών εθνικών συμφερόντων, συζητώντας τις πιθανές οικονομικές και ενεργειακές επιπτώσεις του πολέμου. Στο πλαίσιο αυτό, η φράση «η σωστή πλευρά της ιστορίας» έχει εμφανιστεί ως το ρητορικό εργαλείο για να τοποθετηθούν τα έθνη ως ηθικοί παράγοντες, υποδηλώνοντας συχνά ευθυγράμμιση με τις δυτικές δημοκρατικές αξίες και τους διεθνείς κανόνες.

Στόχος κριτικής

Οι ελληνικές εφημερίδες επιχειρούν να επηρεάσουν τις αντιλήψεις του αναγνωστικού κοινού για αυτή τη σύγκρουση, επιδεικνύοντας εχθρική στάση απέναντι στη Ρωσία, τους «υποστηρικτές» της και τις αντικυβερνητικές φωνές. Ο Ρώσος πρόεδρος Βλαντιμίρ Πούτιν, δαιμονοποιείται σε κάθε αναφορά του ονόματός του στα άρθρα, ως αυταρχικός ηγέτης με επεκτατικές φιλοδοξίες, πολέμιος της ειρήνης και χωρίς ίχνος συναισθήματος. Ακόμη, οι αρθογράφοι επιχειρούν να περιθωριοποιήσουν τις αντικυβερνητικές φωνές που επικρίνουν την ευθυγράμμιση της χώρας με την πολιτική της ΕΕ και του NATO έναντι της Ρωσίας. Επίσης, στοχεύουν μεμονωμένες οντότητες, ομάδες και ιδεολογίες που θεωρούνται φιλορωσικές, παρουσιάζοντάς τις ως αντιπατριωτικές απέναντι στα ελληνικά συμφέροντα. Αυτό δημιουργεί ένα εχθρικό περιβάλλον για όσους/ες εκφράζουν εναλλακτικές απόψεις. Άτομα, κόμματα, κινήματα και οργανώσεις που επικρίνουν την επικρατούσα φιλοκυβερνητική αφήγηση, γίνονται αποδέκτες κατηγοριών για προδοσία και διάδοση τη ρωσικής προπαγάνδας.

Λόγος

Η επιλογή των λέξεων, των φράσεων, των ρητορικών σχημάτων και των μεταφορών στον λόγο του ελληνικού Τύπου δύναται να επηρεάσει σημαντικά τις αντιλήψεις των αναγνωστών/στριών για τον πόλεμο, τις χώρες πρωταγωνιστές και τα έμμεσα εμπλεκόμενα μέρη. Στα άρθρα υπάρχουν μοτίβα με επαναλαμβανόμενες λέξεις και φράσεις που χρησιμοποιούνται είτε για την ενίσχυση της φιλοουκρανικής στάσης είτε για την απονομιμοποίηση της αντίθετης άποψης. Η χρήση συναισθηματικά φορτισμένης γλώσσας, παραλληλισμών και μεταφορών στοχεύει να επηρεάσει τη γνώμη και τις αντιλήψεις του αναγνωστικού κοινού. Για να ευθυγραμμιστούν με τις δυτικές αφηγήσεις, οι εφημερίδες πλαισιώνουν την Ουκρανία ως υπερασπιστή της ελευθερίας και της δημοκρατίας και τη Ρωσία ως αδίστακτο κατακτητή. Όροι όπως «δημοκρατικές αξίες», «αγώνας για ελευθερία», «άμαχοι», «σύμμαχοι», «ανηλεείς βομβαρδισμοί», χρησιμοποιούνται συνήθως για να προκαλέσουν την συναισθηματική ταύτιση αλλά και να προκαταβάλουν το αναγνωστικό κοινό υπέρ της αμυνόμενης χώρας και της ελληνικής κυβέρνησης και εναντίον οποιωνδήποτε άλλων απόψεων.

Οι εφημερίδες καταφεύγουν σε επιλεκτικές αναφορές και εντυπωσιασμό μέσω των ρητορικών σχημάτων (άρση-θέση, κλιμακωτό, επιφορά-επανάληψη, αντίθεση, ρητορικά ερωτήματα) για να επηρεάσουν την κοινή γνώμη εναντίον της Ρωσίας και των «υποστηρικτών» της. Επιπλέον, μέσω της «Ιστορικής Συνέχειας» προβαίνουν συχνά σε ιστορικές αναλογίες προκειμένου να ενισχύσουν τις θέσεις τους. Οι αναφορές σε προηγούμενες συγκρούσεις και γεγονότα, όπως ο Ψυχρός Πόλεμος, χρησιμοποιούνται για να πλαισιώσουν τις ενέργειες της Ρωσίας στην Ουκρανία ως συνέχεια προηγούμενων εντάσεων. Επίσης, η «Ιστορική Συνέχεια» επιστρατεύεται για να αναδείξουν οι εφημερίδες το ανθρωπιστικό, ηθικό και γεωστρατηγικό μεγαλείο της Ελλάδας και των επιλογών της, αλλά και για να υποβαθμίσουν, να περιθωριοποιήσουν της αντιδυτικές – αντικυβερνητικές φωνές ως ιστορικά αναξιόπιστες. Σε αυτό συμβάλλουν και η υποτιμητική γλώσσα, τα στερεότυπα, η ηθική απονομιμοποίηση, η ακραία ρητορική και ο λόγος του μίσους, που στρέφονται σχεδόν αποκλειστικά κατά της Ρωσίας και των «υποστηρικτών» της.

Η ρητορική του μίσους στα μέσα ενημέρωσης έχει κερδίσει έδαφος τα τελευταία χρόνια, με την άνοδο των συγκρούσεων και των εντάσεων στην παγκόσμια σκηνή. Η παρούσα εργασία ανέδειξε τις μορφές της ρητορικής μίσους στον ελληνικό ψηφιακό

Τύπο κατά το πρώτο εξάμηνο του πολέμου. Ο λόγος του μίσους στρέφεται κατά της Ρωσίας, και κυρίως κατά των Ελλήνων «υποστηρικτών» της. Μέσω της ανάλυσης λόγου, εξετάστηκαν η γλώσσα, οι αφηγήσεις και η ρητορικές πρακτικές που χρησιμοποιούν οι εφημερίδες. Κατά την ανάλυση εντοπίστηκαν όλα εκείνα τα στοιχεία που οικοδομούν τον λόγο του μίσους. Η αποανθρωποποίηση της Ρωσίας και των «υποστηρικτών» της εκδηλώνεται μέσω της γλώσσας που τους απεικονίζει ως υπάνθρωπους, αδίστακτους, εγγενώς κακούς με τον ζωομορφισμό, την αποστροφή προς τη λογική, την υπακοή στον Ηγέτη, την απώλεια αίσθησης της ευθύνης. Ο εθνοκεντρισμός χρησιμοποιείται για να πλαισιώσει τον πόλεμο ως μια μάχη μεταξύ του «εμείς» και του «αυτοί», με το «εμείς» να εκπροσωπεί την Ελλάδα και τις δυτικές επιταγές και το «αυτοί» να εκπροσωπεί τη Ρωσία και τους αντιδυτικούς «υποστηρικτές» της. Τέλος, σε ορισμένες περιπτώσεις επιστρατεύεται η πρακτική της θυματοποίησης του θύτη - δαιμονοποίησης του θύματος προκειμένου «αυτοί» (βλ. Θωμάς Σίδερης) να υποστούν πολιτική, κοινωνική και φυσική αποδόμηση.

5.2 Περιορισμοί

Ο πόλεμος της Ουκρανίας αποτελεί ένα σημαντικό γεωπολιτικό γεγονός και έχει συγκεντρώσει σημαντική προσοχή από τα ΜΜΕ. Ο πόλεμος δεν επηρέασε μόνο την Ουκρανία και τις γειτονικές της χώρες, αλλά έχει επίσης εφιστήσει την προσοχή της διεθνούς κοινότητας. Τα ελληνικά ΜΜΕ έχουν καλύψει εκτενώς τον πόλεμο της Ουκρανίας και μια έρευνα όπως η αυτή μπορεί να παρέχει πολύτιμες πληροφορίες για το πώς τα ελληνικά μέσα έχουν απεικονίσει αυτή τη σύγκρουση. Ωστόσο, η διεξαγωγή μιας τέτοιας έρευνας για την κάλυψη της σύγκρουσης στην Ουκρανία από τις ελληνικές διαδικτυακές εφημερίδες αντιμετωπίζει αρκετές προκλήσεις. Οι περιορισμοί περιλαμβάνουν την επιλογή κατάλληλου δείγματος, γλωσσικά εμπόδια, περιορισμένα χρονικά πλαίσια, αντικειμενικότητα, ερμηνεία δεδομένων, μεροληψία και περιορισμένη διαθεσιμότητα δεδομένων.

Η περιορισμένη διαθεσιμότητα ή/και πρόσβαση σε δεδομένα ήταν η πρώτη πρόκληση που παρουσιάστηκε. Οι περισσότερες από τις επίσημες σελίδες των εφημερίδων δε διαθέτουν μηχανές αναζήτησης με προσαρμόσιμο εύρος ημερομηνιών της αρθρογραφίας. Σε αρκετές περιπτώσεις η πρόσβαση σε ένα μεγάλο αριθμό άρθρων απαιτεί την εγγραφή και την -επί πληρωμή- συμμετοχή στην εφημερίδα (βλ. «Τα Νέα»). Επιπλέον, καθώς στην Ελλάδα δεν υπάρχει διαθέσιμο REST API ή/και κάποια

υπηρεσία μαζικής συλλογής άρθρων, προκειμένου να ανακτηθεί η ελληνική αρθρογραφία του ψηφιακού (αλλά και του ψηφιοποιημένου) Τύπου και για να γίνει ο εντοπισμός όλων των δημοσιεύσεων που αφορούν την παρούσα εργασία, ακολουθήθηκε διαδικτυακή αναζήτηση με τη χρήση της μηχανής αναζήτησης Google. Ο αριθμός των άρθρων που μελετήθηκαν συνολικά πριν τη διαδικασία της διαλογής ανέρχεται σε πάνω από 800. Η διαδικασία αυτή αποδείχθηκε αρκετά χρονοβόρα και επίπονη.

Μία ακόμα πρόκληση είναι ότι με τον περιορισμό της έρευνας σε ελληνικό εθνικό επίπεδο, οι ερευνητές μπορεί να χάσουν σημαντικές περιφερειακές ή διεθνείς τάσεις στην κάλυψη της σύγκρουσης από τις εφημερίδες και μέσα ενημέρωσης ευρύτερα. Ενώ η εστίαση στην ελληνική προοπτική μπορεί να προσφέρει μια πιο λεπτή κατανόηση της σύγκρουσης εντός του ελληνικού πλαισίου, είναι σημαντικό να εξεταστεί πώς καλύπτεται η σύγκρουση σε άλλες περιοχές και χώρες. Επιπλέον, η σύγκρουση στην Ουκρανία συνεχίζεται για ένα μεγάλο χρονικό διάστημα και η κάλυψη των ΜΜΕ, πιθανό να έχει εξελιχθεί με την πάροδο του χρόνου. Επομένως, μια έρευνα που καλύπτει μόνο ένα περιορισμένο χρονικό πλαίσιο μπορεί να μην παρέχει ακριβή εικόνα για το πώς έχει καλυφθεί η σύγκρουση στις ελληνικές εφημερίδες διαχρονικά. Για παράδειγμα, η παρούσα έρευνα που καλύπτει μόνο τους πρώτους έξι μήνες μπορεί να χάσει σημαντικά γεγονότα ή αλλαγές στον τρόπο κάλυψης της σύγκρουσης.

5.3 Προτάσεις για περαιτέρω έρευνα

Η ανάλυση εγγράφων είναι μια εξαιρετικά αναπαραγωγίμη ερευνητική μέθοδος, που σημαίνει ότι άλλοι ερευνητές/άλλες ερευνήτριες μπορούν εύκολα να αναπαράγουν τη μελέτη χρησιμοποιώντας τα ίδια έγγραφα και αναλυτικές τεχνικές. Η ανάλυση εγγράφων μπορεί να ενισχυθεί διαχρονικά με τη χρήση της μεθόδου του τριγωνισμού, η οποία περιλαμβάνει τη σύγκριση και την αντίθεση των ευρημάτων από πολλά έγγραφα ή διαφορετικές πηγές δεδομένων. Ο τριγωνισμός μπορεί να βοηθήσει στην επικύρωση των ευρημάτων και να παρέχει μια πιο ολοκληρωμένη κατανόηση του φαινομένου ενδιαφέροντος. Ο τριγωνισμός μπορεί να γίνει με διάφορους τρόπους, όπως η σύγκριση ευρημάτων από διαφορετικούς τύπους εγγράφων, η σύγκριση ευρημάτων από διαφορετικές χρονικές περιόδους ή η σύγκριση ευρημάτων με δεδομένα που λαμβάνονται από άλλες μεθόδους έρευνας, όπως συνεντεύξεις, παρατηρήσεις. Μια και ο ρωσο-ουκρανικός πόλεμος αποτελεί ένα περίπλοκο και πολύπλευρο ζήτημα είναι

σημαντικό να εξεταστεί μια σειρά από προοπτικές προκειμένου να αποκτηθεί μια ολοκληρωμένη κατανόηση της σύγκρουσης.

Πάνω σε αυτό, δύναται να διεξαχθεί μια έρευνα στους αναγνώστες/στις αναγνώστριες των διαδικτυακών εφημερίδων. Αυτό μπορεί να επιτευχθεί μέσω συνεντεύξεων ή ομάδων εστίασης για να κατανοηθεί πώς αντιλαμβάνεται το αναγνωστικό κοινό τη σύγκρουση και ποιοι παράγοντες επηρεάζουν την αντίληψή του. Η έρευνα μπορεί να περιλαμβάνει ερωτήσεις σχετικά με τις γνώσεις-πληροφορίες για τη σύγκρουση, τη στάση τους απέναντι στη σύγκρουση και τις απόψεις τους για την ποιότητα της κάλυψης στις ελληνικές εφημερίδες. Επιπλέον, μέσω της ερευνητικής διαδικασίας θα είναι σε θέση να εντοπιστούν οι πηγές πληροφοριών που χρησιμοποιούνται από τους συμμετέχοντες/τις συμμετέχουσες για να ενημερώνονται για τη σύγκρουση, όπως τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, η τηλεόραση ή οι εφημερίδες. Αυτή η έρευνα θα είναι σε θέση να κατανοήσει το πώς οι αναγνώστες/στριες ερμηνεύουν τις αφηγήσεις έναντι της Ρωσίας και της Ουκρανίας στα άρθρα που διαβάζουν. Η μελέτη της πρόσληψης των αφηγήσεων από το αναγνωστικό κοινό μπορεί να βοηθήσει στον εντοπισμό του τρόπου με τον οποίο η κάλυψη της σύγκρουσης από τα ΜΜΕ διαμορφώνει την κοινή γνώμη.

Μια συγκριτική ανάλυση της κάλυψης του ουκρανικού πολέμου σε ελληνικές εφημερίδες με την κάλυψη από μέσα ενημέρωσης άλλων χωρών είναι μια άλλη πρόταση για περαιτέρω έρευνα. Αυτή η ανάλυση θα μπορούσε να χρησιμοποιηθεί για τον εντοπισμό ομοιοτήτων και διαφορών στις αναφορές μεταξύ διαφορετικών χωρών και για τον εντοπισμό τυχόν προκαταλήψεων ή αποκλίσεων στην κάλυψη. Αυτή η διαδικασία δύναται να περιλαμβάνει μια συγκριτική ανάλυση της κάλυψης από ρωσικά, ουκρανικά, αμερικανικά, βρετανικά και άλλα διεθνή μέσα ενημέρωσης. Μια τέτοια μελέτη μπορεί να τονίσει τις ομοιότητες και τις διαφορές στον τρόπο με τον οποίο καλύπτεται η σύγκρουση σε διαφορετικά πολιτιστικά και πολιτικά πλαίσια κάθε χώρας. Μια συγκριτική ανάλυση μπορεί να δώσει πληροφορίες σχετικά με το εάν το πλαίσιο της σύγκρουσης στις ελληνικές εφημερίδες είναι διαφορετικό από αυτό σε άλλες χώρες και γιατί.

Τέλος, στο πλαίσιο της κάλυψης του πολέμου στην Ουκρανία από ελληνικές διαδικτυακές εφημερίδες, οι υπηρεσίες REST API μπορούν να βοηθήσουν στη διασφάλιση της ακρίβειας και της συνέπειας των πληροφοριών που διαδίδονται. Παράλληλα, παρέχουν έναν τυποποιημένο τρόπο πρόσβασης σε μεγάλο εύρος

δεδομένων που η συλλογή τους, όπως αποδείχθηκε, αποτελεί χρονοβόρα διαδικασία. Με αυτόν τον τρόπο, δύναται να δημιουργηθούν σώματα κειμένων τα οποία στη συνέχεια μπορούν να αναλυθούν μέσω του AntConc ή/και μεθόδων ποσοτικής ανάλυσης. Πέρα από τα έγγραφα δίνεται η δυνατότητα για μαζική συλλογή και σε δεδομένα όπως χάρτες, βίντεο και γραφήματα, δημοσιεύσεις και σχόλια στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης. Αυτό μπορεί να βοηθήσει στον εντοπισμό μοτίβων και τάσεων στην κάλυψη και στις αφηγήσεις ενός μεγαλύτερου μεγέθους δείγματος.

5.4 Επίλογος

Ο πόλεμος της Ουκρανίας είναι μια από τις πιο σημαντικές συγκρούσεις των τελευταίων ετών. Έχει τραβήξει μεγάλη προσοχή από τον Τύπο σε όλο τον κόσμο, συμπεριλαμβανομένης και της Ελλάδας. Ο Τύπος μπορεί να διαδραματίσει κρίσιμο ρόλο στη διαχείριση της κάλυψης των συγκρούσεων. Μπορεί να το κάνει αυτό τηρώντας τα ηθικά πρότυπα, όπως η εντιμότητα, η δικαιοσύνη και η αμεροληψία, παρέχοντας πλαίσιο και ανάλυση που βοηθά το κοινό να κατανοήσει τις βαθύτερες αιτίες της σύγκρουσης. Θα πρέπει επίσης να αποτελεί εύφορο έδαφος για διάλογο και να ενθαρρύνει την εποικοδομητική αντιπαράθεση τονίζοντας τις προσπάθειες για εξεύρεση ειρηνικής λύσης. Δίνοντας φωνή σε όλες τις πλευρές και παρέχοντας ακριβείς πληροφορίες, η κάλυψη τέτοιων γεγονότων μπορεί να συμβάλει στην ενίσχυση της κατανόησης και της ενσυναίσθησης.

Επίσης, ο Τύπος και ευρύτερα τα ΜΜΕ διαμορφώνουν και τις προκύπτουσες πολιτικές συγκρούσεις. Εξετάζοντας την ευθυγράμμιση μεταξύ των αφηγήσεων των εφημερίδων και των πολιτικών ή ιδεολογικών θέσεων, δύναται να εντοπιστούν πιθανές προκαταλήψεις και στερεοτυπικές αφηγήσεις ώστε να αναπτυχθούν στρατηγικές για την αντιμετώπισή τους. Το πώς ο Τύπος καλύπτει τις πολιτικές συγκρούσεις γύρω από έναν πόλεμο ενώ αυτός εκτυλίσσεται, μπορεί είτε να μετριάσει την αντιπαράθεση είτε να οδηγήσει στην πόλωση. Επιπλέον, ενώ η ελευθερία του λόγου είναι θεμελιώδες δικαίωμα, δεν είναι χωρίς όρια. Η ρητορική μίσους μπορεί να υποκινήσει τη βία και τις διακρίσεις. Η επίτευξη ισορροπίας μεταξύ της ελευθερίας του λόγου και της υπεύθυνης δημοσιογραφίας είναι μια περίπλοκη πρόκληση που απαιτεί προσεκτική εξέταση.

Η χρήση ρητορικής μίσους από τον ελληνικό Τύπο, έχει συμβάλλει στην πόλωση ατόμων και ομάδων που εμπλέκονται άμεσα και έμμεσα στον πόλεμο. Αυτή η εργασία

εντόπισε διάφορες μορφές ρητορικής μίσους και συζήτησε τις επιπτώσεις τους, ενώ έλαβε υπόψη το κοινωνικοπολιτικό πλαίσιο και τις ηθικές διαστάσεις. Τέλος, είναι σημαντικό για τους δημοσιογράφους, τον Τύπο και τα υπόλοιπα ΜΜΕ να έχουν επίγνωση του ρόλου τους στη διαμόρφωση της κοινής γνώμης. Η υπεύθυνη και ψύχραιμη προσέγγιση, η δέσμευση για την αποφυγή της ρητορικής μίσους μπορούν να συμβάλλουν ώστε να οικοδομηθεί μια κοινωνία πιο ενημερωμένη και με ενσυναίσθηση, ενισχύοντας ένα περιβάλλον που ευνοεί την ειρήνη και τη συμφιλίωση σε έναν κόσμο γεμάτο συγκρούσεις όπως ο πόλεμος Ρωσίας-Ουκρανίας.

Βιβλιογραφία

Ελληνόγλωσση

Αθανασόπουλος, Αλ. Α.(2022, Μάρτιος 07). Πόλεμος στην Ουκρανία – Μητσοτάκης απέναντι σε αναθεωρητισμούς και Ερντογάν. *Το Βήμα*. Ανακτήθηκε από: <https://www.tovima.gr/2022/03/07/politics/apenanti-se-kathe-anatheoritismo/>

Αμυράς, Π. (2022, Φεβρουάριος 26). Στη σωστή πλευρά της Ιστορίας. *Ελεύθερος Τύπος*. Ανακτήθηκε από: <https://eleftherostypos.gr/apopseis/910541-sti-sosti-pleyra-tis-istorias>

Αμυράς, Π. (2022, Μάρτιος 05). Η Ευρώπη ξύπνησε!. *Ελεύθερος Τύπος*. Ανακτήθηκε από: <https://eleftherostypos.gr/apopseis/914529-i-eyropi-xyrnise>

Αμυράς, Π. (2022, Μάρτιος 14). Οι «ελεύθεροι πολιορκημένοι» της Μαριούπολης. *Ελεύθερος Τύπος*. Ανακτήθηκε από: <https://eleftherostypos.gr/apopseis/919227-oi-elftheroi-poliorkhmenoi-hs-marioupolhs>

Βατόπουλος, Ν. (2022, Μάρτιος 12). Το άστρο της Ουκρανίας. *Η Καθημερινή*. Ανακτήθηκε από: <https://www.kathimerinTo no war του ΣΥΡΙΖΑi.gr/opinion/561758308/to-astro-tis-oykranias/>

Γαλανού, Κ. (2022, Φεβρουάριος 28). Το no war του ΣΥΡΙΖΑ. *Liberal*. Ανακτήθηκε από: <https://www.liberal.gr/apopsi/no-war-toy-syriza>

Γαλανού, Κ. (2022, Απρίλιος 24). Ο «μεγαλόσταυρος» του Πούτιν. *Liberal*. Ανακτήθηκε από: <https://www.liberal.gr/apopsi/o-megalostayros-toy-poytin>

Γιαννάκα, Σ. (2022, Μάρτιος 01). Τέσσερα κόμματα στην Ελλάδα αγαπούν Πούτιν και το λένε ανοιχτά. *iefimerida*. Ανακτήθηκε από: <https://www.iefimerida.gr/politiki/tessera-kommata-stin-ellada-agapoyn-poytin-kai-lene-anoihta>

Γιαννάκα, Σ. (2022, Μάρτιος 21). Ο διάβολος (Πούτιν) φορούσε Λορ Πιανά -Οι αυταπάτες της ελληνικής Αριστεράς. *iefimerida*. Ανακτήθηκε από: <https://www.iefimerida.gr/politiki/o-diabolos-poytin-foroyse-loro-piana-oi-aytapates-tis-ellinikis-aristeras>

Δανίκας, Δ. (2022, Μάρτιος 08). Ούτε ο Θεός θα μας είχε συγχωρέσει. *Πρώτο Θέμα*. Ανακτήθηκε από: <https://www.protothema.gr/blogs/dimitris-danikas/article/1219488/oute-o-theos-tha-mas-eihe-sughoresei/>

Δημητρέλης, Σ. (2022, Φεβρουάριος 24). Σήμερα είμαστε όλοι Ουκρανοί. *Capital.gr*. Ανακτήθηκε από: <https://www.capital.gr/arthra/3616991/simera-eimaste-oloi-oukranoi/>

Έλλης, Α. (2022, Φεβρουάριος 28). Αμεση ανάλυση: Η Ελλάδα και η αποστολή εξοπλισμού στην Ουκρανία. *Η Καθημερινή*. Ανακτήθηκε από: <https://www.kathimerini.gr/society/561741658/amesi-analysis-i-ellada-kai-i-apostoli-exoplismoy-stin-oykrania/>

Ευαγγελίδης, Γ. (2022, Μάρτιος 27). Η ασπίδα της Ε.Ε. στην Ελλάδα. *Ελεύθερος Τύπος*. Ανακτήθηκε από: <https://eleftherostypos.gr/apopseis/926417-i-aspida-tis-e-e-stin-ellada>

Ευαγγελίου, Τ. (2022, Φεβρουάριος 27). Η σωστή πλευρά της ιστορίας και το δόγμα της... γέφυρας του ΣΥΡΙΖΑ. *Liberal*. Ανακτήθηκε από: <https://www.liberal.gr/politiki/i-sosti-pleyra-tis-istorias-kai-dogma-tis-gefyra-toy-syriza>

Καβαλλιεράκης, Σ. (2022, Μάρτιος 29). Το ιστορικό βάθος της σύγκρουσης Ρωσίας-Ουκρανίας. *Η Καθημερινή*. Ανακτήθηκε από: <https://www.kathimerini.gr/world/561784186/oykrania-to-istoriko-vathos-tis-sygkroyisis-rosias-oykranias/>

Καμπουράκης, Δ. (2022, Μάρτιος 02). Καφενειακή μπουρδολογία και πρωθυπουργική ευθύνη. *Liberal*. Ανακτήθηκε από: <https://www.liberal.gr/apopsi/kafeneiaki-mpoyrdologia-kai-prothypourgiki-eythyni>

Καραμήτσος, Τ. (2022, Μάρτιος 13). Ο πόλεμος και μερικά βασικά... προς γνώση και συμμόρφωση. *Πρώτο Θέμα*. Ανακτήθηκε από: <https://www.protothema.gr/blogs/tasos-karamitsos/article/1221485/o-polemos-kai-merika-vasika-pros-gnosi-kai-summorfosi/>

Καρύδας, Φ. (2022, Μάρτιος 10). Πόλεμος στην Ουκρανία: Η στάση της Ελλάδας και τα διδάγματα της Ιστορίας... . *Πρώτο Θέμα*. Ανακτήθηκε από: <https://www.protothema.gr/blogs/fotis-karudas/article/1220349/polemos-stin-oukrania-i-stasi-tis-elladas-kai-ta-didagmata-tis-istorias/>

Κατσιουγιάννη, Μ. (2022, Μάρτιος 27). Οι «ευαίσθητοι» των ανθρωπίνων δικαιωμάτων να σταθούν για μία φορά από τη σωστή πλευρά της ιστορίας. *Πρώτο Θέμα*. Ανακτήθηκε από: <https://www.protothema.gr/blogs/katsiougiani-stridborg-mari/article/1226382/oi-euaisthitoi-ton-anthropinon-dikaionaton-na-stathoun-gia-mia-fora-apo-ti-sosti-pleura-tis-istorias/>

Λάζος, Π. (2022, Απρίλιος 08). Με το παραμύθι και το Αζόφ! *Capital.gr*. Ανακτήθηκε από: <https://www.capital.gr/o-petros-lazos-grafei/3626651/me-to-paramuthi-kai-to-azof/>

Λάμπιας, Π. (2022, Μάρτιος 12). Απολογητές του Πούτιν με... πολιτικά. *Η Καθημερινή*. Ανακτήθηκε από: <https://www.kathimerini.gr/opinion/561758296/apologites-toy-poytin-me-politika/>

Λάμπιας, Π. (2022, Μάρτιος 26). Καλλιτεχνικό... πλυντήριο. *Η Καθημερινή*. Ανακτήθηκε από: <https://www.kathimerini.gr/opinion/561778912/kallitechniko-plyntirio/>

Λάμπιας, Π. (2022, Ιούνιος 04). Στ' άρματα, στ' άρματα!. *Η Καθημερινή*. Ανακτήθηκε από: <https://www.kathimerini.gr/opinion/561893332/st-armata-st-armata-3/>

Μαγκριώτης, Γ. (2022, Φεβρουάριος 28). Ο κυνικός Πούτιν, είναι και ο ιδανικός αυτόχειρας. *Το Βήμα*. Ανακτήθηκε από: <https://www.tovima.gr/2022/02/28/opinions/o-kynikos-poutin-einai-kai-o-idanikos-aytoxeiras/>

Μαγκλίνης, Η. (2022, Μάρτιος 16). Αντιδυτικισμός. *Η Καθημερινή*. Ανακτήθηκε από: <https://www.kathimerini.gr/opinion/561764077/antidytikismos/>

Μανδραβέλης, Π. (2022, Φεβρουάριος 26). Έκανε λάθη ο Λένιν; *Η Καθημερινή*. Ανακτήθηκε από: <https://www.kathimerini.gr/opinion/561737785/ekane-lathi-o-lenin/>

Μαυρίδης, Θ. (2022, Φεβρουάριος 24). STOP στα τσιράκια του Βλαδίμηρου. *Liberal*. Ανακτήθηκε από: <https://www.liberal.gr/apopsi/stop-sta-tsirakia-toy-bladimiroy>

Μαυρίδης, Θ. (2022, Μάρτιος 02). Ο Κυριάκος Μητσοτάκης απέναντι στην Ιστορία!. *Liberal*. Ανακτήθηκε από: <https://www.liberal.gr/apopsi/o-kyriakos-mitsotakis-apenanti-stin-istoria>

Μαυρίδης, Θ. (2022, Μάρτιος 02). Θέλουν τα πουτινάκια να κρυφτούν. *Liberal*. Ανακτήθηκε από: <https://www.liberal.gr/apopsi/theloynta-poutinakia-na-kryftoun>

Μαυρίδης, Θ. (2022, Ιούνιος 06). Πώς το αντέχει η αριστερή ψυχούλα τους;. *Liberal*. Ανακτήθηκε από: <https://www.liberal.gr/apopsi/pos-antehei-i-aristeri-psyhoyla-toys>

Μαυρίδης, Θ. (2022, Ιούνιος 27). Μπορεί η Ρωσία να προκαλέσει πολιτικό πρόβλημα στην Ελλάδα;. *Liberal*. Ανακτήθηκε από: <https://www.liberal.gr/apopsi/mporei-i-rosia-na-prokalesei-politiko-problima-stin-ellada>

Μουμτζής, Σ. (2022, Μάρτιος 02). Η Ελλάδα ανήκει στη Δύση. Ούτε στην Ανατολή, ούτε στο Νότο ούτε στο Βορρά. *Liberal*. Ανακτήθηκε από: <https://www.liberal.gr/apopsi/i-ellada-anikei-sti-dysi-oyte-stin-anatoli-oyte-sto-noto-oyte-sto-borra>

Μουμτζής, Σ. (2022, Μάρτιος 03). Αλήθεια, ποιος θα το φανταζόταν!. *Η Καθημερινή*. Ανακτήθηκε από: <https://www.kathimerini.gr/opinion/561769327/alitheia-poiος-tha-to-fantazotan/>

Μουμτζής, Σ. (2022, Απρίλιος 03). Σκέτη σχιζοφρένεια. *Η Καθημερινή*. Ανακτήθηκε από: <https://www.kathimerini.gr/opinion/561790672/sketi-schizofrenia/>

Μουμτζής, Σ. (2022, Απρίλιος 05). Εργαζόμενοι της ΕΡΤ προσπάθησαν να φιμώσουν τον Ηλία Κανέλλη. *Liberal*. Ανακτήθηκε από: <https://www.liberal.gr/apopsi/ergazomenoi-tis-ert-prospathisan-na-fimosoyi-ton-ilia-kanelli>

Μουμτζής, Σ. (2022, Μάιος 26). Η αποστολή όπλων στην Ουκρανία. *Η Καθημερινή*. Ανακτήθηκε από: <https://www.kathimerini.gr/opinion/561878215/i-apostoli-oplon-stin-oykrania/>

Μπουκάλας, Π. (2022, Απρίλιος 24). Οι πόλεμοι των θρησκειών «εν καιρώ ειρήνης». *Η Καθημερινή*. Ανακτήθηκε από: <https://www.kathimerini.gr/opinion/561825157/oi-polemoi-ton-thriskeion-en-kairo-eirinis/>

Οικονομόπουλος, Θ. (2022, Μάρτιος 08). Γιατί η Ελλάδα επιλέγει πάλι τη «σωστή πλευρά της Ιστορίας»... . *iefimerida*. Ανακτήθηκε από: <https://www.iefimerida.gr/politiki/giati-ellada-epilegei-pali-sosti-pleyra-istorias>

Οικονομόπουλος, Θ. (2022, Μάρτιος 29). Ζητείται επειγόντως εμβόλιο κατά του ημεδαπού... «πουτινισμού». *iefimerida*. Ανακτήθηκε από: <https://www.iefimerida.gr/politiki/embolio-kata-poytinismoy-imedapoy>

Παγαδάκης, Δ. (2022, Μάρτιος 09). Ο βάλτος των ρύπων. *Πρώτο Θέμα*. Ανακτήθηκε από: <https://www.protothema.gr/blogs/dimitris-pagadakis/article/1219938/o-valtos-ton-rupon/>

Παπαπαναγιώτου, Μ. (2022, Μάρτιος 23). Στη σωστή πλευρά. *Ελεύθερος Τύπος*. Ανακτήθηκε από: <https://eleftherostypos.gr/apopseis/924705-sth-swsth-pleura>

Παπαχρήστος, Γ. (2022, Μάρτιος 15). Και η Δύση παρακολουθεί... . *Το Βήμα*. Ανακτήθηκε από: <https://www.tovima.gr/2022/03/15/opinions/kai-i-dysi-parakolouthi/>

Σιακαντάρης, Γ. (2022, Αύγουστος 09). Ποιους ταπεινώνουν ο Πούτιν και οι φίλοι του; *Το Βήμα*. Ανακτήθηκε από: <https://www.tovima.gr/print/nees-epoxes/poious-tapeinoun-lfo-poutin-kai-oi-filoi-tou/>

Σιδέρης, Γ. (2022, Απρίλιος 22). Ουκρανία: Χωρίς ανάσταση από τους ομόθρησκους σταυρωτῆδες. *Liberal*. Ανακτήθηκε από: <https://www.liberal.gr/politiki/oykrania-horis-anastasi-apo-toys-omothriskoys-stayrotides>

Σταμάτης, Α. (2022, Μάρτιος 26). Όλοι οι θεοί είναι νεκροί, εκτός από τον θεό του πολέμου. *Το Βήμα*. Ανακτήθηκε από: <https://www.tovima.gr/2022/03/26/opinions/oloi-oi-theoi-einai-nekroi-ektos-apo-ton-theo-tou-polemou/>

Στεφανακίδης, Β. (2022, Φεβρουάριος 28). Θα μας στοιχίσουν ακριβά οι βόμβες Πούτιν. *Πρώτο Θέμα*. Ανακτήθηκε από: <https://www.protothema.gr/blogs/basilis-stefanakidis/article/1216714/tha-mas-stoihisoun-akriva-oi-vomves-poutin/>

Στούπας, Κ. (2022, Μάρτιος 02). Τι είναι και τι θέλει ο Πούτιν... *Capital.gr*. Ανακτήθηκε από: <https://www.capital.gr/o-kostas-stoupas-grafei/3618362/ti-einai-kai-ti-thelei-o-poutin/>

Στούπας, Κ. (2022, Μάρτιος 17). Καλά ξεμπερδέματα, Βλαδίμηρε... *Capital.gr*. Ανακτήθηκε από: <https://www.capital.gr/o-kostas-stoupas-grafei/3621714/kala-xemperdemata-bladimire/>

Τζανάκης, Σ. (2022, Μάρτιος 12). Ο ελληνικός μύθος του Πούτιν. *Πρώτο Θέμα*. Ανακτήθηκε από: <https://www.protothema.gr/blogs/stefanos-tzanakis/article/1221207/o-ellinikos-muthos-tou-poutin/>

Τζιοβάρας, Γ. (2022, Μάρτιος, 04). Ενας απληστος Γολιάθ αντιμέτωπος με το υπερόπλο της Δύσης. *Πρώτο Θέμα*. Ανακτήθηκε από: <https://www.protothema.gr/blogs/grigoris-tziobaras/article/1218384/enas-aplistos-goliath-adimetopos-me-to-uperoplo-tis-dusis/>

Χωμενίδης, Χ. (2022, Μάρτιος 28). Ουκρανία ή το τέλος της Νιρβάνας. *Capital.gr*. Ανακτήθηκε από: <https://www.capital.gr/xristos-xomenidis/3624044/oukrania-i-to-telos-tis-nirbanas/>

Ξενόγλωσση

Abbas, A. H. (2020). Politicizing the pandemic: A schemata analysis of COVID-19 news in two selected newspapers. *International Journal for the Semiotics of Law-Revue internationale de Sémiotique juridique*, 1-20. <https://doi.org/10.1007/s11196-020-09745-2>

Abdel-Raheem, A. (2020). Mental model theory as a model for analysing visual and multimodal discourse. *Journal of Pragmatics*, 155, 303-320. <https://doi.org/10.1016/j.pragma.2019.09.012>

Ahmed, S., & Matthes, J. (2017). Media representation of Muslims and Islam from 2000 to 2015: A meta-analysis. *International communication gazette*, 79(3), 219-244. <https://doi.org/10.1177/1748048516656305>

Argyriou, I., Daras, T., & Tsoutsos, T. (2022). Challenging a sustainable port. A case study of Souda port, Chania, Crete. *Case Studies on Transport Policy*, 10(4), 2125-2137. <https://doi.org/10.1016/j.cstp.2022.09.007>

- Aslan Ozgul, B., & Veneti, A. (2021). The different organizational structures of alternative media: through the perspective of alternative media journalists in Turkey and Greece. *Digital Journalism*, 10(8), 1302-1321. <https://doi.org/10.1080/21670811.2021.1943482>
- Asmolov, G. (2022). The transformation of participatory warfare: The role of narratives in connective mobilization in the Russia–Ukraine war. *Digital War*, 1-13. <https://doi.org/10.1057/s42984-022-00054-5>
- Aspers, P., & Corte, U. (2019). What is qualitative in qualitative research. *Qualitative sociology*, 42, 139-160. <https://doi.org/10.1007/s11133-019-9413-7>
- Bansal, P., Smith, W. K., & Vaara, E. (2018). New ways of seeing through qualitative research. *Academy of management journal*, 61(4), 1189-1195. <https://doi.org/10.5465/amj.2018.4004>
- Barthel, M., & Bürkner, H. J. (2020). Ukraine and the big moral divide: What biased media coverage means to East European borders. *Geopolitics*, 25(3), 633-657. <https://doi.org/10.1080/14650045.2018.1561437>
- Bazzi, S. (2022). Critical discourse analysis. *The Routledge Handbook of Translation and Methodology*, 155-171. <https://doi.org/10.4324/9781315158945>
- Będowska-Sójka, B., Demir, E., & Zaremba, A. (2022). Hedging geopolitical risks with different asset classes: A focus on the Russian invasion of Ukraine. *Finance Research Letters*, 50, 103192. <https://doi.org/10.1016/j.frl.2022.103192>
- Benson, P. (2018). Narrative Analysis. In P.A. De Costa, P. Plonsky, L. Starfield (Eds.), *The Palgrave Handbook of Applied Linguistics Research Methodology* (pp. 595-613). https://doi.org/10.1057/978-1-137-59900-1_26
- Berger, A. A. (2016). A discourse on discourse studies. *Society*, 53, 597-602. <https://doi.org/10.1007/s12115-016-0071-z>
- Bilewicz, M., & Soral, W. (2020). Hate speech epidemic. The dynamic effects of derogatory language on intergroup relations and political radicalization. *Political Psychology*, 41, 3-33. <https://doi.org/10.1111/pops.12670>
- Binder, D. (2012). Greece, Turkey, and NATO. *Mediterranean Quarterly*, 23(2), 95-106. https://eclass.ekdd.gr/esdda/modules/document/file.php/KST_BEID_EOY102/Binder%202012_Greece%20Turkey%20and%20NATO.pdf
- Blaya, C. (2019). Cyberhate: A review and content analysis of intervention strategies. *Aggression and violent behavior*, 45, 163-172. <https://doi.org/10.1016/j.avb.2018.05.006>

- Boulianne, S. (2020). Twenty years of digital media effects on civic and political participation. *Communication research*, 47(7), 947-966. <https://doi.org/10.1177/0093650218808186>
- Bouvier, G., & Machin, D. (2018). Critical discourse analysis and the challenges and opportunities of social media. *Review of communication*, 18(3), 178-192. <https://doi.org/10.1080/15358593.2018.1479881>
- Braun, V., Clarke, V., Boulton, E., Davey, L., & McEvoy, C. (2021). The online survey as a qualitative research tool. *International journal of social research methodology*, 24(6), 641-654. <https://doi.org/10.1080/13645579.2020.1805550>
- Buenano-Fernandez, D., Gonzalez, M., Gil, D., & Luján-Mora, S. (2020). Text mining of open-ended questions in self-assessment of university teachers: An LDA topic modeling approach. *IEEE Access*, 8, 35318-35330. Ανακτήθηκε από: <https://ieeexplore.ieee.org/stamp/stamp.jsp?arnumber=9003400>
- Bukkvoll, T. (2016). Why Putin went to war: ideology, interests and decision-making in the Russian use of force in Crimea and Donbas. *Contemporary Politics*, 22(3), 267-282. <https://doi.org/10.1080/13569775.2016.1201310>
- Busetto, L., Wick, W., & Gumbinger, C. (2020). How to use and assess qualitative research methods. *Neurological Research and practice*, 2, 1-10. <https://doi.org/10.1186/s42466-020-00059-z>
- Capelos, T., & Exadaktylos, T. (2017). Feeling the pulse of the Greek debt crisis: Affect on the web of blame. *National Identities*, 19(1), 73-90. <https://doi.org/10.1080/14608944.2015.1113241>
- Carter, S. M., Shih, P., Williams, J., Degeling, C., & Mooney-Somers, J. (2021). Conducting qualitative research online: challenges and solutions. *The Patient-Patient-Centered Outcomes Research*, 14(6), 711-718. <https://doi.org/10.1007/s40271-021-00528-w>
- Casey, R. G., & Wong, K. Y. (2020). Document-analysis systems and techniques. In R. Kasturi (Ed.), *Image Analysis Applications* (pp. 1-36). <https://doi.org/10.1201/9781003066330>
- Cawley, A. (2019). Digital transitions: The evolving corporate frameworks of legacy newspaper publishers. *Journalism Studies*, 20(7), 1028-1049. <https://doi.org/10.1080/1461670X.2018.1481348>
- Chatzopoulou, S., & Exadaktylos, T. (2021). Whose opinion is it? Public debates and repertoires of action in Greece during the first Covid-19 lockdown period. *Javnost-The Public*, 28(2), 185-201. <https://doi.org/10.1080/13183222.2021.1919381>

- Chen, E., Lerman, K., & Ferrara, E. (2020). Tracking social media discourse about the covid-19 pandemic: Development of a public coronavirus twitter data set. *JMIR public health and surveillance*, 6(2), e19273. doi: [10.2196/19273](https://doi.org/10.2196/19273)
- Chetty, N., & Alathur, S. (2018). Hate speech review in the context of online social networks. *Aggression and violent behavior*, 40, 108-118. <https://doi.org/10.1016/j.avb.2018.05.003>
- Cotter, C. (2015). Discourse and media. *The handbook of discourse analysis*, 795-821. <https://doi.org/10.1002/9781118584194.ch37>
- Crow, D. A., & Lawlor, A. (2016). Media in the policy process: Using framing and narratives to understand policy influences. *Review of Policy Research*, 33(5), 472-491. <https://doi.org/10.1111/ropr.12187>
- De Fina, A., & Johnstone, B. (2015). Discourse analysis and narrative. In D. Tannen, H.E. Hamilton & D. Schiffrin (Eds.), *The handbook of discourse analysis* (pp. 466-485). <https://doi.org/10.1002/9781118584194.ch7>
- Delardas, O., Kechagias, K. S., Katsikas Triantafyllidis, K., & Giannos, P. (2022). Concerns about academic freedom caused by the Russia–Ukraine War. *EMBO reports*, 23(5), e55079. <https://doi.org/10.15252/embr.202255079>
- Denham, B. E. (2021). Determinants of Attitudes Toward the Scientific Community: Confidence in the Press as a Mediator of Political Party Affiliation. *Bulletin of Science, Technology & Society*, 41(2-3), 72-82. <https://doi.org/10.1177/02704676211019290>
- Dodgson, J. E. (2019). Reflexivity in qualitative research. *Journal of Human Lactation*, 35(2), 220-222. <https://doi.org/10.1177/0890334419830990>
- Durmaz, Z., & Yogun, M. S. (2022). A critical discourse analysis of a visual image in Norman Fairclough's CDA model. *International Journal of Scholars in Education*, 5(1), 25-33. <https://doi.org/10.52134/ueader.1101763>
- Ekström, M., Lewis, S. C., & Westlund, O. (2020). Epistemologies of digital journalism and the study of misinformation. *New Media & Society*, 22(2), 205-212. Ανακτήθηκε από: <https://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/1461444819856914>
- Elfenbein, D.M., Schwarze, M.L. (2020). Qualitative Research Methods. In D. J. Lubitz (Ed.), *Health Services Research* (pp. 249-260). https://doi.org/10.1007/978-3-030-28357-5_21
- Fairclough, N. (2013). Critical discourse analysis and critical policy studies. *Critical policy studies*, 7(2), 177-197. <https://doi.org/10.1080/19460171.2013.798239>

- Farrelly, M. (2020). Rethinking intertextuality in CDA. *Critical Discourse Studies*, 17(4), 359-376. <https://doi.org/10.1080/17405904.2019.1609538>
- Fengler, S., Kreutler, M., Alku, M., Barlovac, B., Bastian, M., Bodrunova, S. S., ... & Zguri, R. (2020). The Ukraine conflict and the European media: A comparative study of newspapers in 13 European countries. *Journalism*, 21(3), 399-422. Ανακτήθηκε από: <https://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/1464884918774311>
- Fotopoulos, S., & Kaimaklioti, M. (2016). Media discourse on the refugee crisis: On what have the Greek, German and British press focused?. *European View*, 15(2), 265-279. Ανακτήθηκε από: <https://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1007/s12290-016-0407-5>
- Freedman, L. (2014). Ukraine and the art of limited war. *Survival*, 56(6), 7-38. <https://doi.org/10.1080/00396338.2014.985432>
- Giomelakis, D., & Veglis, A. (2016). Investigating search engine optimization factors in media websites: The case of Greece. *Digital journalism*, 4(3), 379-400. <https://doi.org/10.1080/21670811.2015.1046992>
- Gkiouzepas, G., & Botetzagias, I. (2017). Climate change coverage in Greek newspapers: 2001–2008. *Environmental Communication*, 11(4), 490-514. <https://doi.org/10.1080/17524032.2015.1047888>
- Goldschmidt, G., & Matthews, B. (2022). Formulating design research questions: A framework. *Design Studies*, 78, 101062. <https://doi.org/10.1016/j.destud.2021.101062>
- Graham, P. (2018). Ethics in critical discourse analysis. *Critical Discourse Studies*, 15(2), 186-203. <https://doi.org/10.1080/17405904.2017.1421243>
- Grasland, C. (2020). International news flow theory revisited through a space–time interaction model: Application to a sample of 320,000 international news stories published through RSS flows by 31 daily newspapers in 2015. *International Communication Gazette*, 82(3), 231-259. <https://doi.org/10.1177/1748048518825091>
- Greenfield, K. (2020). Trademarks, Hate Speech, and Solving a Puzzle of Viewpoint Bias. *The Supreme Court Review*, 2019(1), 183-229. <https://doi.org/10.1086/707555>
- Hanckel, B., Petticrew, M., Thomas, J., & Green, J. (2021). The use of Qualitative Comparative Analysis (QCA) to address causality in complex systems: a systematic review of research on public health interventions. *BMC public health*, 21(1), 1-22. <https://doi.org/10.1186/s12889-021-10926-2>
- Hart, P. S., Chinn, S., & Soroka, S. (2020). Politicization and polarization in COVID-19 news coverage. *Science communication*, 42(5), 679-697. Ανακτήθηκε από: <https://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/1075547020950735>

- Hausken, K., & Welburn, J. W. (2022). Assessing the 2010–2018 financial crisis in Greece, Portugal, Ireland, Spain, and Cyprus. *Journal of Economic Studies*, 49(1), 23–43. <https://doi.org/10.1108/JES-08-2020-0406>
- Haven, T., & Van Grootel, D. L. (2019). Preregistering qualitative research. *Accountability in research*, 26(3), 229–244. <https://doi.org/10.1080/08989621.2019.1580147>
- Hellegers, P. (2022). Food security vulnerability due to trade dependencies on Russia and Ukraine. *Food Security*, 1–8. <https://doi.org/10.1007/s12571-022-01306-8>
- Hirsch, J. E. (2010). An index to quantify an individual's scientific research output that takes into account the effect of multiple coauthorship. *Scientometrics*, 85(3), 741–754. <https://doi.org/10.1007/s11192-010-0193-9>
- Howard, J. W. (2019). Free speech and hate speech. *Annual Review of Political Science*, 22, 93–109. <https://doi.org/10.1146/annurev-polisci-051517-012343>
- Humprecht, E., Castro Herrero, L., Blassnig, S., Brüggemann, M., & Engesser, S. (2022). Media systems in the digital age: An empirical comparison of 30 countries. *Journal of Communication*, 72(2), 145–164. <https://doi.org/10.1093/joc/jqab054>
- Iddins, A. (2021). “A Sword of Damocles”: Media Policy, Digital Cultures, and the Discourse of Press Code Reform. *International Journal of Communication*, 15, 19. Ανακτήθηκε από: <https://ijoc.org/index.php/ijoc/article/view/17262/3544>
- Idevall Hagren, K. (2022). Othering in discursive constructions of Swedish national identity, 1870–1940. *Critical Discourse Studies*, 19(4), 384–400. <https://doi.org/10.1080/17405904.2021.1918195>
- Jetten, J., & Wohl, M. J. (2012). The past as a determinant of the present: Historical continuity, collective angst, and opposition to immigration. *European Journal of Social Psychology*, 42(4), 442–450. <https://doi.org/10.1002/ejsp.865>
- Johnson, J. L., Adkins, D., & Chauvin, S. (2020). A review of the quality indicators of rigor in qualitative research. *American journal of pharmaceutical education*, 84(1). <https://doi.org/10.5688/ajpe7120>
- Kamrani, P., Dorsch, I., & Stock, W. G. (2021). Do researchers know what the h-index is? And how do they estimate its importance?. *Scientometrics*, 126(7), 5489–5508. <https://doi.org/10.1007/s11192-021-03968-1>
- Karyotakis, M. A. (2022). Framing the Macedonian name dispute in Greece: nationalistic journalism and the existential threat. *The Communication Review*, 25(3–4), 152–180. <https://doi.org/10.1080/10714421.2022.2129125>

- Kenny, P. D. (2020). "The enemy of the people": Populists and press freedom. *Political Research Quarterly*, 73(2), 261-275. <https://doi.org/10.1177/1065912918824038>
- Kent, M. L., & Li, C. (2020). Toward a normative social media theory for public relations. *Public Relations Review*, 46(1), 101857. <https://doi.org/10.1016/j.pubrev.2019.101857>
- Kiger, M. E., & Varpio, L. (2020). Thematic analysis of qualitative data: AMEE Guide No. 131. *Medical teacher*, 42(8), 846-854. <https://doi.org/10.1080/0142159X.2020.1755030>
- Kostopoulos, C., & Mylonas, Y. (2022). Framing migration in the Greek press; An analysis of the 'Evros events' in left, liberal, and far-right newspapers. *Journalism*, 14648849221134000. <https://doi.org/10.1177/14648849221134000>
- Koval, N., Kulyk, V., Riabchuk, M., Zarembo, K., & Fakhurdinova, M. (2022). Morphological Analysis of Narratives of the Russian-Ukrainian Conflict in Western Academia and Think-Tank Community. *Problems of Post-Communism*, 69(2), 166-178. <https://doi.org/10.1080/10758216.2021.2009348>
- Kuzio, T. (2019). Euromaidan revolution, Crimea and Russia–Ukraine war: why it is time for a review of Ukrainian–Russian studies. *Eurasian Geography and Economics*, 1–25. <https://doi.org/10.1080/15387216.2019.1571428>
- LaDonna, K. A., Taylor, T., & Lingard, L. (2018). Why open-ended survey questions are unlikely to support rigorous qualitative insights. *Academic Medicine*, 93(3), 347-349. <https://doi.org/10.1097/ACM.0000000000002088>
- Ledin, P., & Machin, D. (2019). Doing critical discourse studies with multimodality: from metafunctions to materiality. *Critical Discourse Studies*, 16(5), 497-513. <https://doi.org/10.1080/17405904.2018.1468789>
- Leenes, R. (2019). Regulating new technologies in times of change. In *Regulating new technologies in uncertain times* (pp. 3-17). https://doi.org/10.1007/978-94-6265-279-8_1
- Lester, J. N., Cho, Y., & Lochmiller, C. R. (2020). Learning to do qualitative data analysis: A starting point. *Human Resource Development Review*, 19(1), 94-106. Ανακτήθηκε από: <https://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/1534484320903890>
- Lindgren, B. M., Lundman, B., & Graneheim, U. H. (2020). Abstraction and interpretation during the qualitative content analysis process. *International journal of nursing studies*, 108, 103632. <https://doi.org/10.1016/j.ijnurstu.2020.103632>

- Locke, K., Feldman, M., & Golden-Biddle, K. (2022). Coding practices and iterativity: Beyond templates for analyzing qualitative data. *Organizational Research Methods*, 25(2), 262-284. <https://doi.org/10.1177/1094428120948600>
- Lobe, B., Morgan, D., & Hoffman, K. A. (2020). Qualitative data collection in an era of social distancing. *International journal of qualitative methods*, 19, 1609406920937875. Ανακτήθηκε από: <https://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/1609406920937875>
- Mackieson, P., Shlonsky, A., & Connolly, M. (2019). Increasing rigor and reducing bias in qualitative research: A document analysis of parliamentary debates using applied thematic analysis. *Qualitative Social Work*, 18(6), 965-980. <https://doi.org/10.1177/1473325018786996>
- Makhortykh, M., & Bastian, M. (2022). Personalizing the war: Perspectives for the adoption of news recommendation algorithms in the media coverage of the conflict in Eastern Ukraine. *Media, War & Conflict*, 15(1), 25-45. Ανακτήθηκε από: <https://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/1750635220906254>
- Maniou, T. A., & Bantimaroudis, P. (2021). Hybrid salience: Examining the role of traditional and digital media in the rise of the Greek radical left. *Journalism*, 22(4), 1127-1144. <https://doi.org/10.1177/1464884918796587>
- Mariotti, S. (2022). A warning from the Russian–Ukrainian war: avoiding a future that rhymes with the past. *Journal of Industrial and Business Economics*, 1-22. <https://doi.org/10.1007/s40812-022-00219-z>
- Martsenyuk, T. (2022). As a refugee scholar, I want to make Ukrainian studies more visible. *Nature Human Behaviour*, 1-1. <https://doi.org/10.1038/s41562-022-01376-w>
- Madva, A., & Brownstein, M. (2018). Stereotypes, prejudice, and the taxonomy of the implicit social mind1. *Noûs*, 52(3), 611-644. <https://doi.org/10.1111/nous.12182>
- Mays, N. and Pope, C. (2020). Quality in Qualitative Research. In C. Pope & N. Mays (Eds.), *Qualitative Research in Health Care* (pp. 211-233). <https://doi.org/10.1002/9781119410867.ch15>
- McQuail, D. (2015). Media performance. The International Encyclopedia of Political Communication, 1-9. <https://doi.org/10.1002/9781118541555.wbiepc095>
- Morgan, H. (2022). Conducting a Qualitative Document Analysis. *Qualitative report*, 27(1). Ανακτήθηκε από: <http://hanimorgan.com/wp-content/uploads/2022/01/Hani-Morgan-Conducting-a-Qualitative-Document-Analysis-1.pdf>

- Mullet, D. R. (2018). A general critical discourse analysis framework for educational research. *Journal of Advanced Academics*, 29(2), 116-142. <https://doi.org/10.1177/1932202X18758260>
- Nassaji, H. (2020). Good qualitative research. *Language Teaching Research*, 24(4), 427-431. Ανακτήθηκε από: <https://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/1362168820941288>
- Neumann, A., Laranjeiro, N., & Bernardino, J. (2018). An analysis of public REST web service APIs. *IEEE Transactions on Services Computing*, 14(4), 957-970. Ανακτήθηκε από: <https://ieeexplore.ieee.org/document/8385157>
- O'Brien, K. K., Colquhoun, H., Levac, D., Baxter, L., Tricco, A. C., Straus, S., ... & O'Malley, L. (2016). Advancing scoping study methodology: a web-based survey and consultation of perceptions on terminology, definition and methodological steps. *BMC health services research*, 16, 1-12. <https://doi.org/10.1186/s12913-016-1579-z>
- Parvaresh, V. (2023). Covertly communicated hate speech: A corpus-assisted pragmatic study. *Journal of Pragmatics*, 205, 63-77. <https://doi.org/10.1016/j.pragma.2022.12.009>
- Paz, M. A., Montero-Díaz, J., & Moreno-Delgado, A. (2020). Hate speech: A systematized review, 10(4). Ανακτήθηκε από: <https://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/2158244020973022>
- Plantin, J. C., & Punathambekar, A. (2019). Digital media infrastructures: pipes, platforms, and politics. *Media, culture & society*, 41(2), 163-174. <https://doi.org/10.1177/0163443718818376>
- Rheindorf, M., & Wodak, R. (2019). 'Austria First' revisited: a diachronic cross-sectional analysis of the gender and body politics of the extreme right. *Patterns of prejudice*, 53(3), 302-320. <https://doi.org/10.1080/0031322X.2019.1595392>
- Rieger, D., Kümpel, A. S., Wich, M., Kiening, T., & Groh, G. (2021). Assessing the extent and types of hate speech in fringe communities: A case study of alt-right communities on 8chan, 4chan, and Reddit. *Social Media+ Society*, 7(4), 20563051211052906. Ανακτήθηκε από: <https://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/20563051211052906>
- Sakellariou, A., & Goutsos, D. (2021). Corruption in a Greek context: Analyzing a newspaper's discourse on a major political scandal. *Discourse & Society*, 32(6), 746-765. <https://doi.org/10.1177/09579265211023233>
- Sankofa, N. (2022). Critical method of document analysis. *International Journal of Social Research Methodology*, 1-13 <https://doi.org/10.1080/13645579.2022.2113664>

- Sasse, G. (2022). Russia's War against Ukraine: A Trio of Virtual Special Issues. *Europe-Asia Studies*, 1-3. <https://doi.org/10.1111/psj.12477>
- Serafis, D., Greco, S., Pollaroli, C., & Jermini-Martinez Soria, C. (2020). Towards an integrated argumentative approach to multimodal critical discourse analysis: Evidence from the portrayal of refugees and immigrants in Greek newspapers. *Critical Discourse Studies*, 17(5), 545-565. <https://doi.org/10.1080/17405904.2019.1701509>
- Simmerling, A., & Janich, N. (2016). Rhetorical functions of a 'language of uncertainty' in the mass media. *Public Understanding of Science*, 25(8), 961-975. <https://doi.org/10.1177/0963662515606681>
- Skarpa, P. E., & Garoufallou, E. (2021). Information seeking behavior and COVID-19 pandemic: A snapshot of young, middle aged and senior individuals in Greece. *International journal of medical informatics*, 150, 104465. <https://doi.org/10.1016/j.ijmedinf.2021.104465>
- Small, M. L. (2021). What is "qualitative" in qualitative research? Why the answer does not matter but the question is important. *Qualitative Sociology*, 1-8. <https://doi.org/10.1007/s11133-021-09501-3>
- Solarz, M. W. (2012). 'Third World': the 60th anniversary of a concept that changed history. *Third World Quarterly*, 33(9), 1561-1573. <https://doi.org/10.1080/01436597.2012.720828>
- Solman, P., & Henderson, L. (2019). Flood disasters in the United Kingdom and India: A critical discourse analysis of media reporting. *Journalism*, 20(12), 1648-1664. <https://doi.org/10.1177/1464884918762363>
- Sriwimon, L., & Zilli, P. J. (2017). Applying Critical Discourse Analysis as a conceptual framework for investigating gender stereotypes in political media discourse. *Kasetsart Journal of Social Sciences*, 38(2), 136-142. <https://doi.org/10.1016/j.kjss.2016.04.004>
- Stamou, A. G. (2018). Synthesizing critical discourse analysis with language ideologies: The example of fictional discourse. *Discourse, context & media*, 23, 80-89. <https://doi.org/10.1016/j.dcm.2017.04.005>
- Su, Y., & Borah, P. (2019). Who is the agenda setter? Examining the intermedia agenda-setting effect between Twitter and newspapers. *Journal of Information Technology & Politics*, 16(3), 236-249. <https://doi.org/10.1080/19331681.2019.1641451>
- Tollefson, J. W. (2015). Language policy-making in multilingual education: Mass media and the framing of medium of instruction. *Current Issues in Language Planning*, 16(1-2), 132-148. <https://doi.org/10.1080/14664208.2014.947018>

- Tran, V. T., Porcher, R., Falissard, B., & Ravaud, P. (2016). Point of data saturation was assessed using resampling methods in a survey with open-ended questions. *Journal of clinical epidemiology*, 80, 88-96. <https://doi.org/10.1016/j.jclinepi.2016.07.014>
- Valente, A., Tudisca, V., Pelliccia, A., Cerbara, L., & Caruso, M. G. (2021). Comparing liberal and conservative newspapers: Diverging narratives in representing migrants?. *Journal of Immigrant & Refugee Studies*, 1-17. <https://doi.org/10.1080/15562948.2021.1985200>
- Van den Broek, P., & Helder, A. (2017). Cognitive processes in discourse comprehension: Passive processes, reader-initiated processes, and evolving mental representations. *Discourse Processes*, 54(5-6), 360-372. <https://doi.org/10.1080/0163853X.2017.1306677>
- Van Dijk, T. A. (2011). Discourse, knowledge, power and politics. In C. J. Hart (Ed.), *Critical discourse studies in context and cognition* (pp. 27-65). Ανακτήθηκε από: <https://repositori.upf.edu/bitstream/handle/10230/20021/WORKING%20PAPERS%20TEUN%20VAN%20DIJK.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Van Dijk, T. A. (2015). Critical discourse analysis. In D. Tannen, H.E. Hamilton & D. Schiffrin (Eds.), *The handbook of discourse analysis* (pp. 466-485). <https://doi.org/10.1002/9781118584194.ch22>
- Van Dijk, T. A. (2017). Socio-cognitive discourse studies. In J. Flowerdew & J.E. Richardson (Eds.), *The Routledge Handbook of Critical Discourse Studies* (pp.26-43). <https://doi.org/10.4324/9781315739342>
- Van Leeuwen, T. (2018). Moral evaluation in critical discourse analysis. *Critical Discourse Studies*, 15(2), 140-153. <https://doi.org/10.1080/17405904.2018.1427120>
- Vindrola-Padros, C., & Johnson, G. A. (2020). Rapid techniques in qualitative research: a critical review of the literature. *Qualitative health research*, 30(10), 1596-1604. <https://doi.org/10.1177/1049732320921835>
- Vorbrugg, A. B., & Bluwstein, J. (2022). Making sense of (the Russian war in) Ukraine: On the politics of knowledge and expertise. *Political geography*, 102700. <https://doi.org/10.1016/j.polgeo.2022.102700>
- Wodak, R. (2015). Critical discourse analysis, discourse-historical approach. *The international encyclopedia of language and social interaction*, 1-14. Ανακτήθηκε από: https://www.researchgate.net/profile/Ruth-Wodak/publication/280621881_Critical_Discourse_Analysis_Discourse-Historical_Approach/links/55bf4c7008ae092e966537d4/Critical-Discourse-Analysis-Discourse-Historical-Approach.pdf

Za'in, C., Pratama, M., Lughofer, E., & Anavatti, S. G. (2017). Evolving type-2 web news mining. *Applied Soft Computing*, 54, 200-220. <https://doi.org/10.1016/j.asoc.2016.11.034>

Zhuravskaya, E., Petrova, M., & Enikolopov, R. (2020). Political effects of the internet and social media. *Annual review of economics*, 12, 415-438. <https://doi.org/10.1146/annurev-economics-081919-050239>

Δικτυογραφία

EPT A.E. (2022, 1 Μαρτίου). Κ. Μητσοτάκης: Ήμασταν πάντα στη σωστή πλευρά της ιστορίας και αυτό κάνουμε και τώρα | 1/3/22 | EPT. [Βίντεο]. Youtube. https://www.youtube.com/watch?v=JR0T_SEfi2U&t=3s

EPT Open. (2022, 3 Απριλίου). Παραίτηση Θωμά Σίδηρη από το Πρώτο Πρόγραμμα. Ανακτήθηκε από: (<https://www.ertopen.com/news/ellada/item/64109-paraitshsh-thwma-siderh-apo-to-prwto-programma>)

Η ΑΥΓΗ Εφημερίδα της Αριστεράς. (2019, 22 Μαρτίου). Αλέξης Τσίπρας: Η Ελλάδα είναι για άλλη μια φορά στη σωστή πλευρά της ιστορίας. [Βίντεο]. Youtube. https://www.youtube.com/watch?v=g2mG_mkDcA8

Νέα Δημοκρατία. (2013, 17 Ιουνίου). Ομιλία του Πρωθυπουργού Αντώνη Σαμαρά, στο 9ο Τακτικό Συνέδριο της ΟΝΝΕΔ. [Βίντεο]. Youtube. <https://www.youtube.com/watch?v=48eaWJUw3RU>

ANA-MPAwebTV. (2022, 1 Μαρτίου) . Ήμασταν πάντα στη σωστή πλευρά της ιστορίας και αυτό κάνουμε και τώρα. [Βίντεο]. Youtube. <https://www.youtube.com/watch?v=PYUyvdoQebk>

CNN. (2016, 24 Απριλίου). Obama: Merkel on the 'right side of history'. [Βίντεο]. Youtube. <https://www.youtube.com/watch?v=fD8Bjg-VoRU>

Wall Street Journal. (2014, 4 Μαρτίου). Obama: "Russia Is On The Wrong Side of History". [Βίντεο]. Youtube. <https://www.youtube.com/watch?v=PACtGQdCUT0>

Zubovich, B. (2017, April 25). Reinhold Niebuhr, Washington's Favorite Theologian. *Religion & Politics*. Ανακτήθηκε από: <https://religionandpolitics.org/2017/04/25/reinhold-niebuhr-washingtons-favorite-theologian/>

Παράρτημα

Όλα τα άρθρα των εφημερίδων που χρησιμοποιήθηκαν στην έρευνα, βρίσκονται διαθέσιμα στην πλήρη τους έκταση σε μορφή pdf στη διεύθυνση: https://drive.google.com/drive/folders/1Yy_38vqfcJyqpdhNpKJFSmf1V3Dt8Xtq?usp=sharing

1. Καβαλλιεράκης, Απόσπασμα από άρθρο της εφημερίδας «Η Καθημερινή», 29-03-2022.

Η ενσωμάτωση της Κριμαίας στην Ουκρανία το 1954 θεωρείται μάλλον ιστορικό ατύχημα λόγω της καταγωγής του Χρυστσόφ. . Η Ρωσία είτε τσαρική είτε ΕΣΣΔ δεν δέχθηκε ποτέ την οποιαδήποτε αυτόνομη εθνική ουκρανική οντότητα και ύπαρξη. Η τωρινή εισβολή της Ρωσίας στην Ουκρανία μοιάζει να υλοποιεί αυτή τη φωνή του παρελθόντος που αγνοεί το μέλλον.

2. Μαγκριώτης, Απόσπασμα από άρθρο της εφημερίδας «Το Βήμα», 28-02-2022.

. . . Η δεκαετής γεωπολιτική σύγκρουση στα Ουκρανικά-Ρωσικά σύνορα, μεταξύ της Ουάσιγκτον και της Μόσχας, ξαφνικά, μέσα σε λίγα εικοσιτετράωρα, πήρε την μορφή εισβολής του Ρωσικού στρατού στην Ουκρανία. ΗΠΑ, ΕΕ, όπως και το σύνολο του λεγόμενου Δυτικού κόσμου, βρέθηκε μπροστά σε μεγάλα διλήμματα. Η απρόκλητη εισβολή, προκάλεσε σοκ στις δυτικές πρωτεύουσες, και τις δυτικές κοινωνίες.

. . . ο Πούτιν, εκτός από την κυνικότητα των επιλογών και τον ιδιότυπο αμοραλισμό του, αποδεικνύεται και ιδανικός αυτόχειρας. Είναι βέβαιο, ανεξάρτητα αν καταλάβει το Κίεβο, ότι έχασε για πάντα την Ουκρανία και κυρίως τον Ουκρανικό λαό...

3. Παπαχρήστος, Απόσπασμα από άρθρο της εφημερίδας «Το Βήμα», 15-03-2022.

Από την άρνηση του NATO να στείλει στρατεύματα ή να «σφραγίσει» τον εναέριο χώρο της Ουκρανίας, μέχρι την απαγόρευση αποστολής πολεμικών αεροσκαφών στη χώρα και ως την απόρριψη του αιτήματος της Ουκρανίας για ένταξη στην Ευρωπαϊκή Ένωση, όλα δείχνουν ότι η Δύση δεν είναι διατεθειμένη – με τίποτε! – να κάνει κάτι για να σταματήσει την προέλαση των Ρώσων. Και δεν θα κάνει. Επειδή δεν είναι έτοιμη για έναν γενικευμένο πόλεμο με τους Ρώσους, και μάλιστα για τα μάτια μιας χώρας, που δεν είναι και πολύ σίγουρο ότι της ταιριάζει.

4. Βατόπουλος, Απόσπασμα από άρθρο της εφημερίδας «Καθημερινή», 12-03-2022.

. . . Αλλά έως πρόσφατα, τα νέα κυρίαρχα κράτη που προέκυψαν από τη διάλυση της ΕΣΣΔ, ακόμη και οι χώρες της Βαλτικής, έπρεπε να χτίσουν εξ αρχής το διεθνές προφίλ τους, να αποκτήσουν μια σαφή εξωστρεφή φυσιογνωμία και επί της ουσίας μια διακριτή και αναγνωρίσιμη ταυτότητα στη διεθνή κοινότητα.

. . . Ο πόλεμος στην Ουκρανία έχει ήδη στεριώσει τον νέο ευρωπαϊκό χάρτη βάσει ψυχικών δεσμών. Η Ουκρανία είναι μια χώρα περιβεβλημένη πλέον με μεγάλο σεβασμό όχι γι' αυτό που υπήρξε, αλλά γι' αυτό που έδειξε ότι είναι. Η Ρωσία απομακρύνθηκε ακόμη περισσότερο. Αυτές οι κινήσεις και οι μεταβολές βάσει μιας άυλης παρακαταθήκης ψυχικής συγγένειας και θετικών συνειρμών έχουν ήδη συμβάλει στο να κατοχυρωθεί η Ουκρανία και καθετί ουκρανικό με άλλον πλέον τρόπο στην ευρωπαϊκή συνείδηση και κατ' επέκταση σε όλον τον ελεύθερο, δημοκρατικό κόσμο.

5. Μουμτζής, Απόσπασμα από άρθρο της εφημερίδας «Η Καθημερινή», 19-03-2022.

Ποιος θα φανταζόταν ότι στον 21ο αιώνα θα βομβαρδίζονταν πόλεις ευρωπαϊκής χώρας. Ποιος θα φανταζόταν πως ευρωπαϊκή χώρα θα δεχόταν στρατιωτική εισβολή από τη γειτονική της υπερδύναμη. Ποιος θα φανταζόταν πως εκατομμύρια Ευρωπαίοι πολίτες θα εγκατέλειπαν τις εστίες τους, πρόσφυγες σε άλλα ευρωπαϊκά κράτη.

6. Στούπας, Απόσπασμα από άρθρο της εφημερίδας «Capital.gr», 02-03-2022.

. . . η Ελλάδα βρισκόταν πάντα μακράν του πεδίου που θεωρεί [η Ρωσία] ως ζωτικό της χώρο. Η Ελλάδα ήταν και παραμένει χρήσιμη για τη Ρωσία ως πεδίο αντιπερισπασμού στις διενέξεις της με την Τουρκία. . . Η παρομοίωση της Ρωσίας και των χωρών που την ακολουθούν με "Τρίγωνο των Βερμούδων" έχει να κάνει κυρίως με τις συχνές "καταιγίδες", εμφυλίου και χρεοκοπίες που παρατηρούνται στις ζώνες επιρροής της. . . Οι χώρες που κινούνται γύρω από τη Ρωσία όπως και την άλλοτε Σοβιετία παλαιότερα σπαράσσονται συχνά από βίαιες αναταράξεις, είναι διχασμένες και οικονομικά αν όχι εξαθλιωμένες δεν μπορεί να καταταχθούν σε ευημερούσες. . . Είναι προφανές πως σε τριτοκοσμικές χώρες όπως η Ρωσία ο εθνικισμός και το θρησκευτικό συναίσθημα χρησιμοποιούνται από το καθεστώς, όπως παλαιότερα επί σοβιετίας ο μαρξισμός, ως μέσα χειραγώγησης στο εσωτερικό και άσκησης επιρροής στο εξωτερικό.

7. Στεφανακίδης, Απόσπασμα από άρθρο της εφημερίδας «Πρώτο Θέμα», 28-02-2022.

Και τώρα που άνοιξε ο ασκός του Αιόλου και η Ευρώπη βιώνει ξανά ένα πόλεμο, οι όποιες βεβαιότητες και σταθερές είχαμε ανήκουν πλέον στο παρελθόν . . . Ουδείς μπορεί να προβλέψει τι μας περιμένει την επαύριον μετά από αυτές τις οδυνηρές εξελίξεις στο ρωσο-ουκρανικό μέτωπο, γιατί αυτός ο πόλεμος δεν μοιάζει με τον αμερικανο-σερβικό που βιώσαμε τη δεκαετία του '90. Γιατί σήμερα βλέπουμε έναν ιστορικό αναθεωρητισμό από μια υπερδύναμη, τη Ρωσία, από την οποία παράλληλα είναι εξαρτημένη ενεργειακά σε πολύ μεγάλο βαθμό ολόκληρη η Ευρώπη. Οι εξελίξεις, όπως είναι φυσικό, διαγράφονται δυσοίωνες και για τη χώρα μας. . . Η περιπέτεια στην οποία μπήκε πλέον η Ευρώπη μόνο δυσάρεστες εκπλήξεις μπορεί να μας επιφυλάσσει.

8. Μπουκάλας, Απόσπασμα από άρθρο της εφημερίδας «Η Καθημερινή», 25-04-2022.

Ο πόλεμος στην Ουκρανία δεν είναι ο πρώτος στην Ιστορία που φέρνει αντιμέτωπους χριστιανούς. Και μάλιστα ομόδοξους χριστιανούς: Ορθόδοξοι εναντίον Ορθοδόξων. Ούτε καν η Μεγάλη Εβδομάδα δεν έπεισε τον εισβολέα Βλαντιμίρ Πούτιν να «προσφέρει» μερικούς «ανθρωπιστικούς διαδρόμους» στους μελλοθάνατους της Μαριούπολης ή του Χάρκοβου, ώστε να σωθούν έστω λίγοι άμαχοι, ή να αποφασίσει μια προσωρινή ανακωχή. Για να κηδέψουν οι ζωντανοί τους νεκρούς τους, παιδιά, συζύγους, αδέρφια, εγγόνια, χωρίς τον φόβο ότι θα τους τσακίσει κι αυτούς κάποιος πύραυλος με το Z πάνω του, αδέσποτος ή, το πιο πιθανό, οδηγούμενος από νου θηρίων. Και για να πάνε στην εκκλησία της γκρεμισμένης γειτονιάς τους, να παρακολουθήσουν τα άγια πάθη. Ταυτιζόμενοι μαζί τους περισσότερο από οποιαδήποτε άλλη φορά.

9. Σιδέρης, Απόσπασμα από άρθρο της εφημερίδας «Liberal», 22-04-2022.

. . . Την ίδια ώρα υπάρχει ένας χριστιανικός λαός, πιο πιστός από εμάς (στην αρχαιότητά του, καθότι βρέθηκε με απαγορευμένη την θρησκευτική του έκφραση για δεκαετίες και δεν είχε χρόνο και διάθεση των ημέτερων θρησκευτικών αμφισβητήσεων), που δυο μήνες τώρα σταυρώνεται, πονάει, αιμάσσει, διαμελίζεται, καταστρέφεται.

Ένας λαός που ο σταυρωτής είναι ομόθρησκός του. Και που απέρριψε την πρόταση του ομολόγου του της αμυνόμενης χώρας, για εκχειρία τις ημέρες του Πάσχα. Αντιθέτως έχει ξαμολύσει τους φονιάδες Τσετσένους μουσουλμάνους, να πανηγυρίζουν «Αλλαχ Ακμπαρ» στα ματωμένα ερείπια μιας πόλης με το όνομα της Παναγιάς [Μαριούπολη]. Οι Ουκρανοί ζουν την παρατεταμένη μεγάλη τους εβδομάδα.

10. Αμυράς, Απόσπασμα από άρθρο της εφημερίδας «Ελεύθερος Τύπος», 14-03-2022.

. . . Στη Μαριούπολη ο ελληνισμός έχει ρίζες αιώνων, περιοχές της κατοικούνταν μέχρι το 1870 σχεδόν αποκλειστικά από Έλληνες. Οικογένειες που μέχρι πριν από ένα μήνα ζούσαν με την ανεμελιά της καθημερινότητας σήμερα θρηγούν θύματα από τα ρωσικά πυρά και η ζωή τους κρέμεται σε μία κλωστή στα καταφύγια του πόνου και του αίματος.

. . . Οι [ελεύθεροι] «πολιορκημένοι» της Μαριούπολης συμβολίζουν τη μάχη που δίνει ο ελεύθερος κόσμος απέναντι σε έναν εισβολέα.

11. Τζιοβάρας, Απόσπασμα από άρθρο της εφημερίδας «Πρώτο Θέμα», 04-03-2022.

Οι ανηλεείς ρωσικοί βομβαρδισμοί στην Ουκρανία που συνεχίζονται για δεύτερη εβδομάδα, δολοφονώντας χιλιάδες ανυπεράσπιστους πολίτες και καταστρέφοντας τις υποδομές μιας χώρας που θα κάνει πολλά χρόνια να επανέλθει στην πριν από την εισβολή κατάσταση, αφαιρεί και το τελευταίο «φύλλο συκής» για τις πραγματικές προθέσεις του παράφρονα και άπληστου ηγέτη που κατοικοεδρεύει στο Κρεμλίνο και πρωταγωνιστεί στην καταδυνάστευση του ρωσικού λαού και στην καταλήστευση του πλούτου της μεγάλης αυτής χώρας.

12. Σταμάτης, Απόσπασμα από άρθρο της εφημερίδας «Το Βήμα», 26-03-2022.

. . . Κάθε μέρα που αυτός ο πόλεμος συνεχίζεται, κάθε μέρα που ένας ακόμη Ουκρανός άμαχος ή στρατιώτης πέφτει νεκρός, το μίσος θα φουντώνει όλο και περισσότερο και πλέον μπορεί να κρατήσει για ολόκληρες γενιές. Οι Ουκρανοί και οι Ρώσοι δεν μισούνταν πριν τον Πούτιν. Ήταν αδέρφια. Και τώρα, εξαιτίας του είναι εχθροί. Αυτή είναι η κληρονομιά που αφήνει πίσω του ο ρώσος πρόεδρος.

13. Χωμενίδης, Απόσπασμα από άρθρο της εφημερίδας «Capital.gr», 28-03-2022.

. . . Οι Ουκρανοί και οι Ρώσοι είναι όντως πρωτοξάδελφα, ίσως και ετεροθαλή αδέρφια. Το Κίεβο υπήρξε πράγματι η κοιτίδα των Σλάβων που στο πέρασμα των αιώνων εξαπλώθηκαν στην Ανατολική Ευρώπη, μέχρι και πέρα από τα Ουράλια. Έχουν κοινή θρησκευτική πίστη, οι γλώσσες τους συγγενεύουν εντυπωσιακά. Οι Ουκρανοί εντούτοις νοιώθουν διακριτοί, ξεχωριστοί από τους γείτονες τους, μοναδικοί. Κι εφόσον έτσι νοιώθουν, έτσι συμβαίνει. . . Η

ιστορική σύγκρουση του 21ου αιώνα έχει ήδη ξεκινήσει. Από τη μία, οι ανοιχτές κοινωνίες. Με τα τρωτά τους. Με τις παλινωδίες, τις αμηχανίες τους, τα φαινόμενα διαφθοράς τους. Από την άλλη, τα αυταρχικά καθεστώτα. Στείρα και διεφθαρμένα εξ'ορισμού. Επιτήδευοι ουδέτεροι δεν χωρούν. Ο καθένας ας διαλέξει στρατόπεδο.

14. Δημητρίδης, Απόσπασμα από άρθρο της εφημερίδας «Capital.gr», 24-02-2022.

. . . Η δημοκρατική Δύση πρέπει να σταθεί δίπλα στην Ουκρανία. Μαζί με την Ουκρανία θα υπερασπιστεί και τον ίδιο της τον εαυτό. Τα θεμέλια που πάνω της δομήθηκε το μεταπολεμικό δημοκρατικό ευρωπαϊκό θαύμα. Αυτό της δημοκρατίας, της σταθερότητας, της οικονομικής ευημερίας και του σεβασμού των ανθρώπινων αξιών. . . Η Ελλάδα ήταν πάντα στη σωστή πλευρά της ιστορίας. Πάντα ήταν με τη δημοκρατία, με την αξιοπρέπεια. Η κρίσιμη μάζα της απεχθάνεται οτιδήποτε ολοκληρωτικό και τυραννικό. Απεχθάνεται αυτό που βλέπει από σήμερα το πρωί να κάνει η ρωσική ηγεσία σε βάρος της Ουκρανίας. Για όλα τα παραπάνω σήμερα είμαστε όλοι Ουκρανοί.

15. Αμυράς, Απόσπασμα από άρθρο της εφημερίδας «Ελεύθερος Τύπος», 26-02-2022.

. . . Η Ελλάδα, λόγω της γειτνιάσής της με την Τουρκία, δεν έχει αυταπάτες, ούτε βασίζεται σε ξένες δυνάμεις. Ξέρει ότι στη δύσκολη στιγμή θα βγάλει μόνη της το φίδι από την τρύπα, όμως πάντα στέκεται στη σωστή πλευρά της Ιστορίας. Μαζί με τους Συμμάχους και ποτέ με τον Αξονα, με καθαρές θέσεις και όχι με «επιτήδεια ουδετερότητα», όπως κάνουν πολλοί από τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο μέχρι τις μέρες μας.

16. Ευαγγελίου Απόσπασμα από άρθρο της εφημερίδας «Liberal», 27-02-2022.

Ο ΣΥΡΙΖΑ τάσσεται κατά της αποστολής αμυντικού εξοπλισμού στην Ουκρανία και ζητά να μην εμπλακεί η Ελλάδα, την ώρα που σύσσωμη η Δύση αντιδρά στον αναθεωρητισμό του Πούτιν και επιβάλλει αυστηρές κυρώσεις στο οικονομικό πεδίο στέλλνοντας ταυτόχρονα ανθρωπιστική αλλά και αμυντική βοήθεια στη χώρα. Για μια ακόμη φορά η αριστερά δείχνει να βρίσκεται στη λάθος πλευρά της ιστορίας ακόμη και αν αυτή κινείται στη λογική των ίσων αποστάσεων.

17. Μαυρίδης, Απόσπασμα από άρθρο της εφημερίδας «Liberal», 02-03-2022.

Οι λαοί σφραγίζουν τη μοίρα τους μέσα από τους ηγέτες που επιλέγουν. Η Ελλάδα μεγάλωσε επειδή στις κρίσιμες στιγμές της, σε αυτές που η Ιστορία επιλέγει τους νικητές και τους χαμένους, είχε στο τιμόνι της μεγάλους άνδρες. Εκείνο που ξεχωρίζει τον Κυριάκο Μητσοτάκη είναι η αίσθηση της ευθύνης απέναντι στο Έθνος. Στον Έβρο και στο Αιγαίο, απέναντι στην Τουρκία και τώρα στην ουκρανική κρίση, ο Κυριάκος Μητσοτάκης στάθηκε και στέκεται, πράγματι, στη σωστή πλευρά. . .Και αυτό διότι είναι η μοναδική τοποθέτηση που μπορεί να ασφαλίσει τα εθνικά μας δικαιώματα. . .Δεν μπορούμε να υποσχεθούμε στα παιδιά μας έναν καλύτερο κόσμο αν δεν έχουμε όντως σταθεί στη σωστή πλευρά της Ιστορίας.

18. Δανίκας, Απόσπασμα από άρθρο της εφημερίδας «Πρώτο Θέμα», 08-03-2022.

. . . Οι τοποθετήσεις του Κυριάκου Μητσοτάκη χαράσσουν και δείχνουν τον δρόμο με σαφήνεια και κρυστάλλινη καθαρότητα. Θα μου πεις «δεν γουστάρω Μητσοτάκη». Κι εγώ θα σου πω «καλά να πάθεις». Γιατί, σ αυτές τις οριακές

καταστάσεις, το ζήτημα δεν είναι το χρώμα και η ιδεολογική τοποθέτηση του εκάστοτε πρωθυπουργού. Πάνω απ όλα είναι τα συμφέροντα του τόπου. Της πατρίδας. . .Τρεις οι άξονες των τοποθετήσεων του Κυριάκου. Ο πρώτος ότι «η Ελλάδα βρίσκεται πάντα στην σωστή πλευρά της Ιστορίας». Τι σημαίνει αυτό; Σημαίνει ότι διαχρονικά η μικρή αυτή γεωγραφική «κουκίδα» της γηραιάς Ηπείρου βρισκόταν και βρίσκεται κάτω από την ομπρέλα των νικητών. Μια ματιά στη σύγχρονη Ιστορία είναι χρήσιμος οδηγός.

19. Ευαγγελίδης, Απόσπασμα από άρθρο της εφημερίδας «Ελεύθερος Τύπος», 27-03-2022.

. . . Η Αγκυρα, η οποία, αν και μέλος του NATO, θέλει να παίζει τον ρόλο του επιτήδειου ουδέτερου ακόμα και στην περίπτωση της ρωσικής εισβολής στην Ουκρανία . . . η χώρα μας έχει στο πλευρό της συμμάχους τους Ευρωπαίους, προκειμένου να μπορέσει να αντιμετωπίσει με τον καλύτερο τρόπο τις προκλήσεις. Βρίσκεται και σήμερα στη σωστή πλευρά της Ιστορίας, από την οποία ουδέποτε μετατοπίστηκε, σε αντίθεση με τη, για μία ακόμα φορά, επιτήδεια ουδετερότητα της Αγκυρας. Γι' αυτό και η Ελλάδα δεν έχει να φοβηθεί τίποτα.

20. Παπαπαναγιώτου, Απόσπασμα από άρθρο της εφημερίδας «Ελεύθερος Τύπος», 23-03-2022.

. . . Γι αυτό και βρέθηκε [η Ελλάδα] στην πρωτοπορία, μαζί με άλλες ευρωπαϊκές χώρες και τον ευρωπαϊκό Νότο, για τη διαμόρφωση της «ευρωπαϊκής απάντησης». Μια απάντηση που παίρνει σάρκα και οστά. Αντί για κοντόθωρες και πολιτικάντικες «γαλαντομίες» επέλεξε και πέτυχε να γίνει

συνδιαμορφωτής των «μεγάλων λύσεων». Της δημιουργίας μιας ευρωπαϊκή ομπρέλας, η οποία, όπως και στην πανδημία, αποδείχθηκε εξαιρετικά αποτελεσματική, αλλά και σωτήρια για την Ευρώπη και τους πολίτες της. ΒΡΕΘΗΚΕ πάλι δηλαδή στη σωστή πλευρά της Ιστορίας.

21. Μουμτζής, Απόσπασμα από άρθρο της εφημερίδας «Liberal», 02-03-2022.

Η εξωτερική πολιτική είναι πολύ σοβαρό πράγμα για να το αντιμετωπίζουμε με λεκτικούς εξυπνακισμούς. . Είναι ολοφάνερο πως ο Α. Τσίπρας και η ριζοσπαστική Αριστερά βρίσκονται σε ιδεολογικό αδιέξοδο. Κάθε διεθνής κρίση το αποκαλύπτει. Θα ήθελαν πολύ να τηρήσουν και επισήμως ίσες αποστάσεις μεταξύ των αμυνόμενων Ουκρανών και των εισβολέων Ρώσων, αλλά δεν μπορούν. Θα γίνουν περίγελως στην κοινή γνώμη. Υπάρχουν ακόμα στην ηγετική ομάδα του ΣΥΡΙΖΑ αντανάκλαστικά αυτοσυντήρησης, αν και νομίζω ότι δεν έχουν ξεκαθαρίσει ποια είναι η σωστή πλευρά της Ιστορίας. Είναι σαφές πως όταν ένα μεγάλο κόμμα έχει σαφέστατο γεωπολιτικό στίγμα, τότε θα αντιμετωπίζει όλες τις διεθνείς κρίσεις χωρίς αμφιταλαντεύσεις και «ναι μεν, αλλά». Και η Νέα Δημοκρατία από την εποχή του «ανήκομεν εις την Δύσιν» του Κωνσταντίνου Καραμανλή είναι ένα μεγάλο κόμμα.

22. Κατσιουγιάννη, Απόσπασμα από άρθρο της εφημερίδας «Πρώτο Θέμα», 27-03-2022

Πού είναι όλοι αυτοί οι άνθρωποι του πνεύματος και των τεχνών απέναντι σε αυτή την ανείπωτη πολιτισμική και ανθρωπιστική τραγωδία που συντελείται στην Ουκρανία; Πού είναι όλοι αυτοί που μάχονται για τα δικαιώματα του κάθε κατατρεγμένου σε κάθε γωνιά του πλανήτη και όταν χρειάζεται μεταμφιέζονται στα χαρακτηριστικά των θυμάτων (βλ. κόκκινα γάντια); Σε άλλη περίπτωση –

σε οποιαδήποτε άλλη περίπτωση – όλοι αυτοί οι «ευαίσθητοι» θα είχαν κατακλύσει αν όχι κατασκηνώσει στο Σύνταγμα για εβδομάδες. Θα πρωτοστατούσαν με κάθε είδους διαμαρτυρία προκειμένου να διατρανώσουν την αντίθεσή τους απέναντι στο έγκλημα στην Ουκρανία.

Σας δίνεται μία ευκαιρία να σταθείτε από τη σωστή πλευρά της Ιστορίας και να κάνετε το καλό για τον τόπο μας. Μην τη χάσετε και αυτή!

23. Μαυρίδης, Απόσπασμα από άρθρο της εφημερίδας «Liberal», 06-06-2022.

. . .Σύντροφοι της άλλης όχθης. Πάρτε επιτέλους θέση απέναντι σε ένα κράτος τρομοκράτη. Σε ένα κράτος που απειλεί τον πλανήτη με πυρηνικό όλεθρο. Για άλλη μια φορά είστε στη λάθος πλευρά της Ιστορίας...

. . . Η ιστορία αυτή που ξεκίνησε με την εισβολή των Ρώσων στην Ουκρανία ανοίγει πολλά κεφάλαια για τα επόμενα χρόνια και εμείς βρισκόμαστε εκ των πραγμάτων σε μία συγκεκριμένη θέση: Απέναντι στον αναθεωρητισμό. Όσοι λένε ότι θα μπορούσαμε να κρατήσουμε μία ουδέτερη στάση, δεν θέλουν να δουν ότι μια τέτοια στάση θα έδιωχνε από κοντά μας τους όποιους πραγματικούς συμμάχους έχουμε και θα μας έκανε εύκολη λεία στους αγαπητούς φίλους, γείτονες. . .

24. Έλλης, Απόσπασμα από άρθρο της εφημερίδας «Η Καθημερινή», 28-02-2022.

. . . οι κινήσεις της ελληνικής κυβέρνησης είναι απόλυτα σωστές και πρέπει να αναγνωριστούν από συμμάχους και εταίρους. Παρότι ακούγεται όμορφο και φιλειρηνικό να προτείνεις την αποστολή ανθρωπιστικού υλικού αντί για εξοπλισμό, εάν ως χώρα θέλουμε να ενισχύσουμε τη θέση μας και αύριο να διεκδικήσουμε την έμπρακτη στήριξη συμμάχων και εταίρων σε ζητήματα που

για μας έχουν υπαρξιακά χαρακτηριστικά, οφείλουμε να πάρουμε τις δύσκολες και ουσιαστικές αποφάσεις όπως είναι η αποστολή εξοπλισμού.

25. Αμυράς, Απόσπασμα από άρθρο της εφημερίδας «Ελεύθερος Τύπος», 05-03-2022

ΣΕ Ο,ΤΙ ΑΦΟΡΑ την Ελλάδα η κυβέρνηση Μητσοτάκη έλαβε σωστές αποφάσεις. Στάθηκε χωρίς κανέναν αστερίσκο στο πλευρό της Ουκρανίας, κανείς δεν μπορεί να αφήνει περιθώρια για αναθεωρητισμούς και αλλαγές συνόρων διά των όπλων. Το Κίεβο χρειάζεται τη στήριξη όλων μας προκειμένου να αντιμετωπίσει τη ρωσική εισβολή.

26. Αθανασόπουλος, Απόσπασμα από άρθρο της εφημερίδας «Το Βήμα», 07-03-2022

. . . Η ξεκάθαρη επιλογή της Αθήνας να συμπαραταχθεί με τους δυτικούς της συμμάχους στο Ουκρανικό, καθώς και να στείλει βοήθεια, έχει φυσικά ακόμη μία παράμετρο που πρέπει να συνυπολογιστεί. . . Η ελληνική στάση συνιστά λοιπόν και μία διπλωματική επένδυση που δεν πρέπει να προσπερνάται. Δεν είναι άλλωστε λίγες οι φορές που στο παρελθόν η Ελλάδα έτεινε να ζητεί τη συμπαράσταση των εταίρων της, αλλά με βάση ένα στενό πλαίσιο που δεν ξεπερνούσε ποτέ το εθνικό όφελος.

27. Καρύδας, Απόσπασμα από άρθρο της εφημερίδας «Πρώτο Θέμα», 10-03-2022.

Οι εξελίξεις στο θέμα της Ουκρανίας δικαιώνουν πλήρως τις επιλογές της ελληνικής κυβέρνησης και προσωπικά του πρωθυπουργού Κυριάκου Μητσοτάκη. Κάθε ημέρα που περνάει διαπιστώνεται ολοένα και περισσότερο ότι δεν υπήρχε άλλος δρόμος για να προστατευθούν αλλά και να προωθηθούν τα εθνικά μας συμφέροντα σε μια συγκυρία παγκόσμιας ανάφλεξης η οποία

πυροδοτήθηκε από την εισβολή της Ρωσίας σε ένα άλλο, εθνικά κυρίαρχο και ανεξάρτητο, κράτος. . Για την Ελλάδα ευτυχώς δεν υπήρξαν από την πρώτη στιγμή τέτοια διλήμματα. Με καθαρό και σαφή τρόπο η χώρα μας καταδίκασε τη ρωσική εισβολή, χωρίς αστερίσκους και υποσημειώσεις. Χωρίς αποστάσεις και «ναι μεν αλλά...». Η κυβέρνηση και προσωπικά ο πρωθυπουργός Κ. Μητσοτάκης δεν έπαιξε το παιχνίδι των ισορροπιών που θα νόθευε αυτόματα αυτό το σαφές και αποφασιστικό μήνυμα προς τον εισβολέα. Και για να μην κρυβόμαστε πίσω από το δάκτυλό μας, όσοι –συμπεριλαμβανομένου και του ΣΥΡΙΖΑ- φωνασκούν, ερωτοτροπώντας με μια επαμφοτερίζουσα στάση, στην πραγματικότητα κρατούν το φανάρι για τη συνέχιση του εγκλήματος.

. . . Η καθαρή στάση της Ελλάδας σήμερα είναι μια ασφαλής επένδυση για το αύριο.

28. Οικονομόπουλος, Απόσπασμα από άρθρο της εφημερίδας «iefimerida», 08-03-2022

Πολύ καλά έκανε ο Μητσοτάκης και επανέλαβε (εκ του περισσού, αλλά με τέτοιο ακροατήριο...) ότι η Ελλάδα δεν ανήκει στη Δύση, «είναι η Δύση!» Και ως ενεργό μέρος της, δεν μπορεί παρά να μετέχει στην αντίδραση και τις κυρώσεις εναντίον της Ρωσίας, αποδεχόμενη και τις επιπτώσεις που πιθανόν θα υποστεί στον οικονομικό και ενεργειακό τομέα (όπως και ο υπόλοιπος ελεύθερος κόσμος).

29. Καραμήτσος, Απόσπασμα από άρθρο της εφημερίδας «Πρώτο Θέμα», 13-03-2022.

. . . στην Ελλάδα μπορεί να μην ήταν δημοφιλής η απόφαση του πρωθυπουργού να ενταχθεί στο γκρουπ με τις μεγάλες και ισχυρές χώρες της Δύσης που

έστειλαν όπλα στην Ουκρανία (από τις μεγάλες μόνο η Ιταλία δεν έστειλε γιατί ο Ντράγκι είναι οικουμενικός-τεχνοκράτης πρωθυπουργός), αλλά ορισμένες φορές πρέπει να λαμβάνονται και τέτοιες αποφάσεις αν ενισχύουν τις εθνικές θέσεις της χώρας. Αυτό έκανε ο Μητσοτάκης.

30. Μουμτζής, Απόσπασμα από άρθρο της εφημερίδας «Η Καθημερινή», 26-05-2022.

. . . Καθοριστικό ρόλο σε αυτήν την εξέλιξη του πολέμου έπαιξε η συνεχής ροή πολεμικού υλικού από τη Δύση προς την Ουκρανία. Έτσι, όχι μόνον αντικαθίσταται ο εξοπλισμός που δαπανήθηκε στα πεδία των μαχών, αλλά ταυτοχρόνως αναβαθμίζεται. Σε αυτήν την προσπάθεια συμμετείχε από την πρώτη στιγμή και η Ελλάδα. Και ήταν απολύτως έντιμο και φυσιολογικό. Παρείχαμε στρατιωτική βοήθεια σε ένα ευρωπαϊκό κράτος που δέχθηκε απρόκλητη επίθεση από μια υπερδύναμη. Ενώ, παράλληλα, φανήκαμε συνεπείς στις υποχρεώσεις μας απέναντι στη συμμαχία στην οποία ανήκουμε. Ως γνωστόν, αυτή η στρατιωτική βοήθεια προκάλεσε την οξεία κριτική σύσσωμης της αντιπολίτευσης. . . . Οι κοινός τόπος των διαμαρτυρομένων, είτε προέρχονται από την Αριστερά είτε από τη Δεξιά, είναι ο φιλορωσισμός τους. . . . Εννοείται πως η Ελλάδα θα πρέπει να εξακολουθήσει να προωθεί στρατιωτικό υλικό στη μαχόμενη Ουκρανία για ηθικούς και για πολιτικούς λόγους.

31. Λάμπιας, Απόσπασμα από άρθρο της εφημερίδας «Η Καθημερινή», 04-06-2022.

. . . ουδείς μπορεί να δικαιολογήσει και τη φοβική στάση της κυβέρνησης που, ενώ εφαρμόζει τη σωστή πολιτική, κάποιες φορές θα προτιμούσε να μην το φωνάζει ή ακόμη και να το αποσιωπά, όπως ανοήτως έκανε για τα

συγκεκριμένα άρματα. Η χώρα έχει υποχρεώσεις, ως μέλος του NATO και της Ευρωπαϊκής Ένωσης, να συμμορφώνεται με τις αποφάσεις τους.

32. Μαυρίδης, Απόσπασμα από άρθρο της εφημερίδας «Liberal», 24-02-2022.

. . . Περιμένουμε τώρα να δούμε αν έπιασαν τόπο οι επενδύσεις του πουτινισμού τα τελευταία χρόνια. . . . Αν θα βγουν διάφοροι «σκεπτικιστές» για να δικαιολογήσουν και να ξεπλύνουν τον νέο Χίτλερ. Να μας πουν δηλαδή ότι το πρόβλημα είναι η επεκτατική πολιτική του NATO και όχι ο πουτινισμός. Στην Ελλάδα είχαμε ανέκαθεν ένα μπλοκ ρωσόφιλων. Κάτι η θρησκεία, κάτι η δικαιολογημένη συμπάθεια των ομογενών από την πρώην αχανή Σοβιετική Ένωση, κάτι ακόμη η παρανοϊκή σύνδεση που κάνουν κάποιοι κομμουνιστές μεταξύ της Σοβιετικής Ένωσης και της Ρωσικής Ομοσπονδίας, έχουν δημιουργήσει ένα αξιόλογο σύνολο ανθρώπων που βλέπουν θετικά τη Ρωσία και τους ηγέτες της.

. . . Έχει όμως νόημα να αποκλειστεί η πιθανότητα να πρωταγωνιστήσουν τα επόμενα χρόνια στην πολιτική σκηνή τα τσιράκια του Βλαδίμηρου! Είναι ευθύνη του αστικού χώρου να πολεμήσει τους πουτινιστές... Δεν είμαστε υποχρεωμένοι ούτε να τους ακούσουμε, ούτε να τους αποδεχτούμε.... Ανεξάρτητα από το αν το κάνουν από σκοπιμότητα ή από βλακεία, το βλαπτικό αποτέλεσμα των πράξεών τους είναι το ίδιο. Γι' αυτό και θα μας βρουν απέναντι.

33. Γιαννάκα, Απόσπασμα από άρθρο της εφημερίδας «iefimerida», 01-03-2022

Η ρωσική εισβολή στην Ουκρανία αποκάλυψε και εδώ, σε εμάς, τον ρόλο των ελληνικών κομμάτων και τα σχέδιά τους. . . «Μία σύγκλιση των άκρων, με στόχο την καθήλωση και την καταπίεση», αποκάλεσε αυτή την «ένωση των

τεσσάρων» ο πρωθυπουργός, σε ομιλία του στη Βουλή. . . Πρόκειται για τέσσερα κόμματα που δυσαρεστήθηκαν, προφανώς, επειδή η ουκρανική κρίση ενίσχυσε το ρόλο της Ευρωπαϊκής Ένωσης και ισχυροποίησε τον θεσμό του NATO. . . Την ώρα που η Ευρώπη συνασπίζεται απέναντι στον εφιάλτη του πολέμου, υπάρχουν στην Ελλάδα πολιτικοί που δεν θέλουν «να ανήκουμε στη Δύση», αφού, όπως λένε, «ανήκουμε στη Δύση, στην Ανατολή, στο βορά και στο νότο» ταυτόχρονα. . . Υπάρχουν, λοιπόν, στη χώρα μας, τέσσερα κόμματα που δείχνουν να εύχονται το «στρίμωγμα» της Δύσης, τη δικαίωση του Πούτιν. Ίσως ελπίζουν ότι έτσι, στο εσωτερικό μέτωπο, θα γράψει απώλειες η ελληνική κυβέρνηση, ενόψει εκλογών. Κάνουν σουρεάλ συγκεντρώσεις έξω από την πρεσβεία των ΗΠΑ και βολτάρουν στη ρωσική για ξεκάρφωμα. Είναι οι ίδιοι που κατηγορούν σαν χιτλερικούς και ναζί τους Ουκρανούς -μια αδιανόητη προπαγάνδα, κατ' αντιδιαστολή μάλλον με τον σούπερ δημοκράτη Πούτιν. Είναι τα ίδια πολιτικά στελέχη που εξακολουθούν να αναριγούν ακούγοντας το σοβιετικό ύμνο, φοράνε τον γούνινο σκούφο με το σφυροδρέπανο και αναρτούν στα γραφεία τους την αφίσα του Βελουχιώτη.

34. Γιαννάκα, Απόσπασμα από άρθρο της εφημερίδας «iefimerida», 21-03-2022

. . . Με άλλα λόγια, κάποιοι (ευτυχώς λίγοι) Έλληνες δυσκολεύονται να κατανοήσουν αυτό που οι υπόλοιποι Ευρωπαίοι γνωρίζουν: ότι καινούργιοι κίνδυνοι ελλοχεύουν και ότι όλες οι σοβαρές Δημοκρατίες προετοιμάζονται να αντιμετωπίσουν όσους αυταρχικούς ηγέτες ονειρεύονται την επιστροφή στις αυτοκρατορίες. Ότι οι δυτικές Δημοκρατίες πρέπει να συνασπιστούν (μέσω NATO, ΕΕ) και να εξοπλιστούν απέναντι σε αυτόν τον κίνδυνο, μετά από χρόνια αφελούς ύπνωσης. Και ότι τα ορφανά του Πούτιν, οι λαϊκιστές ανά την υφήλιο. . . πρέπει να μείνουν στο περιθώριο.

Αυτό αφορά και την ελληνική Αριστερά. . . Δήθεν αγώνες του ΚΚΕ για την ελευθερία κατά των δυναστών, αλλά αγάπες για τους αυταρχικούς ηγέτες με επεκτατικές βλέψεις. Δήθεν αγώνας για τον λαό, αλλά μάτια ερμητικά κλειστά για ένα καθεστώς όπου η αντιπολίτευση φιμώνεται, η δημοσιογραφία εκτελείται, ακροδεξιά μορφώματα επιχορηγούνται, η δημοκρατία μετατρέπεται σε ολιγαρχία. Τα γεγονότα στην Ουκρανία επαναφέρουν στη μνήμη μας και τα κατορθώματα ΣΥΡΙΖΑ, με τα ταξίδια για δάνεια στη Ρωσία, τις εμφανίσεις Ντούγκιν με τον Νίκο Κοτζιά, τις υποκλίσεις Λαφαζάνη στον ισχυρό άνδρα της Gazprom, το αντιευρωπαϊκό δημοψήφισμα του 2015. Όλα αποτελούν διαφορετικές όψεις της ίδιας αντιδυτικής νοοτροπίας που αμφισβητεί τα τελευταία χρόνια τις αξίες του δυτικού πολιτισμού.

35. Γαλανού, Απόσπασμα από άρθρο της εφημερίδας «Liberal», 28-02-2022

Αν στις ευρωπαϊκές κυβερνήσεις κυριαρχούσε η αντίληψη ΣΥΡΙΖΑ - ΑΝΕΛ για την Ευρώπη, τη δημοκρατική ελευθερία και τον κόσμο, οι Ουκρανοί θα βρίσκονταν εντελώς μόνοι απέναντι στην πολεμική μανία του Πούτιν να καθυποτάξει τη Δύση.

. . . Το No war για την Ουκρανία σημαίνει παράδοση. Σημαίνει απώλεια πατρίδας και ελευθερίας. Το No war για τους αριστεριστές είναι απλώς φωτογραφίες κανών με γαρύφαλλα και το... σήμα της Μερσεντές.

36. Λάζος, Απόσπασμα από άρθρο της εφημερίδας «Capital.gr», 08-03-2022

Η παραπληροφόρηση που υπάρχει πάνω στα περισσότερα θέματα που απασχολούν την κοινή γνώμη στην Ελλάδα, είναι γνωστή. Όπως γνωστό είναι επίσης το γεγονός ότι αυτή η παραπληροφόρηση, έχει τεράστιο κόστος για τη χώρα και την πρόοδο της.. . ο Αλέξης Τσίπρας και το κόμμα του οποίου

ηγείται, έχουν εδώ και καιρό ξεκαθαρίσει το δόγμα με το οποίο πολιτεύονται, αυτός, το κόμμα του, και τα παρακλάδια του στην άκρα Αριστερά και την άκρα Δεξιά: "Τα πάντα είναι στο παραμύθι"! Τους ενώνει ο Πούτιν, όπως τους ένωνε το παραμύθι "του ζουρνά των αγορών" το 2015. Δεν θα μπορούσαν, παρά να αδράξουν την ευκαιρία για να πουλήσουν ένα ακόμη "παραμύθι"! Τα περί "ναζιστικού Αζόφ", δεν είναι παρά ακριβώς αυτό: ένα καλοστημένο παραμύθι!

37. Μαυρίδης, Απόσπασμα από άρθρο της εφημερίδας «Liberal», 06-06-2022.

. . . Ξέρω, για κάποιον περίεργο λόγο υπερασπίζονται με αυταπάρνηση τους δολοφόνους, τους εισβολείς. Είναι τόσο μεγάλη η ψυχολογική τους ανάγκη να δουν να ηττάται ο καπιταλισμός, που θα στήριζαν ακόμη και την εισβολή εξωγήινων στον πλανήτη. . Η αλήθεια απέχει αρκετά από τις ονειρώξεις κομμουνιστών περί ρεβάνς για την πτώση της Σοβιετικής Αυτοκρατορίας. Απολύτως κατανοητή η θέση τους από ψυχολογικής πλευράς, αλλά είναι εντελώς παράλογη και απάνθρωπη.

. . . Αλλά ας ξεφύγουμε από τα στενά όρια της πολιτικής και των εθνικών συμφερόντων. Και ας μας πουν οι σύντροφοι πώς αντέχει η αριστερή ψυχούλα τους να υπερασπίζεται ανθρώπους που απειλούν να εξαφανίσουν τη ζωή από τον πλανήτη.

38. Σιακαντάρης, Απόσπασμα από άρθρο της εφημερίδας «Το Βήμα», 09-08-2022

. . . Στη χώρα μας το «να μην ταπεινωθεί ο Πούτιν» ζητούν όχι μόνο οι ακροδεξιοί ορθοδοξολάγνοι. Στο όνομα των ίσων ευθυνών όλων των ιμπεριαλισμών, αλλά και στο όνομα της νοσταλγίας περασμένων σοβιετικών μεγαλείων, έχει συγκροτηθεί και ένας συνασπισμός «αριστερών» φανερών και κρυφών φίλων του Πούτιν. . Οι «αριστεροί» πουτινιστές ζητούν ό,τι και ο

«ρεαλιστής» ιμπεριαλιστής Κίσινγκερ. Πόσο αριστερό όμως είναι να ζητούν να μην ταπεινωθεί ο Πούτιν και να αδιαφορούν για την ταπείνωση λαών; Πόσο αριστερό είναι να ντροπιάζουν και να ταπεινώνουν την Αριστερά για να μην ταπεινωθεί ο Πούτιν; Ας ακούσουν έστω τον Σλαβόι Ζίζεκ που στον «Guardian» δήλωνε πως «δεν είναι αληθινός αριστερός όποιος δεν στηρίζει την Ουκρανία».

39. Μαυρίδης, Απόσπασμα από άρθρο της εφημερίδας «Liberal», 27-06-2022.

. . . Η «αντικαπιταλιστική» (!!!) δεξιά, η αντισυστημική, η θρησκοόληπτη, η δεξιά που μισεί τον ... Μινώταυρο του νεοφιλελευθερισμού είναι η δεξιά πάνω στην οποία έχει επενδύσει ο πουτινισμός στην Ευρώπη. Επειδή είναι κατ' εικόνα και ομοίωσή του. Είναι μία δεξιά υπηρέτης της ολιγαρχίας, η οποία πολλές φορές έχει σχέση με το κοινό έγκλημα και την μαφία. Μπορεί η ίδια να αρέσκεται να αυτοπροσδιορίζεται ως «μετριοπαθής δύναμη», αλλά είναι ό,τι πιο ακραίο υπάρχει και δεν είναι τυχαίο το γεγονός ότι πολλές φορές ταυτίζεται με τα ορφανά του Στάλιν. . . Και δεν υπάρχει επίσης αμφιβολία ότι αν αυτή η δεξιά είχε την δυνατότητα θα είχε δημιουργήσει πρόβλημα στην σημερινή κυβέρνηση. Θα την είχε ρίξει από μέσα, θα είχαμε μια εξέλιξη ανάλογη με αυτή της Σόφιας. Αλλά η δεξιά αυτή είναι ευτυχώς ξεδοντιασμένη. Προσπαθεί, μάχεται, αλλά δεν μπορεί. . . η κεντροδεξιά έχει σήμερα μία ισχυρή ηγεσία υπό τον Κυριάκο Μητσοτάκη.

. . . Όσο ο Μητσοτάκης είναι ισχυρός, τόσο αυτή η δεξιά θα κρύβεται στα λαγούμια . . . Τραγικοί...

40. Μαγκλινης,. Απόσπασμα από άρθρο της εφημερίδας «Η Καθημερινή», 16-03-2022.

Το επιχείρημα ότι ο βασικός υπαίτιος για την πουτινική επιθετικότητα είναι η εξάπλωση του ΝΑΤΟ μού μοιάζει με πολύ βολική δικαιολογία για τους εγχώριους αντινατοϊκούς, που δεν προέρχονται μόνον από μεγάλη μερίδα της Αριστεράς αλλά και από τη λαϊκή, παραδοσιακή ελληνική Δεξιά, η οποία δεν θέλει πια την Αμερική ούτε τη Δύση. . Κάποιοι ανέμεναν από την εγχώρια Αριστερά αυτή τη σιωπή ή και τη φιλορωσική αντίδραση απέναντι στην εισβολή στην Ουκρανία, όχι όμως και από την εγχώρια Δεξιά: οι κομμουνιστοφάγοι του χθες, οι νοσταλγοί των βασιλικών επιτρόπων του 1949, οι απολογητές της Μακρονήσου και οι συμπαθούντες την απριλιανή χούντα πίνουν νερό στο όνομα ενός πρώην πράκτορα της Κα Γκε Μπε. Αντιφατικό; Όχι και τόσο. . Αυτό που τους ενώνει, και αυτό που ενώνει όλους μαζί με την πουτινική πολιτική φιλοσοφία, είναι ένα εγγενές, έμφυτο αντιδυτικό ανακλαστικό.

41. Γαλανού, Απόσπασμα από άρθρο της εφημερίδας «Liberal», 26-04-2022.

. . . Απόλυτη υποταγή, μαρτυράει η στάση των εγχώριων απολογητών που γίνονται υμνητές με τα πληκτρολόγια τους. Μαθαίνουμε από πρώτο χέρι τι σερβίρει η προπαγάνδα του Κρεμλίνου, στο ρωσικό λαό και στους μίαντες της ανά τον κόσμο. Προσφέρεται φρεσκο-σερβιρισμένη το πρωί και στα περίπτερα. Σε άπταιστα ελληνικά και εξαιρετικό συντακτικό. . . Οι ανφαν γκατέ των Πουτινίστας στην Ελλάδα εύχονται και προσεύχονται οι . . . ασταμάτητοι μισθοφόρους του Πούτιν να τελειώσουν σύντομα το έργο τους στην Ουκρανία, για να σταματήσει ο δικός τους, εξευτελισμός. Σκυλιάζουν με τον Ζελένσκι επειδή τους ξεφλουδίζει σαν τα φύλλα του κρεμμυδιού, φτάνοντας στον πυρήνα

της υποκρισίας τους. Πετώντας στον κάλαθο τα δημοσιογραφικά σεντόνια για τους λαούς, το δικαίωμα στην αυτοδιάθεση, τα Πολυτεχνεία και τις χούντες, τις ηρωικές αντιστάσεις, τους Τσε και πίτουρα.

42. Λάμπιας, Απόσπασμα από άρθρο της εφημερίδας «Η Καθημερινή», 12-03-2022

Όλες αυτές τις μέρες που βρίσκεται σε πλήρη εξέλιξη η εισβολή της Ρωσίας του Πούτιν στην πολύπαθη Ουκρανία βλέπουμε στη χώρα μας ευτυχώς μια αισχρή μειοψηφία να δικαιολογεί συγκαλυμμένα ή ακόμη και απροκάλυπτα τη θηριωδία. Σε αυτό το συνονθύλευμα συναντά κανείς από πολιτικούς, «δημοσιογράφους» και παπάδες έως πρώην αξιωματικούς και των τριών όπλων. Οι μισθοφόροι ξεχωρίζουν από το πάθος τους και την απαγγελία της ρωσικής προπαγάνδας, ενώ οι χρήσιμοι ηλίθιοι φαίνονται από μακριά καθώς αναπτύσσουν θεωρίες συνωμοσίας που έχουμε ζήσει και σε άλλες περιόδους. . . Σε αυτό το κράμα υπάρχουν όλες οι . . φυλές με τις αποχρώσεις τους, που αποτελούν φυσικά μειοψηφία αλλά δημιουργούν περισσότερο θόρυβο από το μέγεθός τους. Για τη μεγάλη πλειονότητα των εν Ελλάδι πουτινιστών που στρατολογήθηκαν συστηματικά πολλά χρόνια τώρα, καθίσταται περισσότερο από φανερό ότι αποτελούν έναν μηχανισμό με διασυνδέσεις και προσωπικά συμφέροντα.

43. Λάμπιας, Απόσπασμα από άρθρο της εφημερίδας «Η Καθημερινή», 26-03-2022

. . . Αυτοί που έκαναν την έκπληξη με την επιλογή τους είναι διάφοροι καλλιτέχνες που, αφού σιωπούν για ένα μήνα, κατάντησαν θλιβεροί ισαποστάκηδες εξισώνοντας τον θύτη με το θύμα. Συναυλία στο όνομα της ειρήνης χωρίς να τολμούν καν να πουν ποιος κάνει τον πόλεμο και εναντίον

ποιου. Και δυστυχώς, μέσα σε αυτό τον συρφετό καλλιτεχνών και «καλλιτεχνών» υπάρχουν και τρανταχτά ονόματα που έχουν αγαπήσει οι Έλληνες. Δεν σκέφτηκαν άραγε ότι έτσι. . ξεπλένουν τον Πούτιν που πνίγει την Ευρώπη στο αίμα; Μάλλον δεν τους ενδιαφέρει και πολύ, καθώς έχουν συνηθίσει να πουλάνε με το αζημίωτο κοντά πενήντα χρόνια ριζοσπαστικό προοδευτισμό της κακιάς ώρας. . Ο καλλιτεχνικός κόσμος που σέβεται τον εαυτό του θα έχει μια ευκαιρία να απαντήσει στην αθλιότητα και να επουλώσει το τραύμα.

44. Οικονομόπουλος, Απόσπασμα από άρθρο της εφημερίδας «iefimerida», 29-03-2022

Είναι απορίας άξιον (αλλά ευεξήγητο, αν λάβει κανείς υπ' όψιν το αλλοπρόσαλλο θυμικό της ελληνικής κοινωνίας) το γεγονός ότι μια σημαντική μερίδα της ελληνικής κοινής γνώμης και πολιτικών κομμάτων όχι μόνον αρνείται να καταδικάσει τη ρωσική εισβολή στην Ουκρανία και τον ίδιο τον «πατερούλη» Πούτιν, αλλά βρίσκει και «επιχειρήματα» να τους υποστηρίξει. . αρκούν για να αιτιολογήσουν, μα όχι να δικαιολογήσουν, τη στάση των «πουτινιστών» και των πρόθυμων θυμάτων απολιθωμάτων άλλων, περασμένων πια, εποχών... Στη χώρα μας θεωρείται «προοδευτικός» και «φιλολαϊκός» ο άγονος και στεροτυπικός αριστερισμός... «έτσι, χωρίς πρόγραμμα»! Κι αν ήταν μόνον η Μποφίλιου και ο... πάντα και πανταχού «αντιστασιακός» Νταλάρας (ας μείνουμε σε αυτούς τους εμβληματικούς από τον χώρο της καλλιτεχνίας), μικρό το κακό. Θα μπορούσαν να εκληφθούν και ως... στρατευμένοι γραφικοί. Αντιστέκονται από... κερκτημένη. Αλλά είναι και οι ακροδεξιοί (οργανωμένοι με τη χρηματική υποστήριξη του Πούτιν, εν Ελλάδι και αλλαχού...), οι μονομανείς του ΚΚΕ, που άγνωστο για ποιους λόγους (αρμοδιότητας της κοινωνικής

ψυχοπαθολογίας) θεωρούν λόγω «αντιδυτικισμού» ότι ο σημερινός Πούτιν είναι... κομμουνιστής και συνεχιστής της σοβιετικής θρησκείας ενός «σοσιαλιστικού κόσμου»! Το μόνο κομμουνιστικό κόμμα στην Ευρώπη με τέτοια τρέλα. . .Αυτόν τον Πούτιν, και όχι κάποια... εξιδανικευμένη παραλλαγή του, υποστηρίζουν σήμερα στην Ελλάδα κάποιοι αλλοπαρμένοι, πάσης φύσεως, ιδεοληπτικοί, που δεν βλέπουν τι διακυβεύεται...

45. Καμπουράκης, Απόσπασμα από άρθρο της εφημερίδας «Liberal», 02-03-2022.

Το τι ανοησία και ασυναρτησία έχω ακούσει αυτές τις μέρες δεν περιγράφεται. Ειλικρινά δεν προσμετρούνται όσα αντιφατικά, παράλογα και μυστηριώδη έχουν φτάσει ως εμένα. Κάθε Έλληνας έχει και μια καίρια γνώμη γι' αυτό που συμβαίνει στην Ουκρανία. Και μια δική του στρατηγική επίσης περί του τι θα 'πρεπε να κάνει η Ελλάδα.... Ας μην κοροϊδευόμαστε το λοιπόν. Αν κάτσει ο Μητσοτάκης για μια ώρα με μίαν άσχετη παρέα ή μπει σε μια ταβέρνα και ακούσει αυτά που λέει ο κάθε τυχάρπαστος ελληνικός συνδυασμός Ταλεϋράνδου και Πάτον, είτε θα παραιτηθεί είτε θα το ρίξει στα ναρκωτικά. Μην σας πω ότι και αυτά που άκουσε στη Βουλή, τις ίδιες τάσεις θα πρέπει να ενεργοποίησαν εντός του. Αυτά τα Τσιπρικά «ανήκουμε και στον Βορρά και στον Νότο και στην Ανατολή και στη Δύση» λέτε ότι διαφέρουν από την μπουρδολογία των ανά την επικράτεια καφεενέδων; . . . Εδώ, πατριώτες, τα πράγματα είναι πολύ σοβαρά. Ο πρωθυπουργός έχει βαριά ευθύνη απέναντι στη χώρα και στην Ιστορία, όλοι οι υπόλοιποι παίζουν τις κουμπάρες εκ του ασφαλούς. Από τους αρχηγούς των κομμάτων μέχρι τον τελευταίο ανενημέρωτο ανθρωπάκο που σήμερα λέει αυτό και αύριο το ακριβώς ανάποδο.

46. Μαυρίδης, Απόσπασμα από άρθρο της εφημερίδας «Liberal», 02-03-2022.

. . . Είναι πολλά τα λεφτά που έχει επενδύσει ο πουτινισμός και στην Ελλάδα...

Δεν είναι μόνο οι κομμουνιστές που βλέπουν στο πρόσωπο του Πούτιν έναν νέο Στάλιν! Είναι και οι θρησκόληπτοι που «ανακάλυψαν» στις βιβλιοθήκες τους ακόμη και κρυμμένες ή ξεχασμένες... προφητείες, σύμφωνα με τις οποίες οι Ρώσοι θα ήταν οι απελευθερωτές του ουκρανικού λαού. Θέλουμε να πληροφορήσουμε τους «άγιους» πατέρες της κυπριακής και ελληνικής ορθόδοξης Εκκλησίας που υιοθετούν τη μαύρη προπαγάνδα των ρωσικών μυστικών υπηρεσιών ότι ο Πούτιν δεν είναι ο απελευθερωτής των Ουκρανών. Είναι ο καταστροφέας μιας ελεύθερης χώρας, ο δολοφόνος αθώων πολιτών.

. . . Θέλουν τα πουτινάκια να κρυφτούν και η χαρά δεν τους αφήνει. Βλέπουν τις βόμβες να ισοπεδώνουν την Ουκρανία και μιλάνε για το μεγαλείο του Πούτιν.

47. Μανδραβέλης, Απόσπασμα από άρθρο της εφημερίδας «Η Καθημερινή», 26-02-2022.

Είναι ανακλαστικές οι αντιδράσεις της Αριστεράς για τη ρωσική εισβολή στην Ουκρανία. Σε αντίθεση με τα σκυλιά του Παβλόφ, των οποίων έτρεχαν τα σάλια μόλις άκουγαν το καμπανάκι, οι Έλληνες κομμουνιστές μόλις ακούσουν πόλεμο θα γαβγίσουν κατά του ιμπεριαλισμού.

Από την άλλη μεριά, όμως, είναι περίεργες αυτές οι αντιδράσεις. Όχι γιατί στη συγκεκριμένη περίπτωση είναι απολύτως ξεκάθαρο ποιος είναι ο επιτιθέμενος και ποιος ο αμυνόμενος. Έτσι κι αλλιώς η Αριστερά έχει μεγάλη τεχνογνωσία και πολλές δύσκολες λέξεις για να θολώνει τα πράγματα: εδώ κατήγγειλαν τον αμερικανικό ιμπεριαλισμό όταν σοβιετικά τανκς έμπαιναν στη Βουδαπέστη,

στην Πράγα και αλλού. Οι αντιδράσεις είναι περίεργες διότι ο Βλαδίμηρος Πούτιν δικαιολογεί την αιματοχυσία για να «διορθώσει ένα λάθος του Λένιν»..

48. Τζανάκης, Απόσπασμα από άρθρο της εφημερίδας «Πρώτο Θέμα», 12-03-2022.

. . . από ό,τι φαίνεται ο «μύθος του Πούτιν» διαπερνά οριζόντια σε ένα βαθμό τα ελληνικά κόμματα. Όχι όλα στον ίδιο, αλλά πάντως τα διαπερνά. Είναι μάλιστα ενδιαφέρον ότι ο «πουτινισμός» καταγράφεται κυρίως στην «σκληρή» Δεξιά – βλέπε κόμμα Βελόπουλου - και στην Αριστερά. Το περίεργο είναι ότι πέρα από τους ψηφοφόρους του ΚΚΕ, που έχουν ιστορικούς λόγους να θεωρούν ότι η Ρωσία απειλείται από την Δύση, σημαντικό ποσοστό «πουτινίτιδας» καταγράφεται και στον ΣΥΡΙΖΑ.

49. Παγαδάκης, Απόσπασμα από άρθρο της εφημερίδας «Πρώτο Θέμα», 09-03-2022.

Τι δράμα κι αυτό. Τι θρήνος, κλάμα, μοιρολόι. Το ντόπιο παραληρηματικό λόμπι του, παραγεμισμένου παραμύθια, ρώσικου πυροσκέ σπαράζει. Δεν βλέπει τις θηριωδίες και δεν ακούει για τα εγκλήματα του Πούτιν κατά πανικόβλητων αμάχων, τρομοκρατημένων παιδιών και ξεριζωμένων προσφύγων στην Ουκρανία. . . Μόνο διαπίστωση τού, στα όρια του αμόκ, ασυνάρτητου παραμιλητού τους. Καθοδηγούμενου ή όχι, αδιάφορο για κάθε σκόπιμα απενοχοποιημένο από την ολέθρια ρωσική εισβολή. . . Ναιμεναλλάδες, ισαποστάκηδες, ρωσοψεκασμένοι, Πουτινολιγούρηδες και εργατοπατέρες της Λυρικής δεν βλέπουν πέρα από τη ξιπασμένη μύτη τους. Κόπτονται με μισόλογα υπέρ των πολεμικών φρικαλεοτήτων του Πούτιν στη Ουκρανία. . . Το

χειρότερο είναι ότι αυτό το εγχώριο μειοψηφικό συνονθύλευμα των συνειδητά αφασικών, ωμά κυνικών, κουτοπόνηρα σιωπηλών και θολωμένων φανατικών αποστρέφει το βλέμμα από τα ποτάμια αίματος που χύνονται στην Ουκρανία.

50. Μουμτζής, Απόσπασμα από άρθρο της εφημερίδας «Η Καθημερινή», 03-04-2022.

Είναι δείγμα σχιζοφρένειας να οργανώνεις εκδήλωση κατά της εισβολής της Ρωσίας στην Ουκρανία και το πλήθος να φωνάζει αντιαμερικανικά συνθήματα. . Ο εγκέφαλός τους [των αριστερών] κινείται με έναν συγκεκριμένο τρόπο και προς μία μόνο κατεύθυνση από την πολιτική τους ενηλικίωση.

51. Στούπας, Απόσπασμα από άρθρο της εφημερίδας «Capital.gr», 17-03-2022.

Θέλω να επισημάνω λοιπόν πως η επιλογή της ειρηνικής στάσης την ώρα που κάποιος επιτίθεται με όλη την ισχύ των όπλων σε κάποιον αδύναμο εκτός από πράξη ηλιθίων είναι και πράξη ύποπτη...

. . . Για τα "ψέκια", τους ηθικά λοβοτομημένους καλλιτέχνες, που κωφεύουν αδιάντροπα και τα άκρα του πολιτικού φάσματος που αναζητούν ευκαιρία δημιουργίας "επαναστατικών" συνθηκών, δεν υπάρχει θεραπεία. Υπάρχουμε ακόμη γιατί συνιστούν μειοψηφία.

52. Μουμτζής, Απόσπασμα από άρθρο της εφημερίδας «Liberal», 05-04-2022.

. . ο γνωστός δημοσιογράφος, αρθρογράφος και εκδότης Ηλίας Κανέλλης έδινε τηλεφωνική συνέντευξη στον κ. Χρήστο Μιχαηλίδη στην εξαιρετική εκπομπή του «Καθρέφτης», στο Πρώτο Πρόγραμμα της ραδιοφωνίας της ΕΡΤ. Έξω από το στούντιο συγκεντρώθηκαν εργαζόμενοι του σταθμού και απαιτούσαν να διακοπεί η συνέντευξη γιατί διαφωνούσαν με ένα κείμενο του Ηλία Κανέλλη. Πάντως, δεν μπορεί να περάσει στη «ζούλα» αυτή η απόπειρα να φιμωθεί ένας σχολιαστής γιατί κάποιοι εργαζόμενοι σε δημόσιο μέσο διαφωνούν με τις απόψεις του. . . Γιατί λοιπόν υπάλληλοι της δημόσιας ΕΡΤ θέλησαν να το πράξουν σε βάρος του Ηλία Κανέλλη; Δεν αντιλαμβάνονται πως με τέτοιες τραμπούκικες συμπεριφορές απαξιώνουν τη δημόσια ραδιοφωνία και τηλεόραση; . . . Νομίζω πως αν η πρωτοφανής αυτή ενέργεια δεν καταδικαστεί και δεν τιμωρηθούν οι πρωταίτιοι, τότε θα έχουμε επανάληψη παρόμοιου φαινομένου.